

ALS DE JEUGD MAG BOUWEN AAN DE RUIMTELIJKE TOEKOMST

*EEN ONDERZOEK NAAR DE EMPOWERMENT VAN JEUGD OM
HUN LEEFOMGEVING BETER TE INTEGREREN IN RUIMTELIJKE
PLANNINGSPROCESSEN*

Erik Swart

| S2059827

| Juni 2015

university of
 groningen

faculty of spatial sciences

COLOFON

- Titel:** Als de jeugd mag bouwen aan de ruimtelijke toekomst
- Subtitel:** Een onderzoek naar de empowerment van jeugd om hun leefomgeving beter te integreren in ruimtelijke plan- ningsprocessen
- Auteur:** Erik Jan Swart
e.j.swart@student.rug.nl
Studentnummer: 2059827
- Opleiding:** Rijksuniversiteit Groningen
Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen
Landleven 1
9747 AD Groningen
www.rug.nl/frw
- Begeleider:** Dr. F. Niekerk
- Datum:** Juni 2015
- Voorblad:** Handen in de lucht: empowerment jeugd
Bron: <http://www.certiwatt.com/>

VOORWOORD

Beste lezer,

Voor u ligt de masterthesis 'Als de jeugd mag bouwen aan de ruimtelijke toekomst: een onderzoek naar de empowerment van jeugd om hun leefomgeving beter te integreren in ruimtelijke planningsprocessen'. Deze thesis is geschreven als onderdeel van de Masteropleiding Sociale Planologie aan de Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen, Rijksuniversiteit Groningen. Het onderzoek is uitgevoerd omdat ik veel affiniteit heb met jeugd en een nieuwe kijk op de ruimtelijke planning heb willen ontdekken. Tijdens de Masteropleiding heb ik geprobeerd om me zoveel mogelijk te verplaatsen in doelgroepen die niet 1-2-3 binnen de ruimtelijke planning betrokken (kunnen?) worden. Daaruit rees dan ook de vraag voor mij hoe juist deze doelgroepen wel betrokken zouden kunnen worden; voor mij viel de keuze op de jeugdigen.

Vanaf deze plaats wil ik bij deze nog een aantal mensen hartelijk danken voor hun inzet, tijd en soms zelfs passie om mij te helpen deze masterthesis mogelijk te maken.

Allereerst wil ik mijn vrouw Sanne bedanken dat ze altijd klaar stond met koffie, voor alle lay-out adviezen en me bovenal steunde tijdens de uren lezen, studeren en typen! Sorry dat ik hierdoor veel mooie wandelingen in de zon met je heb moeten missen...

Daarnaast wil ik de school en alle leerlingen van het Piter Jelles Stedelijk Gymnasium Leeuwarden, die mee hebben gewerkt aan de opdracht over de mental maps, bedanken. Ook wil ik de drie beleidsmakers van de Gemeente Leeuwarden, de heer Jager, mevrouw Seinstra en de heer Van der Wal, hartelijk danken voor hun tijd en antwoorden op mijn vragen. Zonder jullie medewerking zou ik geen input hebben voor het stuk dat voor u ligt!

Tot slot wil ik mijn begeleider Femke Niekerk speciaal bedanken voor de goede raad en adviezen tijdens onze besprekingen en voor haar inzet om mij te helpen de thesis de juiste impulsen te geven op de juiste momenten.

Een masterthesis schrijven is geen sinecure, vooral omdat er een groot aantal wetenschappelijk verantwoorde artikelen, praktische vaardigheden en theoretische kennis door elkaar gevlochten moeten worden tot één geheel. Tijdsdruk heb ik daarentegen niet per se gekend, alhoewel ik de nodige uren achter boeken, artikelen en de computer heb gespendeerd. Het eindresultaat ligt voor u, waarmee ik u hopelijk een wetenschappelijke kijk op een doelgroep geef, die niet snel geassocieerd wordt met de ruimtelijke planning.

Erik Swart

Leeuwarden, Juni 2015

SAMENVATTING

Deze masterthesis geeft inzicht in hoe de jeugd betrokken kan worden bij de ruimtelijke planvorming van hun eigen leefomgeving door middel van empowerment. Dit doel is vertaald naar een hoofdvraag, welke luidt: "Hoe kan de jeugd, bekeken vanuit het perspectief van empowerment, betrokken worden bij de planvorming van ruimtelijk opgaven over hun eigen leefomgeving, zodat hun specifieke wensen kunnen worden geïntegreerd in de ruimtelijke planning?". Door middel van vier deelvragen, wordt de hoofdvraag beantwoord: (1) Wat is het belang om de jeugd te betrekken bij ruimtelijke opgaven? (2) In hoeverre wil de jeugd hun specifieke wensen van hun eigen leefomgeving zelf doorgevoerd zien in een ruimtelijk planningsproces? (3) Welke methoden zijn geschikt om de jeugd te betrekken bij ruimtelijke opgaven over hun eigen leefomgeving? (4) In hoeverre zijn mental maps een manier van empowerment om de jeugd te kunnen betrekken bij een ruimtelijk planningsproces?

De vragen zijn beantwoord door een casestudie in de gemeente Leeuwarden. Ten eerste is jeugd van 12 tot en met 15 jaar gevraagd om van het onderzoeksgebied mental maps te ontwerpen. Hierna zijn enkele jeugdigen geïnterviewd over hun motivatie en ervaring met ruimtelijke planning en de opdracht over de mental maps. Ten derde zijn drie beleidsmakers van de gemeente geïnterviewd om de empowerment van jeugd verder te onderzoeken binnen ruimtelijke planningsprocessen.

Het blijkt dat de jeugd bereid is om betrokken te worden bij ruimtelijke planning, zolang er vertrouwen in hun wordt uitgesproken. Het is hierbij duidelijk dat door middel van efficiënte methodieken, de jeugd te empoweren is. Naast het gebruik van de mental maps in de casestudie, zijn nog een vijftal methodieken onderzocht in de literatuur, te weten: dagboek en/of verhalen schrijven, jeugdraad, video-opnamen en fotografie, peeronderzoek en SoftGIS.

De opdracht over de mental maps heeft duidelijk gemaakt dat ruimtelijke procedures en einddoelen vereenvoudigd worden weergegeven door de jeugd binnen ruimtelijk beleid. Daarnaast worden door mental maps de manipulatie en misleiding van volwassenen verminderd in het planningsproces en de ruimtelijke planning meer inzichtelijk gemaakt voor de jeugd. Zodoende worden belemmeringen voor de jeugd, zoals beperkte inspraak in planningsprocedures, voorkomen. De mental maps geven de jeugd verantwoordelijk en zeggenschap om mee te denken over de fysieke ruimte, waardoor waardevolle informatie en creatieve ideeën en ontwerpen worden gedeeld met de gemeente.

Uit dit onderzoek blijkt dat jeugd betrokken kan worden bij ruimtelijke planningsprocessen over hun eigen leefomgeving. Een methodiek als hulpmiddel, zoals de mental map, motiveert en helpt de jeugd specifieke ervaringen over te brengen op gemeentelijk beleid. Het belang om de jeugd hierbij te betrekken is dat dit kan leiden tot de creatie van kindvriendelijke omgevingen, waarbij de nadruk tijdens planningsprocessen meer komt te liggen op ecologische en sociale waarden.

De empowerment van de jeugd binnen de ruimtelijke planning staat of valt met het begrijpelijk, integer, legitiem en oprecht over kunnen brengen van hun ideeën en ontwerpen over de fysieke ruimte. Deze vier criteria van de communicatieve planning kunnen als een kapstok gebruikt worden voor gemeentebestuur om de empowerment van de jeugd te toetsen. Hierbij kunnen methodieken, zoals de mental maps, fungeren als wegwijzers voor gemeenten om ruimtelijk beleid beter te sturen en meer participatief te maken.

Dit onderzoek doet aanbeveling tot verder onderzoek naar de mogelijkheden van andere methodieken, eventueel gerangschikt naar kenmerken. Bovendien is onderzoek, naar de toepassing en de bruikbaarheid van deze methodieken voor ruimtelijk beleid, aan te bevelen. Daarnaast beveelt dit onderzoek ten eerste aan om in Nederlandse gemeenten nauwer tussen departementen en gemeenten samen te werken qua jeugdbeleid. Dit zal ervoor zorgen dat beleidslijnen, die de jeugd empoweren, overgedragen worden naar andere beleidslijnen waarin nog geen empowerment van de jeugd aanwezig is. Ten tweede zou het ruimtelijk beleid moeten worden versoepeld, waardoor de rol van de jeugd groter wordt. Tot nu toe is het ruimtelijk beleid in Nederlandse gemeenten vrij star door regelgeving, procedures en wettelijke vereisten. Hierdoor is de jeugd gebonden aan allerlei restricties, waardoor creativiteit en contextafhankelijke oplossingen weinig kans van slagen hebben. Ten derde zullen gemeenten denkwijzen moeten ontwikkelen, waarin duidelijk wordt welke vaardigheden, ervaringen en contextuele oplossingen jeugdigen in kunnen zetten, om hen mee te kunnen laten bouwen aan de ruimtelijke planning in de toekomst. De betrokkenheid van de jeugd zal dan toenemen bij ruimtelijke planningsprocessen.

ENGLISH ABSTRACT

This masterthesis provides insight on how youth can be involved in spatial planning of their own environment through empowerment. This objective has been translated into a main question, which is: "How can youth, from the perspective of empowerment, be involved in plans to counter spatial problems in their own environment, so that their specific needs can be integrated into spatial planning?". Therefore, four sub questions will answer the main question: (1) What is the importance of involving youth in spatial problems? (2) To what extent does youth want that their specific wishes of their own environment will be implemented in spatial planning processes? (3) What methods are appropriate to involve youth in spatial problems of their own environment? (4) To what extent are mental maps a way of empowerment to involve youth in spatial planning processes?

The questions are answered through a case study in the municipality of Leeuwarden. Firstly, young people from 12 to 15 years were asked to design mental maps of the area in the case study. This was followed by interviews with these youngsters about their motivation and experience with spatial planning and the mental maps assignment. Third, three officials of the municipality were interviewed thereafter, to research how youth in spatial planning processes were empowered.

It appears that youth is willing to be involved in spatial planning, as long as they get expressed in their confidence. It is clear that, by means of efficient spatial methods, youth can be empowered. In addition to the use of mental maps in the case study, five methods are researched from literature, namely: diary and/or writing stories, youth counseling, videotaping and photography, peer-research and SoftGIS .

The mental maps assignment has made clear that both spatial procedures and final goals are simplified in spatial policy by youth. In addition, with a method like the mental maps, manipulation and deception from adults in planning processes will be diminished and spatial planning will become more transparent for the youth. So, barriers in planning processes for the youth are prevented, such as limited participation in planning procedures. Mental maps gives youth responsibility and control about the physical space, which gives a municipality valuable information and creative ideas and designs.

This study shows that youth can be involved in spatial planning processes in their own environment. With spatial methods as tools, such as mental maps, youth is motivated and helps them to achieve that their specific experiences are met with municipal policies. Involving youth is important, because this could lead to the creation of child-friendly environments, whereby more ecological and social values are emphasized within planning processes.

The empowerment of youth in spatial planning hinges on bringing over their ideas and designs understandable, honest, legitimate and sincere. These four criteria of communicative planning can be used as stepping stones for municipal policies to test the empowerment of youth. Meth-

ods, like mental maps, can act as directives for municipalities to make spatial policies more steerable and more participatory.

This thesis recommends further research to look into the potential of other methods, eventually arranged by features. Moreover, research into the usability of these methods is recommended for spatial (municipal) policies. In addition, this study recommends, firstly, that Dutch municipalities have to work more closely together in and between different departments, in terms of youth policy. This will ensure that policies that empower youth, will be transferred to other policies where no empowerment of youth is present. Secondly, spatial policies must be loosened, to increase the participation of youth. Until now, spatial policies in Dutch municipalities are fairly rigid in regulations, procedures and legal requirements. Hereby, youth is bound to all sorts of restrictions, so creativity and contextual solutions are unlikely to succeed. Thirdly, municipalities must develop different ways of thinking, in order to clarify what skills, experiences and contextual solutions juveniles have to deploy, to enable them to eventually construct spatial planning in the future. This way, youth involvement will increase in spatial planning processes.

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	4
Samenvatting	5
English abstract	7
Inhoudsopgave	9
H.1 Inleiding	11
1.1 Een stem die telt	11
1.2 De betrokkenheid van jeugd in de ruimtelijke planning	12
1.2.1 <i>Academische relevantie</i>	12
1.2.2 <i>Wetenschappelijke relevantie</i>	12
1.3 Doelstelling	13
1.4 Onderzoeksvragen	13
1.5 Afbakening	14
1.6 Leeswijzer	16
H.2 Theoretisch kader	17
2.1 Inleiding	17
2.2 Empowerment	17
2.3 Het belang van jeugd in ruimtelijke planning	19
2.4 Mijn stem telt mee!	22
2.5 De jeugd en communicatieve planning	23
2.6 Methodieken om de jeugd te empoweren	24
2.6.1 <i>Mental maps</i>	25
2.6.2 <i>Dagboek en/of verhalen schrijven</i>	26
2.6.3 <i>Jeugdraad</i>	27
2.6.4 <i>Video-opnamen en fotografie</i>	28
2.6.5 <i>Peeronderzoekers: volwassenen en jeugdigen gelijk</i>	28
2.6.6 <i>SoftGIS</i>	29
2.6.7 <i>Overzicht methodieken</i>	31
2.7 Conceptueel model	32
H.3 Methodologie	33
3.1 Inleiding	33
3.2 Casestudie	33
3.2.1 <i>Onderzoeksgebied casestudie</i>	33
3.2.2 <i>Beschrijving casestudie</i>	34
3.2.3 <i>Respondenten</i>	36
3.3 Van conceptueel model naar een methode van dataverzameling	36
3.3.1 <i>Toetsing conceptueel model</i>	36
3.3.2 <i>Methode van dataverzameling</i>	38
3.4 Procedure dataverzameling	38
3.4.1 <i>Mental maps en interviews jeugdigen</i>	38
3.4.2 <i>Interviews beleidsmakers</i>	40

3.5 Ethiek	40
3.5.1 Onderzoek met jeugd	40
3.5.2 Ethische vraagstukken mental maps	41
3.5.2 Ethische vraagstukken interviews	42
H.4 Resultaten	43
4.1 Inleiding	43
4.2 Samenstelling mental maps	43
4.3 Analyse mental maps	45
4.3.1 Thema 'speelterrein'	45
4.3.2 Thema 'park'	48
4.3.3 Thema 'bouwkundig'	50
4.3.4 Thema 'artistiek'	51
4.3.5 Empowerment door mental maps	54
4.4 Ervaring en motivatie door mental maps	54
4.4.1 Ervaring en motivatie: begrijpelijkheid	55
4.4.2 Ervaring en motivatie: integriteit	56
4.4.3 Ervaring en motivatie: legitimiteit	57
4.4.4 Ervaring en motivatie: waarachtigheid	58
4.4.5 Participatie en motivatie van jeugd	59
4.5 Beleid gemeente Leeuwarden	60
4.5.1 Empowerment en ruimtelijke planprocessen: begrijpelijkheid	60
4.5.2 Empowerment en ruimtelijke planprocessen: integriteit	62
4.5.3 Empowerment en ruimtelijke planprocessen: legitimiteit	63
4.5.4 Empowerment en ruimtelijke planprocessen: waarachtigheid	64
4.5.5 Betrokkenheid van jeugd bij de gemeente Leeuwarden	65
4.6 Samenvatting resultaten	66
H.5 Conclusies en aanbevelingen	68
5.1 Inleiding	68
5.2 Conclusies	68
5.2.1 Belang, nut en noodzaak van jeugdparticipatie	68
5.2.2 Empowerment door mental maps	70
5.2.3 Als de jeugd mag bouwen aan de ruimtelijke toekomst	71
5.3 Discussie	72
5.4 Aanbevelingen	74
5.4.1 Aanbevelingen voor verder onderzoek	74
5.4.2 Aanbevelingen voor ruimtelijk beleid en uitvoering	74
Literatuur	76
Verantwoording afbeeldingen	81
Bijlagen	82
A. Opgave 'mental map' voor de jeugd	83
B. Tabel 'codering mental maps'	84
C. Interviewgidsen	87
D. Samenvattingen interviews beleidsmakers	89
E. Geinformeerde toestemming (ouderbrief)	92

H.1 INLEIDING

1.1 EEN STEM DIE TELT

Jeugd wordt snel geassocieerd met het fenomeen buitenruimte. Jonge kinderen willen graag naar de speeltuin, op straat tikkertje spelen of touwtje springen (Koning, 2012). Oudere kinderen gaan naar buiten om af te spreken met andere kinderen, te 'hangen' en sport te beoefenen (Valentine, Skelton & Chambers, 1998). In de studie van Valentine e.a. komt ook naar voren dat de oudere jeugd de openbare ruimte gebruikt om zich te onttrekken van ouderlijk gezag en dus een vorm is van weerstand tegen dit gezag. De openbare ruimte is een belangrijke plek in de vorming van de levens van de jeugd, omdat buitenruimte de jeugd (mentaal) gezond houdt, het sociale interactie en de mobiliteit bevordert en er een gemeenschapszin kan worden opgebouwd (Woolley, 2008).

Desondanks heeft de jeugd voor een groot deel te maken met hoe volwassenen hun leven en hun leefomgeving inplannen. De jeugd wordt nauwelijks betrokken bij hoe zij zelf de leefomgeving zien en zouden willen invullen, ter wille van henzelf en van anderen. De Verenigde Naties (UN, 1989 en 2013) onderschrijven dat een stem van de jeugd belangrijk is om rekening mee te houden. In artikel 12 (Verdrag inzake de rechten van het Kind) stelt de VN dat de jeugd in staat moeten worden gesteld om zijn of haar mening te geven en uitdrukking te geven, bovenal die in het algemeen belang van de jeugd zijn (ook gerechtelijke en bestuurlijke procedures). In artikel 31 wordt daarnaast nog gesteld dat de jeugd recht heeft op vrije tijd om vrijelijk te kunnen participeren en recreëren, ten einde zowel fysiek als mentaal in staat te worden gesteld om gezond op te groeien.

De inrichting van een buurt of wijk waarin een jeugdige opgroeit, bepaalt voor een groot gedeelte in hoeverre de jeugd gezond en veilig kan opgroeien. Soms zijn buurten of wijken zo ontworpen dat het onveilig is qua autoverkeer of afgelegen plekken. Soms wordt het gebruiken van de openbare ruimte door de jeugd gezien als overlast en soms is er gewoonweg sprake van weinig ruimte om de openbare ruimte voor kinderen leefbaar en toegankelijk te maken. Om elke jeugdige een kans te geven om de openbare ruimte ook voor hen acceptabel in te richten, zou er sprake moeten zijn van meer ruimte voor de jeugd wat betreft ruimtelijke plannen voor hun eigen buurt of wijk. De stem die zij hebben over hun eigen leefomgeving is belangrijk om een basis te leggen voor een verbetering van de leefbaarheid, in het bijzonder voor hen die de openbare ruimte veel benutten (Koning, 2012).

Op een enkele enquête of vragenlijst na, wordt de jeugd over het algemeen niet betrokken bij de vorming van zijn of haar leefomgeving. Het is van belang om juist de jeugd meer bij processen van hun leefomgeving te betrekken, omdat deze kinderen voor een groot deel de deelnemer zijn in hun eigen omgeving (Heath & Walker, 2012). Dit onderzoek gaat in op de vraag in hoeverre de jeugd betrokken kan en wil worden tijdens een planningsproces voor hun eigen leefomgeving. Dit kan op zowel straatniveau als op (stads)wijkniveau zijn. Jongeren zijn tenslotte de burgers en sommigen zelfs de planners van de toekomst.

1.2 DE BETROKKENHEID VAN JEUGD IN DE RUIMTELIJKE PLANNING

De participatie van de jeugd is een onderbelicht thema in de geografische discipline, hoewel deze betrokkenheid het afgelopen decennia steeds belangrijker is geworden om jeugdigen hun stem te laten horen (Valentine e.a., 1998; Holloway & Valentine, 2000; Morrow, 2008). De stem van de jeugd is relevant voor zowel de ruimtelijke wetenschappen als voor het werkveld van de (sociale) geografie en planologie.

1.2.1 Academische relevantie

Volgens onderzoek van Findlay and Graham (1991, in: Holt & Costello, 2011), Graham (2004, in: Holt & Costello, 2011) en Austin (2010) worden kinderen binnen de geografie vaak als een geïsoleerde groep gezien en hebben zij als groep een gelimiteerde impact op de sociale en geografische wetenschappen. Hoewel er enigszins onderzoek is gedaan naar jeugd met betrekking tot hun 'place attachment', 'sense of belonging' en hun rol binnen een gemeenschap, is er tot nu toe weinig onderzoek gedaan naar hoe jeugdigen zelf zouden kunnen participeren in ruimtelijke planning. Voor een deel wordt dit verklaard, doordat jeugdigen weinig ervaring en overzicht hebben in ruimtelijke planning. Toch zou er meer naar jeugdigen geluisterd kunnen worden tijdens de vorming van plannen.

Enkele onderzoeksmethodieken, zoals interviews en het maken van mental maps, zijn al toegepast op kinderen om betekenis te geven aan hun eigen omgeving en hun rol in de gemeenschap. Deze methoden zijn erg waardevol gebleken om jeugdigen een verhaal en/of beeld te laten vormen van hoe zij in hun eigen omgeving functioneren (Heath & Walker, 2012).

Het is van belang om deze methoden te gebruiken om meer gericht onderzoek te doen naar participatie van het kind in planningsprocessen.

1.2.2 Maatschappelijke relevantie

De jeugd kan waardevolle informatie bijdragen aan planningsprocessen over hun eigen leefomgeving. Veel jeugdigen zijn zich erg bewust van hoe hun eigen buurt of wijk functioneert en welke kenmerken ze wel en welke ze niet leuk vinden. Ook geven zij vaak aan welke kenmerken ze missen in een wijk (Cunningham, Jones & Dillon, 2003).

Over het algemeen zijn dit geen baanbrekende ideeën, maar volgens McKendrick (2001, in: Holt & Costello) wel degelijk relevant voor een jongere die zich vertrouwd en veilig wil voelen in zijn of haar eigen leefomgeving. Bovendien kan de jeugd samen met het eigen gezin gerichte feedback geven op plannen om de leefomgeving zo kindvriendelijk als mogelijk te maken. Volgens een studie van Karsten (2008) is dit in grote mate belangrijk voor gezinnen om de leefomgeving op een dergelijk manier in te richten dat de jeugd opgroeit in een straat of buurt met zo gunstige mogelijke fysieke en sociale condities om in op te groeien. Ze geeft echter aan dat gezinnen weinig zelf kunnen beheren in de fysieke ruimte, waardoor het gezin en de jeugd maar al te vaak moeten afwachten welke plannen er bestaan om de fysieke ruimte te beheren of eventueel te herstructureren.

Actoren die betrokken zijn bij de vorming van plannen, zouden kenmerkende planningshiaten voor de jeugd in buurten en wijken (te denken valt aan: te weinig ruimte om te spelen, gevaarlijke plekken, slecht onderhouden speeltuinen en groen, enzovoort) op kunnen lossen door meer te luisteren naar de jeugdigen zelf en hun deel te laten zijn van het proces zelf. Dit betekent ondermeer ook dat de jeugd zelf meer maatschappelijk bewust en verantwoord omgaat met hun eigen leefomgeving.

1.3 DOELSTELLING

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen hoe de jeugd betrokken kan worden bij de ruimtelijke planvorming van hun eigen leefomgeving door middel van empowerment. Door het onderzoeken van betrokkenheid van de jeugd inzake de planvorming van ruimtelijke opgaven, die gaan over hun eigen buurt, wijk of stad, kunnen zij een toekomstige invloed hebben op hun eigen wensen in hun leefomgeving. De doelstelling van dit onderzoek is vertaald naar de hoofdvraag van deze onderzoeksthese, welke luidt:

“Hoe kan de jeugd, bekeken vanuit het perspectief van empowerment, betrokken worden bij de planvorming van ruimtelijk opgaven over hun eigen leefomgeving, zodat hun specifieke wensen kunnen worden geïntegreerd in de ruimtelijke planning?”

1.4 ONDERZOEKSVRAGEN

Dit onderzoek probeert inzichtelijk te maken in hoeverre de jeugd het van belang acht, het nuttig vindt en de noodzaak in ziet van participatie tijdens ruimtelijke opgaven over hun eigen leefomgeving. Hierdoor zouden specifieke wensen van de jeugd gecombineerd kunnen worden met andere planningsobjecten, waardoor de ruimtelijke opgave als geheel ook gericht is op een optimale (fysieke en sociale) benutting voor de jeugd. De uitkomst van dit onderzoek richt zich op het in kaart brengen van de verschillende manieren waarop de jeugd betrokken kan worden bij een specifiek planningsproces, alsook de factoren ‘belang’, ‘nut’, ‘noodzaak’ en ‘condities’. Daarnaast is dit onderzoek erop gericht om de theorie in verband te brengen met de praktijk en zodoende de theorie te concretiseren en in de context te plaatsen.

De hoofdvraag wordt beantwoord door middel van vier deelvragen. De eerste drie deelvragen onderzoeken het belang, het nut, de noodzaak, de condities en verschillende manieren van participatie van jeugd tijdens ruimtelijke opgaven over hun eigen leefomgeving.

- Wat is het belang om de jeugd te betrekken bij ruimtelijke opgaven?
- In hoeverre wil de jeugd hun specifieke wensen van hun eigen leefomgeving zelf doorgevoerd zien in een ruimtelijk planningsproces?
- Welke methoden zijn geschikt om de jeugd te betrekken bij ruimtelijke opgaven over hun eigen leefomgeving?

De vierde deelvraag combineert de voorgaande eerste drie deelvragen door middel van een case studie en verdiept de derde deelvraag, om te onderzoeken in hoeverre deze drie deelvragen specifiek gelden voor de participatie van de jeugd in een bepaald project. Hierdoor wordt de relatie gelegd tussen de theorie en de praktijk en worden de overige deelvragen zowel in context alsook in praktische kennis ingebed (Flyvbjerg, 2006).

- In hoeverre zijn mental maps een manier van empowerment om de jeugd te kunnen betrekken bij een ruimtelijk planningsproces?

1.5 AFBAKENING

De hoofdvraag bevat verschillende elementen die extra afbakening behoeven, waardoor dit onderzoek een focus krijgt om de verscheidene deelvragen en daarmee de hoofdvraag te beantwoorden. Respectievelijk de leefomgeving van de jeugd, de ruimtelijke planning en de jeugd zelf worden afgebakend en geconcretiseerd.

Dit onderzoek richt zich op de leefomgeving van de jeugd. De leefomgeving waarin sociale en fysieke interactie van de jeugd met de omgeving plaats vindt, kan op verschillende schaalniveaus worden geïnterpreteerd. Het concept van schaal is volgens Massey (1998) een breed begrip, waarmee moeilijk een juiste afbakening kan worden gehanteerd. Het concept van het juiste schaalniveau in het leven van de jeugd om de omgeving aan te duiden is bovendien nog meer open voor debat. De belevingswereld van de jeugd is namelijk erg complex door de verscheidene netwerken van relaties die de jeugd aangaat met familie, vrienden en kennissen. Deze netwerken van relaties worden op verschillende schaalniveaus aangegaan, waardoor de leefomgeving zeer complex kan zijn in het leven van een jeugdige (Massey, 1998).

De focus van dit onderzoek richt zich niet op het netwerk van relaties die de jeugd aangaat op verschillende plekken, maar slechts op de omgeving waarin de jeugd voornamelijk leeft. De leefomgeving is namelijk de plek waar de jeugd voor het grootste deel van het leven verblijft, naar school gaat, vriendschappen aan gaat en de identiteit van de jeugd wordt gevormd (Holloway & Valentine, 2000). Volgens Hopkins (2010) is de leefomgeving van jeugdigen moeizaam te definiëren, doordat er geen vaste grenzen zijn aan te geven aan de leefomgeving. Hopkins geeft twee definities in enge zin van de leefomgeving. Ten eerste het zogenaamde 'woongebied', waar de familie woonachtig is en de jeugd psychosociale voordelen kent, zoals identiteitsvorming en een gevoel van 'thuis zijn'. Ten tweede de zogenaamde 'lokaliteit', waar de residentiële activiteiten van een familie plaatsvindt en de jeugd zijn sociale status en positie aan ontleent. Deze definitie is een breed begrip, omdat deze definitie ook refereert aan meerdere plaatsen, zoals school en werkplekken van de jeugd.

Het ruimtelijke beheer van buurten en wijken beperkt zich tot de voordeur, waar de openbare ruimte overgaat in private ruimte. Daar de ruimtelijke planning inspraak heeft in de openbare ruimte rondom veel plekken waar de jeugd verblijft, wordt de tweede definitie van Hopkins over de 'lokaliteit' verder als leidraad gebruikt om te dienen als definitie voor de leefomgeving van de jeugd. De ruimtelijke planning in de 'lokaliteit' van de jeugd heeft de meeste invloed op het le-

ven van een jeugdige door de vorming van hun identiteit (Holloway & Valentine, 2000), door de vorming van hun sociale status (Holloway & Hubbard, 2001) en door veelal positief (ook negatief) opgebouwde herinneringen (Hopkins, 2010).

Het onderzoek gaat over de vraag of de jeugd betrokken kan en wil worden bij ruimtelijke opgaven over de eigen leefomgeving om hun eigen leefgenot te kunnen verbeteren. Voogd (2004; in De Roo & Voogd, 2007) geeft een duidelijke definitie over de verbetering die ruimtelijke planning teweeg kan brengen en daarmee samenhangend de context van de ruimtelijke opgaven: *"de systematische voorbereiding van beleidsvormende en uitvoerende handelingen, die gericht zijn op het bewust interveniëren in de ruimtelijke orde, ten einde ruimtelijke kwaliteiten te behouden en waar mogelijk te verbeteren"* (p.14). Vanuit deze definitie geven De Roo & Voogd (2007) aan dat planning dus bewust moet worden aangepakt, zodat er nagedacht kan worden welke ruimtelijke kwaliteiten er verbeterd moeten worden en voor wie dit moet gebeuren. Dit geeft aan dat ook de jeugd mee zou kunnen gaan denken om de ruimtelijke kwaliteiten in een bepaalde buurt te behouden en waar mogelijk te verbeteren.

Maar wie is dan de jeugd die mee zou kunnen denken over de ruimtelijke kwaliteiten van hun eigen leefgebied? Dit onderzoek richt zich op de leeftijdsgroep van 12 tot en met 15 jaar, omdat er verschillende redenen zijn om aan te nemen dat dit een leeftijdsgroep is, die enerzijds wordt achtergesteld bij ruimtelijke opgaven (Holt, 2011; Valentine e.a., 1998) en anderzijds in een dergelijke levensfase zijn dat er juist al mee gedacht zou kunnen worden.

Er is door Belsky (2010) uitgebreid onderzoek gedaan naar de sociaal-emotionele en cognitieve vaardigheden die jeugd in verschillende levensfasen kenmerken. Volgens de ontwikkelingsstadia van Piaget (1971; in Belsky, 2010) is vanaf het twaalfde levensjaar het redeneren op het niveau van volwassenen. Hypothetische en wetenschappelijke vragen kunnen en worden gesteld: *"het volledige menselijk potentieel is bereikt"* (p.266). Kinderen voor het twaalfde levensjaar ontberen een abstract niveau van denken, waar de adolescenten vanaf hun twaalfde dit potentieel juist wel ontwikkelen. Volgens Belsky kunnen jeugdigen vanaf twaalf jaar dan ook pas echt een mening vormen over onderwerpen en hun eigen mening vorm geven, hier is een hoger niveau denken voor nodig. Echter, dit betekent niet dat elke tiener meteen op een dergelijk hoog abstractieniveau zit. Dit wordt in de latere levensfasen verder doorontwikkeld. Daarnaast stelt Belsky, via theorieën van Kohlberg (1981) en Elkind (1978; in Belsky, 2010), dat tieners van 12 tot en met 15 jaar hun eigen sociaal-emotionele status ontwikkelen en uitdragen. Dit draagt bij aan de eerder genoemde meningsvorming en bovendien geeft dit de jeugd van 12 tot en met 15 jaar de eigenschap dat het mee wil denken over zaken die hen aan gaan (ook de ruimtelijke context wordt gevalideerd).

Dat juist de jeugd van 12 tot en met 15 jaar in dit onderzoek aan bod komt, heeft naast de ontwikkeling van het kind ook een andere factor. De leeftijdsgroep van 12 tot en met 15 jaar wordt niet of nauwelijks betrokken bij de ruimtelijke planning, terwijl dit een groep is die juist de eigen leefomgeving ontdekt, betwist en de straat opzoekt om zich te onttrekken aan het ouderlijk gezag. En deze eigen leefomgeving is ontworpen voor en vaak door volwassenen (Valentine e.a.,

1998). Het is ook de leeftijd waarop deze jeugd meer vrijheid van mobiliteit krijgt (Milne 2009), waardoor ze hun leefgebied anders gaan interpreteren en verschillen gaan zien tussen verschillende ruimtelijke contexten. Ook oudere jeugd vanaf vijftien jaar heeft hier in toenemende mate mee te maken, maar deze jeugd begint zich meer te oriënteren op een bredere beleving dan alleen het eigen leefgebied (Hopkins, 2010) en gaan in de westerse context bijna het huis uit (Valentine e.a., 1998). In het vervolg van dit onderzoek wordt met de jeugd, dus de tienerleeftijd van 12 tot en met 15 jaar bedoeld.

1.6 LEESWIJZER

Het onderzoek is op de volgende wijze uitgevoerd:

- een literatuuronderzoek;
- 59 mental maps en zeventien interviews onder de jeugd van 12 tot en met 15 jaar;
- expertgesprekken met drie gemeenteambtenaren die ervaring hebben met jeugdparticipatie.

Het literatuuronderzoek (**hoofdstuk 2**) richt zich voornamelijk op het in kaart brengen van de verschillende manieren waarop de jeugd betrokken kan worden bij een specifiek planningsproces, alsook de factoren 'belang', 'nut', 'noodzaak' en 'condities' van jeugd in verband met ruimtelijke planning. Vervolgens wordt in de methodologie (**hoofdstuk 3**) beschreven hoe de onderzoeksresultaten tot stand zijn gekomen. Door middel van het laten tekenen van mental maps door jeugdigen en hen met behulp van interviews vragen te stellen over empowerment wordt een beeld verkregen over het betrekken van de jeugd bij ruimtelijke opgaven. Ook zijn enkele beleidsmakers geïnterviewd om empowerment van jeugd verder te onderzoeken. Ten slotte zijn de resultaten (**hoofdstuk 4**) verwerkt van het onderzoek en wordt er in de conclusie en discussie (**hoofdstuk 5**) een antwoord gegeven op de hoofdvraag. Daarnaast is een antwoord geformuleerd op de probleemstelling en er worden enkele aanbevelingen tot verder onderzoek gedaan.

H.2 THEORETISCH KADER

2.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk zijn door middel van een wetenschappelijk literatuuronderzoek de volgende drie deelvragen beantwoord, om het belang, het nut, de noodzaak en verschillende manieren van participatie van jeugd tijdens ruimtelijke opgaven over hun eigen leefomgeving te duiden.

- Wat is het belang om de jeugd te betrekken bij ruimtelijke opgaven?
- In hoeverre wil de jeugd hun specifieke wensen van hun eigen leefomgeving zelf doorgevoerd zien in een ruimtelijk planningsproces?
- Welke methoden zijn tot dusver ontwikkeld om de jeugd te betrekken bij ruimtelijke opgaven over hun eigen leefomgeving?

Ook geldt deze literatuurstudie als input voor het praktijkonderzoek.

2.2 EMPOWERMENT

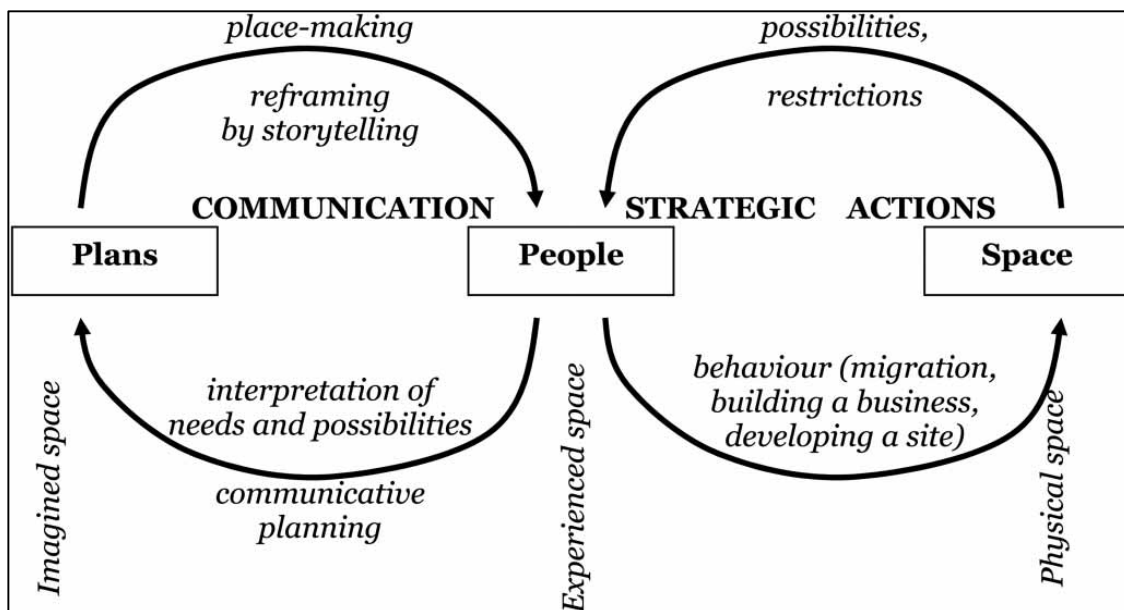
De participatie van de jeugd in planvorming over hun eigen omgeving kan een ideaal zijn, waarnaar de ruimtelijke planning naar zou kunnen (en moeten?) streven. Het is echter de vraag of de jeugd van 12 tot en met 15 jaar het zelf van belang vindt om hun eigen stem te laten horen binnen de ruimtelijke planning.

Het belang dat iemand zou kunnen hebben om te participeren in planningsprocessen start bij de waarde van de participatie zelf. Deze waarde is afhankelijk in hoeverre participatie gehoord wordt door de actoren die het planningsproces leiden (De Roo & Voogd, 2007). Het beïnvloeden van ruimtelijke opgaven door individuen of gemeenschappen gaat dus voornamelijk om het invloed verkrijgen op ruimtelijke planprocessen. Het in staat stellen van burgers om de ruimtelijke opgaven (enigszins) te beïnvloeden, gebeurt door middel van empowerment. Empowerment is in ruimere zin namelijk het proces, waarbij individuen en/of gemeenschappen meer invloed krijgen op gebeurtenissen en situaties die belangrijk voor hen zijn (Rappaport, 1987). Als een individu of groep empowerment heeft of verkrijgt, kan dit burgers meer kracht en/of meer macht geven (Sadan, 2004). Beredeneerd vanuit de theorie van empowerment, gaat het er niet zozeer om dat participatie extern wordt aangepakt of opgelost, maar dat het burgers de gelegenheid geeft om gebeurtenissen en situaties uiteindelijk zelf door participatie op te kunnen lossen (Nienhuis, 2014). Daarnaast is empowerment een term die vaak gebruikt wordt voor minderheids-groepen, zoals ook de jeugd van 12 tot en met 15 jaar gezien kan worden binnen de ruimtelijke planning (Nienhuis, 2014; Delahaij, 2004). In dit onderzoek wordt empowerment in engere zin gebruikt, namelijk dat individuen en/of gemeenschappen meer invloed krijgen op ruimtelijke opgaven vanuit de overheid.

De afgelopen jaren lijkt de participatie van individuen en gemeenschappen in de wijkgerelateerde aanpak een almaar grotere rol in te nemen. Dit komt onder andere door de gevolgen van decentralisatie en privatisering van de overheid, een groeiende focus op empowerment van de burgers zelf en de neiging naar gebiedsgericht beleid. Hierdoor komen er ook steeds meer taken

en verantwoordelijkheden te liggen bij non-professionele actoren, zoals burgers (Beckhoven e.a., 2009; in Nienhuis, 2014. Van Marissing, 2008; in Nienhuis, 2014). Waar burgers eerder alleen konden participeren bij inspraakmomenten, worden de burgers tegenwoordig steeds vaker geacht om zelf de zorg te dragen voor de eigen leefomgeving.

Het model in figuur 1 geeft onder andere bovenstaand proces weer. Figuur 1 geeft volgens Van Dijk en Weitkamp (2014) twee gerelateerde cycli van interactie weer, waarin de linker cyclus 'het construeren van plaatsen' (*place-making*) weergeeft en de rechter cyclus 'de concrete interactie met de fysieke ruimte' (*actions* en *behaviour*) weergeeft. In de linkercyclus vindt er een uitwisseling van ideeën en betekenissen van de ruimte plaats, waarin ook, door middel van communicatie (*communication*), nieuwe behoeften en mogelijkheden worden besproken. Nu er meer taken en verantwoordelijkheden bij de mensen onderling komen te liggen, is de communicatie in de linker cyclus belangrijk om planvorming in goede banen te leiden. In de rechtercyclus wordt de planvorming uit de linkercyclus omgezet in concrete strategische plannen voor de fysieke ruimte (*strategic actions*) om de nieuwe behoeften en mogelijkheden in te voeren. Ook kunnen deze cycli andersom werken, omdat concrete interacties met de fysieke ruimte zorgen voor ervaringen met deze ruimte, waardoor actoren veranderingen in de fysieke ruimte aan willen brengen (Van Dijk & Weitkamp).

Figuur 2.1: Model om inzichtelijk te maken hoe ruimtelijke plannen de fysieke ruimte wijzigt (Van Dijk & Weitkamp, 2014).

Dit dynamische en wederkerige model (Van Dijk, 2011; Hoch, 2007) laat zien dat burgers, door middel van empowerment, de fysieke ruimte kunnen veranderen als de communicatie tussen actoren begrijpelijk, integer, legitiem en oprecht is (De Roo & Voogd, 2007). In figuur 1 wordt hieraan gerefereerd als zijnde de communicatieve planning (*communicative planning*). Dit is, volgens De Roo & Voogd, een proces van planvorming waarin communicatie tussen verschillen-

de partijen ervoor zorgt dat er zowel consensus alsook initiatieven kunnen worden ontplooit. Dit is geheel in lijn met wat Nienhuis (2014) stelde: dat burgers meer gelegenheid krijgen om ervaringen te delen en zwakke punten op te lossen.

Nienhuis geeft vier argumenten die volgens zijn onderzoek voordelen van empowerment opleveren op het ruimtelijk beleid voor zowel individuen, als gemeenschappen, als de overheid. Bovendien zijn deze vier argumenten overeenkomstig het model van Van Dijk en Weitkamp (2014) en gebruikt Nienhuis (2014) net als dit onderzoek de enge definitie. Ten eerste worden burgers betrokken bij de communicatie, oftewel de besluitvorming, omdat participatie een recht is en is gericht op de vermindering van de kloof tussen burger en overheid. Ten tweede kan deelname aan besluitvorming leiden tot het bereiken van kwalitatief betere uitkomsten van ruimtelijke plannen, doordat ervaringen van burgers leidt tot specifieke aanpak. Ten derde kan betrokkenheid van burgers de legitimiteit van ruimtelijke opgaven vergroten. En als laatste kan participatie van burgers gunstig zijn om inhoudelijke intenties en doelen te behalen, zodat de fysieke ruimte beter afgestemd wordt op de ervaring en het gebruik. Daarnaast is er ook een voordeel voor de wijk of buurt zelf, namelijk dat er eigenaarschap wordt ontwikkeld, waardoor de participatie in de wijk of buurt zelf toeneemt.

Deze voordelen hebben een directe relatie met de jeugd van 12 tot en met 15 jaar. Voor hen is participatie een recht (UN, 2013) en kan deelname leiden tot betere uitkomsten voor henzelf (Karsten, 2008). De legitimiteit wordt vergroot voor de jeugd tijdens ruimtelijke opgaven, die hen aangaan (Austin, 2010). Zij kunnen op deze manier voor de jeugd belangrijke inhoud toevoegen (Cunningham e.a., 2003; Holt & Costello, 2011) en ontwikkelt de jeugd eigenaarschap (Belsky, 2010; Woolley, 2008; Valentine e.a., 1998). Door de jeugd meer kans te geven om mee te doen met het proces van planvorming, kan de fysieke ruimte meer worden ingericht op ervaringen van de jeugd met hun leefomgeving. Hierdoor zal de communicatie tijdens het proces (moeten) veranderen en worden bovendien de acties binnen ruimtelijke opgaven aangepast om meer tegemoet te komen aan het gedrag van de jeugd in hun eigen omgeving.

2.3 HET BELANG VAN JEUGD IN RUIMTELIJKE PLANNING

Het belang om de jeugd in staat te stellen invloed uit te oefenen op ruimtelijke opgaven, is volgens de theorie van de empowerment veelvuldig. De ruimtelijke planning in Nederland is voornamelijk bezig om structuren in verschillende contexten te verbeteren en te veranderen. Maar al te vaak gebeurt dit in de context van volwassenen. Jeugdigen worden niet of nauwelijks meegenomen in de ontwikkeling van bestaande of nieuwe projecten, op een enkel voetbalveldje of speeltuin na. Volgens Cunningham e.a. (2003) worden steden ontworpen en ontwikkeld, om te voldoen aan de behoeften van volwassenen, terwijl dit lang niet altijd schijnt te werken voor de jeugd. Pas sinds de jaren 90 is er enig bewustzijn gekweekt door de invoering van de United Nations Convention on the Rights of the Child, welke ervoor gezorgd heeft dat ook kinderen rechten hebben. De ruimtelijke planning probeert hierdoor kinderen meer mee te nemen in besluitvormingsprocessen. Tegelijkertijd geven zowel Cunningham e.a. alsook Graham (2004) aan dat kinderen zelf bijna nooit deelgenoot zijn aan ruimtelijke processen. Er wordt over ze gesproken,

maar worden niet echt betrokken. Daarnaast worden consulten met kinderen over ruimtelijke planning verkeerd ingezet (Freeman e.a., 2003; in Cunningham e.a., 2003). Deze leiden altijd naar volwassen oplossingen voor problemen of geven slechts een volwassen blik op de uitkomsten.

Tabel 1 geeft een wetenschappelijk bewezen overzicht van de waarde van buitenruimte voor de jeugd. Deze waarden geven het belang aan van zeggenschap van de jeugd. De eigen leefomgeving van jeugdigen is op veel aspecten te waardevol om niet mee te laten beslissen in de ruimtelijke planvorming. Deze waarden kunnen door de communicatieve planning beter overwogen worden, wanneer de jeugd deelneemt aan de communicatie over de planvorming van ruimtelijke opgaven.

Tabel 2.1: Waarde van buitenruimte voor de jeugd (De Vries, 2011).

Waarde buitenruimte	Gevonden bewijs volgens wetenschappelijke literatuur
Gezondheidsaspecten	
Lichamelijke activiteit	direct ¹
Overgewicht	indirect ²
Preventie chronische aandoeningen	indirect
Ontwikkelingsaspecten (sociale waarde)	
Sociale vaardigheden	direct
Cognitieve ontwikkeling	direct
Motorische ontwikkeling	direct
Leerprestaties/concentratie	wisselend ³
Normen en waarden	onbekend ⁴
Economische waarde	
Schooluitval	onbekend
Huizenprijzen	direct
Zorg- en ziektekosten	direct
Productiviteit	direct
Justitie en onderwijs	onbekend
Sociale waarde	
Sociale verbondenheid/relaties	direct
Leefklimaat/ imago buurt	direct
Bestrijden criminaliteit/vandalisme	direct
Integratie	wisselend
Sociale veiligheid	onbekend

¹op basis van één of meer wetenschappelijke overzichtstudie(s).

²op basis van één of meer wetenschappelijke studie(s).

³wisselende bevindingen.

⁴geen literatuur gevonden.

Een aantal onderzoeken naar het belang van empowerment van jeugd in ruimtelijke planning geeft aan dat de jeugd juist veel kan toevoegen aan planningsprocessen als de technieken, die

participatie van jeugd vereist, goed benut worden. Cunningham e.a. (2003) en Horelli en Kaaja (2002; in Cunningham e.a., 2003) zien veel voordelen van participatie met de jeugd. De leeftijdscategorie van 12 tot en met 15 jaar zijn goede waarnemers en analisten van hun eigen omgeving. Ze kunnen creatieve ideeën produceren voor planning en hebben het *knowhow* en het vermogen om planning van nieuwe inzichten te voorzien. Dit kan vervolgens leiden tot de creatie van kindvriendelijke omgevingen en beleid, welke meer verschuift naar meer ecologische en sociaal ondersteunende planvormen (volgens tabel 2.1 voor een groot deel in het belang van de jeugd). Daarbij geven Spencer en Woolley (2000; in Béneker, Sanders, Tani & Taylor, 2010) aan dat de jeugd zich erg bewust is van hun naaste omgeving en daar ook echt belangstelling voor hebben. De empowerment van de jeugd bij het planningsproces helpt om verschillende onderdelen van de samenleving bij elkaar te brengen. De belangstelling gaat soms zelfs zo ver dat de jeugd gefrustreerd wordt over keuzes die volwassenen maken in hun eigen leefomgeving. Dit komt doordat jeugdigen tegen allerlei zaken aanlopen qua 'foute' planning, die ze zelf meemaken door eigen ervaringen. De kloof over vormgeving tussen volwassenen en de jeugd blijkt erg groot te zijn.

Verscheidene onderzoeken staan uitvoerig stil bij hoe de jeugd hun eigen leefomgeving zien en wat zij daarin belangrijk achten. Ten eerste geven Lehman-Frisch, Authier en Dufaux (2012) aan dat de overgrote meerderheid van de jeugd, die de ruimtelijke context uitleggen of uittekenen, gerelateerd is aan hun eigen (t)huis. Ten tweede heeft Milne (2009) onderzocht dat de routes tussen het (t)huis van de jeugdige en bijzondere plekken die bij het alledaagse leven van de tiener horen (school, sportvereniging, huis van opa en oma, etc.), vrijwel onafhankelijk kunnen schetsen en ook gebruiken. Echter, hoe jonger de leeftijd, hoe meer afhankelijk jeugdigen zijn van hun ouders of voogden in mobiliteit om van de ene plek naar de andere te komen. Dit geldt ook voor spelen of hangen rondom het (t)huis. Ten derde verschaffen zowel Woolley (2008) als Veitch, Salmon en Ball (2007) inzicht in hoe jeugdigen graag bezig zijn (spelen, rondhangen) in hun eigen leefomgeving, maar hier vaak restricties van volwassenen aan vast zitten. Veitch e.a. geven aan dat lokale parkjes, straten en speeltuinen worden gezien als dé ruimtelijke context voor jeugd, maar dat de jeugd hier weinig van gebruik kan maken, omdat deze context ze onthouden wordt. Dit heeft zelfs tot gevolg dat de fysieke gesteldheid van de jeugd aangetast kan worden. De meeste jeugdigen uiten sterk hun wens om veel mogelijkheden te krijgen om buiten te spelen met hun vrienden op interessante, aantrekkelijke en geschikte openbare speelplaatsen. Béneker e.a. (2010) stellen dat dit er ook voor zorgt dat jeugdigen zelf meer sociaal en intellectueel ontwikkeld worden. Woolley onderschrijft daarnaast dat volwassenen in steden hier meer restrictief mee omgaan dan volwassenen in een rurale context. Ook zij geeft aan dat juist buiten bezig zijn veel voordelen omvat voor 12 tot en met 15 jarigen: het zelfvertrouwen, hun eigenaarschap en concentratie wordt vergroot en versterkt.

Dines, Cattell, Gesler en Curtis (2006) stellen dat een grotere aanwezigheid van de jeugd in openbare omgevingen als middel dient om lokale gemeenschappen te empoweren. Zodoende moet de mobiliteit van jeugdigen juist worden bevorderd in plaats van worden beperkt, waardoor zij meer zichtbaar zijn in hun eigen leefomgeving. Er moet ruimte voor informele sociale ontmoetingen op lokaal niveau gecreëerd worden voor de jeugd om de mogelijkheden optimaal

te benutten voor bijvoorbeeld tolerantie en acceptatie. Net als voorgaande onderzoekers stellen ook Dines e.a. dat er echter meer erkenning nodig is van volwassenen om de jeugd hun vrijheden te gunnen.

2.4 MIJN STEM TELT MEE!

In de vorige paragraaf wordt door verschillende onderzoeken de conclusie getrokken dat ook de jeugd een belangrijke stem zou moeten hebben in planningsprocessen, voor de te plannen objecten en ter opbouw van henzelf. Echter, het is de vraag in hoeverre de jeugd hun eigen wensen voor de leefomgeving wil doorgeven in ruimtelijke planningsprocessen. Zijn de jonge adolescenten in staat om naast hun dagelijks leven, waarin gezin, familie, vrienden en school de boventoon voeren, ook ruimtelijke planning als belangrijke bijzaak te zien?

Er zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd met het oog op de motivatie van de jeugd om mee te laten denken en doen aan ruimtelijke opgaven. Een belangrijke component om als jeugdige te participeren in ruimtelijke opgaven is het gevoel belangrijk gevonden te worden en daaraan gekoppeld een verantwoordelijkheidsgevoel over hun eigen zeggenschap (Doorn, Gielen & Stappers, 2014; Jamieson & Mukoma, 2010; Veitch e.a., 2007). Dit gevoel wordt volgens Belsky (2010) in de levensfase waarin de 12 tot en met 15 jarigen zich bevinden, zoveel mogelijk geprobeerd op te roepen; het kind probeert zich te onttrekken aan zijn of haar ouders en wil belangrijk gevonden worden. De overige componenten die in onderzoeken naar voren komen, ontleenen hieraan de motivatie van de jeugd om te participeren in de ruimtelijke planning.

Jamieson en Mukoma (2010) hebben onderzoek gedaan naar wat de jeugd ervan vindt om te kunnen participeren in een ruimtelijke planningsproces, welke daadwerkelijk ten uitvoer is gebracht naar hun mening en inzicht. Ten eerste geeft de jeugd aan dat hun meningen effectief een verschil maken, ook doordat zij steeds positieve feedback terugkregen van volwassenen. Als tweede is uit het onderzoek naar voren gekomen dat de motivatie groter wordt, als de jeugd merkt dat alleen volwassenen het voor het zeggen hebben in een planningsproject. De jeugd wil hun eigen stem laten horen en daarmee de inzichten van volwassenen tot heroverweging brengen. Ten derde heeft hun mening en inzicht ervoor gezorgd dat hun standpunten werden doorgevoerd. Daardoor voelt de jeugd zich erg belangrijk, begrepen en euforisch, waardoor de jeugdigen persoonlijke groei mee maken en het proces om mee te doen zien als een echte levenservaring. Dit geeft hen bovendien de vrijmoedigheid om een mening te vormen en uit te dragen. En ten vierde wil de jeugd participeren als er duidelijk wordt gemaakt dat ook zij van invloed zijn op het uiteindelijke resultaat van het planningsproces. Het feit dat volwassenen naar hun mening luisteren en er iets mee (gaan) doen, geeft weer het gevoel van belangrijk zijn en een verantwoordelijkheid kunnen dragen. Bovendien geven Veitch e.a. (2007) aan dat dit de jeugd hun onafhankelijkheidsgevoel versterkt, zodat ze onder het 'juk' van volwassenen uit kunnen komen.

Voorgaande onderzoek van Jamieson en Mukoma stelt, naast de motivatie door vertrouwen, dat de jeugd ook vaak de nadruk legt op emotionele waarden, welke nogal eens vergeten worden door volwassenen. De jeugd ziet dit in een ruimtelijke planproces graag anders en wil een

grotere focus op hoe mensen en kinderen de ruimte zien op emotioneel vlak. De jeugd vindt hun buurt of wijk het belangrijkste, omdat ze er zijn opgegroeid. Ze vinden soms dat volwassenen te makkelijk de interactie van de jeugd met een buurt of wijk vergeten, terwijl de jeugd zelf vindt dat juist zichzelf goed hun behoeftes en wensen voor hun eigen leefomgeving kunnen uitdrukken (Baylina, Guitart & Ferret, 2010). Zoals al eerder aangehaald, gaat de belangstelling soms zelfs zo ver dat ze gefrustreerd worden over keuzes die volwassenen maken in hun eigen leefomgeving (Spencer & Woolley, 2000; in Béneker e.a., 2010).

Als laatste wordt er door veel onderzoekers benadrukt dat de jeugd hun eigen (psychologisch) welbevinden verbeterd zien worden door het verkrijgen van vertrouwen en verantwoordelijkheid (Doorn e.a. 2014; Veitch e.a., 2007; Cunningham e.a., 2003). Uit voorgaande literatuur wordt er vanuit gegaan dat de jeugd veelal bereid zal zijn om aan ruimtelijke planprocessen mee te doen, mits er hun stem niet verloren gaat en ze daarbij het gevoel van verantwoordelijkheid, vertrouwen en belang mee krijgen.

2.5 DE JEUGD EN COMMUNICATIEVE PLANNING

Uit de voorgaande twee paragrafen blijkt dat de jeugd belangrijk kan zijn voor ruimtelijke planprocessen en zij hierin graag een steentje bijdragen. Het is de vraag hoe de jeugd te empoweren is om ook daadwerkelijk een rol te kunnen spelen in planprocessen. Deze paragraaf gaat in op de overkoepelende planningsmethode, de communicatieve planning, die al eerder in 2.2 is aangehaald. Het model van Van Dijk en Weitkamp (2014) stelt namelijk dat communicatieve planning een methode is, die de ervaringen met de ruimte om kan zetten tot het maken van ruimtelijke plannen, waarmee de fysieke ruimte kan worden veranderd. De communicatie tussen jeugdigen, die mee willen werken aan een dergelijk planningsproces, en andere actoren (veelal volwassenen) zal daarmee moeten voldoen aan de eerder genoemde vier criteria om het communicatieve planningsproces tot een goed einde te kunnen brengen; "*begrijpelijkheid, integriteit, legitimiteit en waarachtigheid*" (De Roo & Voogd 2007, p.55).

Forester (1989) stelt dat deze vier criteria van communicatieve planning snel verdraaid kunnen worden en desinformatie oplevert, als er niet tijdig gecorrigeerd wordt op deze vier criteria. Volgens zijn onderzoek naar machtstructuren binnen communicatieve planning kunnen de criteria gecorrigeerd worden als de actoren willens en wetens een open houding aannemen, vertrouwen in elkaar uitspreken en alle informatie, die beschikbaar is, te delen. Ten eerste geldt voor de jeugd (net zoals elke andere participerende actor) dat zij binnen het planningsproces de informatie en procedures begrijpen. Dit betekent volgens Forester dat er geen jargon wordt gebruikt, de ruimtelijke opgave zo eenvoudig mogelijk wordt opgesteld en het werkelijke doel van het planningsproces duidelijk wordt uitgelegd. Ten tweede moet er een integrale samenwerking met de jeugd plaatsvinden, zodat er geen misleiding en manipulatie van de jeugd voor komt en de belangen transparant zijn. Als derde stelt Forester dat de legitimiteit gewaarborgd moet zijn, wat ook geldt voor de jeugd. De jeugd moet medeverantwoordelijk worden gemaakt aan het proces, waardoor ze daadwerkelijk kunnen participeren en hun zeggenschap van invloed is (Jamieson & Mukoma, 2010). Ten vierde moet het planningsproces samen met de jeugd in een op-

rechte sfeer plaats vinden, anders krijgt de jeugd, vertekende en eventueel onvolledige informatie, waarop zij hun meningen berusten (Forester, 1989). De vier criteria zijn binnen een planingsproces met jeugdigen extra belangrijk, omdat zij volgens Valentine e.a. (1998) en Holt (2011) extra kwetsbaar zijn voor invloed van buitenaf (volwassenen) en volgens Belsky (2010) door ontbrekend inzicht sneller onjuiste informatie voor waarheid aan zullen zien. Samengevat staan de vier criteria en de daarmee gepaard gaande correcties in tabel 2.2.

Tabel 2.2: Correcties op de criteria van het communicatieve planingsproces (De Roo & Voogd, 2007; Forester, 1989).

Criteria communicatieve planning	Correcties
Begrijpelijkheid	Vereenvoudiging procedures Duidelijk taalgebruik Doelen duidelijk gesteld
Integriteit	Voorkomen van misleiding Voorkomen van manipulatie Belangen transparant
Legitimiteit	Medeverantwoordelijkheid actoren Zeggenschap actoren
Waarachtigheid	Oprechte sfeer Volledige informatie Open discussie

Het belang van volledige informatie, heldere communicatie en transparantie binnen het planingsproces is essentieel. Vooral jeugdigen die participeren in een dergelijk proces, moeten hierin gekend worden, anders wordt het belang van participatie van de jeugd bij ruimtelijke opgaven gelimiteerd. De stem van de jeugd niet erkennen of hun mening misleiden, leidt tot onvrede en buitensluiten van een minderheidsgroep, die juist wel gehoord zou moeten worden in het belang van (en het functioneren van) hun eigen omgeving.

2.6 METHODIEKEN OM DE JEUGD TE EMPOWEREN

In deze paragraaf wordt uiteengezet welke methoden de jeugd in staat stellen om hen te empoweren met betrekking tot ruimtelijke opgaven. Morrow (2008) definieert een model welke de jeugd in vergelijking met volwassenen theoretiseert, maar op andere competenties. De jeugd heeft namelijk verschillende mogelijkheden om op verschillende manieren te communiceren en hierin competent te kunnen zijn, zoals tekeningen maken, verhalen vertellen en het schrijven van dagboeken. Heath en Walker (2012) delen deze mening en zijn overtuigd dat efficiënt toegepaste methodieken om jeugdigen te onderzoeken binnen ruimtelijke planning, een waardevolle schat aan (creatieve) informatie opleveren, welke volwassenen niet snel voor zouden dragen. De verschillende methodieken die aan bod komen, worden getoetst op de criteria van de communicatieve planning (tabel 2.2). Onderstaande zes methoden zijn in geografisch wetenschappelijke onderzoeken getoetst en uitgevoerd met jeugdigen. Niet genoemde soorten me-

thoden zijn óf tot op heden niet onderzocht binnen de ruimtelijke planning óf ongeschikt geacht om jeugd in mee te laten participeren tijdens een planningsproces.

2.6.1 Mental maps

Het tekenen van kaarten geeft het beeld van de omgeving weer, zoals het geïnterpreteerd wordt door een bepaald persoon. Deze mentale maps zijn de interpretatie van het gedrag tussen mens en omgeving. Lynch (1960) maakt in zijn onderzoek naar de verbeelding van de stad gebruik van de mental maps om door eenvoudige schetsen van kaarten te komen tot belangrijke elementen in een stad. De mental map is hiervoor bij uitstek geschikt, ook al is de perceptie van de omgeving fragmentarisch en persoonlijk volgens hem.

Jeugdigen worden veel in verband gebracht met het maken van mental maps, omdat op deze manier de jeugd kan worden geïdentificeerd met de ontwikkelingsstadia van Piaget (Piaget, 1971; in Belsky, 2010). Ook in de ruimtelijke planning worden er onderzoeken met jeugdigen gedaan door middel van de mental map (Holloway & Valentine, 2000; Karsten, 2003 en 2007; Lehman-Frisch e.a., 2012; White & Green, 2012).

De voordelen om jeugdigen mental maps van hun omgeving te laten maken zijn veelvuldig. Zo wordt de jeugd niet geremd in creativiteit en bevatten de mental maps waardevolle informatie over de interactie met de ruimte. Er wordt in één oogopslag duidelijk welke kenmerken in de omgeving belangrijk zijn en wat belangrijke routes door de omgeving zijn. Een keerzijde ervan is dat de getekende kaarten uitermate nauwkeurig moeten worden geïnterpreteerd (door volwassenen), waardoor het bijna altijd nodig is om de jeugd achteraf vragen te stellen over de getekende kaarten (Lehman-Frisch e.a., 2012; White & Green, 2012). Daarnaast is het een betrouwbare tool voor het analyseren van de ontwikkeling van het ruimtelijk inzicht en geeft het inzicht in de ruimtelijke cognitie van jeugdigen (Lehman-Frisch e.a., 2012). Hierdoor is het verschil in perceptie van de ruimtelijke planning tussen volwassenen en jeugdigen makkelijker inzichtelijk te maken. Een kanttekening die hier bij geplaatst kan worden, is dat verschillende individuen naar geslacht, leeftijd, etniciteit, vaardigheden en ervaring, verschillende mental maps maken, zodat er moeilijk te vergelijken valt. Een zeer gerichte afbakening is daarom gewenst (White & Green, 2012). Deze afbakening kan er echter voor zorgen dat de creativiteit van jeugdigen geremd kan worden en er waardevolle informatie over de ruimte verloren gaat (Young & Barrett, 2001).

Het tekenen van mental maps door jeugdigen heeft dus vergaande voordelen als er gekeken wordt naar de perceptie van de ruimte die de jeugd moet vertalen naar volwassen inzichten. Deze methode is van belang als de begrijpelijkheid van ruimtelijke processen onder druk staat. Mental maps laten duidelijk zien hoe de jeugd de ruimtelijke omgeving ziet en er interactie mee heeft. De overige drie criteria van de communicatieve planning zijn goed in te passen binnen de mental maps, mits deze kaarten aangezien worden binnen het ruimtelijke planproces als volwaardig. Hierbij is het van belang dat de jeugd de getekende mental maps kan toelichten (White & Green, 2012) en dus zeggenschap behoudt, eigen inzichten naar voren kan brengen en informatie transparant maakt tijdens het planningsproces.

2.6.2 Dagboek en/of verhalen schrijven

Een verhaal schrijven of een dagboek bijhouden over veranderingen in ruimtelijke opgaven geldt voor de jeugd als een middel om meer reflexief bezig te zijn met het planningsproces. De jeugd kan door deze verhalen heen een gedetailleerde context schetsen, die bij het afnemen van een interview nogal eens ontbreekt (Bagnoli, 2012). Deze gedetailleerde context kan ervoor zorgen dat ruimtelijke opgaven beter getoetst kunnen worden aan de behoeften van de jeugd. Ook Cunningham e.a. (2003) onderschrijven dit: *“het schriftelijk opstellen van een verhaal is veelbelovend als één van de vele mogelijke manieren om jeugdigen te laten participeren als onderdeel van het ruimtelijke planningsproces”* (p.220).

Bij het schrijven van een dagboek of verhaal is het belangrijk om de jeugd een specifieke opdracht mee te geven, stellen Cunningham e.a., omdat de analyse van het onderzoek dan betrouwbaar en vergelijkbaar is. Zij stellen dat een dergelijk onderzoek net zo betrouwbaar is dan wanneer volwassenen mee doen aan een onderzoek. Door hun onderzoek heen hebben zij daarnaast nog een aantal (knel)punten bediscussieerd, waarop gelet moet worden als deze methode wordt ingezet. Ten eerste zijn jeugdigen door hun mogelijke ongeremdheid en creativiteit niet per se gericht op het zich houden aan de opdracht. In veel gevallen werden de specifieke beperkingen van de opdracht fantasierijk omzeilt, om toch hun eigen mening meer kracht bij te kunnen zetten. Ten tweede werd beoogd om de jeugd een toekomstvisie op te laten schrijven. Echter, dit werden voornamelijk verhalen die gericht waren op actuele vraagstukken en problemen. Als kanttekening plaatsen ze hierbij dat ook volwassenen een vergelijkbare insteek hebben en dus kan de jeugd net zo onthullend zijn over de huidige situatie als volwassenen. Ten derde stellen zij dat de geschreven mening van de jeugd toch geïnterpreteerd wordt, ook al zijn er nog zoveel individuele uitkomsten die op elkaar lijken. Hier wordt als kanttekening bij geplaatst dat onderzoek met volwassenen hetzelfde probleem geeft.

Een dagboek bijhouden of een verhaal schrijven over ruimtelijke opgaven creëert een integer en waarachtig beeld tijdens een ruimtelijke planningsproces (Hopkins, 2010). De eigen mening wordt transparant gedeeld en is vanuit de jeugd bekeken een volledig, oprecht en open. De jeugd beredeneert zelf in hoeverre gedetailleerde context van een ruimtelijke opgave belangrijk is voor het planningsproces. De begrijpelijkheid van deze methode hangt ermee samen of het een specifieke opdracht betreft of niet. Hoe specifieker de doelen en procedures worden opgesteld, hoe duidelijker de meningen van de jeugd zijn over deze doelen en procedures (Cunningham e.a.). De legitimiteit hangt in grote mate af van de interpretatie van de geschreven context. Het dagboek of verhaal kan op zodanige wijze worden geïnterpreteerd dat de overige actoren bepaalde meningen weg kunnen worden gelaten of veranderd.

2.6.3 Jeugdraad

Een jeugdraad oprichten voor het participeren in een ruimtelijke opgave is de meest directe ondersteuning voor een planningsproces. Volgens Austin (2010) wordt de jeugd op deze manier in staat gesteld om hun zorgen, potentiële oplossingen en gedachten over de ontwikkeling van een ruimtelijke opgave te uiten in een gouvernementele setting. Het deelnemen aan een jeugdraad is een methode die de jeugd daadwerkelijk invloed laat uitoefenen op hetgeen er gezegd en gedaan wordt tijdens een planningsproces. Door hen de gelegenheid te geven om zichtbaar te participeren, krijgt de jeugd invloed om hun rechten te promoten en beschermen.

Austin concludeert door haar onderzoek naar participatie van jeugdigen dat de jeugd zoveel mogelijk vrijheid moet krijgen om op een dergelijke manier te mogen en kunnen participeren. Vaak wordt een jeugdraad voor een specifiek doel opgericht, maar het zou beter zijn om altijd de jeugd te laten participeren en hun daarvoor een plek te bieden. Veel overheidsinstanties vinden dit een eng idee, waardoor er weinig van deze methode terecht komt. Ze geeft aan dat een planningsproces op zo'n manier inzichtelijk moet worden gemaakt dat een jeugdraad ook daadwerkelijk mee kan denken en niet de mond gesnoerd wordt door het gebruik van jargon, moeilijk te begrijpen wetgeving en ondoorzichtige procedures. Daarnaast geeft ze aan dat een jeugdraad altijd gerelateerd moet zijn aan een officiële (overheids)instantie, omdat er hierdoor direct gehoor kan worden gegeven aan de initiatieven die de jeugd aan draagt. Als deze bovenstaande elementen goed doordacht worden doorgevoerd tijdens een planningsproces, kan een jeugdraad veel betekenen voor het opzetten en wijzigen van ruimtelijke opgaven. Ook de jeugd zelf krijgt enorm veel zelfvertrouwen en een gevoel van burgerschap door deze directe methode.

Een groot nadeel van deze methode is volgens McGinley en Grieve (2010) dat veel jeugd uitgesloten wordt van participatie. Er wordt een kleine, vaak niet-representatieve, groep uitgekozen om zitting te nemen. Bovendien worden degenen die zitting mogen nemen, vaak uitgekozen door volwassenen. Een ander nadeel, welke McGinley en Grieve hebben onderzocht, is dat een jeugdraad het gevoel geeft aan individuele jongeren dat ze geen eigen stem (mening) hebben en altijd afhankelijk zijn van de gemeenschappelijke tendens.

Vanuit tabel 2.2 bekeken staat voornamelijk de legitimiteit bij een jeugdraad centraal. De jeugd krijgt verantwoordelijkheid en zeggenschap in directe relatie tot het planningsproces. Zolang er daarnaast rekening wordt gehouden met de nadelen die McGinley en Grieve aan geven, is een jeugdraad een legitieme methode. De andere drie criteria van communicatieve planning zijn moeilijk te corrigeren tijdens een planningsproces. Vooral de integriteit en waarachtigheid worden tijdens deze interactieve methode op de proef gesteld. Uit de onderzoeken van Austin en McGinley en Grieve blijkt dat de jeugd op zo'n manier makkelijk te manipuleren is, uit te sluiten is en misleid kan worden. Ook Hopkins (2010) geeft aan dat jeugdigen in actieve participatie met volwassenen makkelijk manipuleerbaar zijn, doordat of hun denkwijze nog ontoereikend is of volwassenen een natuurlijk overwicht hebben op jongeren.

2.6.4 Video-opnamen en fotografie

Een relatief nieuwe methode om de jeugd te betrekken bij ruimtelijke planning, zijn het maken van video-opnamen of foto's van en over ruimtelijke locaties. Dit kan zowel op individueel niveau (beeldvorming van één jongere), als op gemeenschappelijk niveau (beeldvorming van meerdere jongeren en/of in samenwerking met een onderzoeker of planoloog) gedaan worden (Trell & Van Hoven, 2010). Zowel Trell en Van Hoven (2010), als Schaefer (2012) onderschrijven het nut van video-opnames, doordat deze methode gebruikt kan worden als creatief middel om de interactie van de jeugd op de omgeving nader te onderzoeken. Deze methode is net als de mental maps en het schrijven van een dagboek of verhalen een meer passieve manier om de jeugd in staat te stellen tot het overbrengen van hun mening over hun eigen omgeving.

Heath, Brooks, Cleaver en Ireland (2009) geven aan dat er verschillende soorten van video- en fotogebruik zijn: 1) de analyse van bestaande plankaarten, websites en fotomateriaal, 2) het analyseren en bediscussiëren van visueel materiaal dat gemaakt is door de onderzoeker of planoloog en 3) het visuele materiaal wat de jeugd zelf genereert. Deze laatste variant is de meest betrouwbare bron wanneer de jeugd zelf de omgeving conceptualiseren moet en problemen en oplossingen mag aandragen.

Een voordeel van deze methode van participatie is dat de jeugd erg gemotiveerd blijkt te zijn om via visueel materiaal, zoals video en foto, hun eigen inzicht en mening te laten zien (Trell & Van Hoven, 2010). Aan de andere kant is er gebleken dat video en foto-opnamen niet los kunnen worden gezien van andere methodes om het visuele materiaal betrouwbaar en nauwkeurig te kunnen onderbouwen. Video en foto zijn erg suggestief en er moet vaak tekst en uitleg worden gegeven door de jeugd om de juiste inzichten van hen eruit te kunnen halen (Schaefer, 2012).

De criteria begrijpelijkheid, integriteit en waarachtigheid kunnen goed ingebed worden bij de visuele methoden. Zolang de jeugd tekst en uitleg kan geven bij het visuele materiaal zijn video en foto hulpmiddelen nauwkeurig en oprecht. Ook geeft het een vereenvoudigd beeld van de ruimtelijke context en zal de jeugd hierin duidelijk aan kunnen geven welke problemen en oplossingen zij zien (Trell & Van Hoven). Echter, daar het vaak een bepaald inzicht weergeeft van een individuele jongere is het criterium legitimiteit minder vanzelfsprekend. Slechts wanneer volgens Trell en Van Hoven meerdere jongeren hetzelfde beeld weergeven van een ruimtelijke opgave, geeft visueel beeldmateriaal zeggenschap.

2.6.5 Peeronderzoekers: volwassenen en jeugdigen gelijk

Co-onderzoek tussen volwassenen en jeugdigen is een methode tijdens een planningsproces die geschikt wordt geacht om meer inzicht te krijgen in de context van zowel de onderzoeker of planoloog als van de jeugdige (Doorn e.a. 2014). Sommige vormen van interactie met de omgeving lenen zich hiervoor meer dan andere. Voornamelijk de methoden besproken in 2.6.1 en 2.6.4, respectievelijk mental maps en video-opnamen en fotografie, zijn geschikt (Schubotz, 2012). Doorn e.a. stellen dat, door de gelijkwaardigheid van volwassene en jeugdige bij deze methode, beide kanten van mekaars perspectieven kunnen leren er een transparante en oprechte sfeer ontstaat wanneer de ruimtelijke opgaven tijdens het planningsproces worden be-

licht. De jeugd wordt in staat gesteld om de discussie over de omgeving direct terug te koppelen met een volwassene. Hierdoor krijgt bijvoorbeeld een mentale map van een jeugdige meer zeggingskracht, omdat de volwassene meteen kan reageren op voorstellen. Bovendien geeft Schubotz aan dat co-onderzoek de grootste mate van empowerment kent voor de jeugd, zolang de uitkomsten tussen de volwassenen en de jeugd meegenomen worden in de ruimtelijke opgaven. Daarentegen geeft hij ook aan dat deze vorm van interactie met het planningsproces, een erg moeilijke kan zijn voor de jongere. Om goede resultaten te kunnen behalen als jongere uit het co-onderzoek, is het van belang om de ruimtelijke opgave goed te kennen en te weten wat de procedures, regels en technische kenmerken zijn. Mocht deze kennis ontbreken, dan is co-onderzoek minder geschikt, omdat er dan volgens Schubotz geen zinvolle interactie kan ontstaan over de ruimtelijke planning.

Deze methode kenmerkt zich door een hoge mate van legitimiteit. De jeugdige wordt gelijkgesteld aan de volwassene (onderzoeker; planoloog) en heeft in vergaande mate medeverantwoording en zeggenschap (Doorn e.a., 2014; Heath e.a., 2009). De integriteit en waarachtigheid zijn gewaarborgd, omdat beide kanten getoetst kunnen worden of alles binnen het planningsproces transparant en oprecht is. Maar om door co-onderzoek te doen, is ook een zekere mate van duidelijkheid van betekenis. De jeugd zal veel meer van de ruimtelijke opgaven moeten weten dan bij andere methoden.

2.6.6 SoftGIS

De innovatie SoftGIS verwijst naar een verzameling van internetgebaseerde enquêtes die op basis van onderzoek van menselijke ervaringen en dagelijks gedrag in verband worden gebracht met de interactie op de ruimtelijke planning (Kahila & Kytä, 2009). SoftGIS maakt een combinatie mogelijk van 'zachte' subjectieve gegevens met 'harde' objectieve GIS-data, waardoor de subjectieve data wordt getransformeerd tot ruimtelijke gegevens voor gebruik bij ruimtelijke opgaven (Mapita, 2015). Een Finse onderzoeksgroep doet hiertoe ook extensief onderzoek naar toepassingen voor het gebruik van SoftGIS voor jeugdigen: *'SoftGISchildren'*. Met behulp van GIS-technieken kan de perceptie van de jeugd over de ruimte worden gecombineerd met informatie over de fysieke structuur van de ruimtelijke leefomgeving (Kytä, 2011). SoftGIS kan gezien worden als een 'brug' tussen de ervaringen van de jeugd met de ruimtelijke omgeving en de planningsopgaven (Kahila & Kytä, 2009). De *SoftGISchildren* methode is geschikt voor jeugdigen tussen de negen en vijftien jaar oud. Hiermee kan de jeugd plaatsen lokaliseren *"die functioneel, emotioneel of maatschappelijk betekenis hebben, [...] Deze methode relateert de essentiële eigenschappen tussen de jeugdige en de omgeving, gebaseerd op theoretisch gebaseerde en empirisch geteste onderzoeken"* (Kahila & Kytä, p.395).

De SoftGIS-enquêtes hebben een paar voordelen ten opzichte van 'normale' enquêtes volgens Kytä (2011). Ten eerste wordt de kennis meer op lokaal niveau onderzocht, waardoor de plaatsgebaseerde kennis gerelateerd is aan een specifiek planningsopgave. Ten tweede worden de 'zachte' en 'harde' GIS-data beide geanalyseerd, waarna er een compleet beeld ontstaat van hoe de fysieke ruimte in relatie staat tot de waargenomen ervaringen van een ruimte. Ten derde geeft zij aan dat er met SoftGIS veel sneller, gemakkelijker en moeilijker bereikbare responden-

ten zijn te vinden, omdat alles via internet gedaan wordt. Uit onderzoek blijkt dat door *SoftGISchildren* veel data effectief gekoppeld kan worden in korte tijd, waardoor het een instrument is wat planners tijdeffectief in kunnen zetten.

In communicatieve planning is de doorstroming van informatie tussen de verschillende actoren cruciaal (Healey, 1997; in Kahila & Kytta, 2009). De methodologie van *SoftGISchildren* kent daarvoor een aantal tekortkomingen volgens O'Sullivan (2006; in Kahila & Kytta, 2009). Het is een uitdaging om de kennis over de ervaringen over te brengen tussen de jeugd en de planners; nadenken over zaken als privacy, toegankelijkheid tot de gegevens en ethische bezwaren zijn essentieel. Er is bezorgdheid over het verzamelen van gegevens, hoe deze over te dragen en te analyseren en of dit opgeslagen kan worden.

SoftGISchildren is een veelbelovende en innovatieve methode om jeugd te empoweren. Toch kan er bij de vier criteria van de communicatieve planning vraagtekens worden gezet. Voornamelijk de criteria integriteit en legitimiteit zullen in de methodologie nader bekeken moeten worden, omdat er bij (kwantitatieve) GIS-data snel gegeneraliseerd wordt en er dus belangrijke individuele informatie gemanipuleerd en/of weggelaten wordt (Kytta, 2011; Hopkins, 2010).

2.6.7 Overzicht methodieken

Vanuit tabel 2.2 en de paragrafen 2.6.1 tot en met 2.6.6 is een overzicht (tabel 2.3) geconstrueerd op basis van de methoden van jeugdempowerment in relatie tot de eerdergenoemde criteria van de communicatieve planning. De relatie tussen deze twee factoren heeft een weging gekregen die verwijst naar de onderzoeken van de verschillende methodieken om de jeugd beter te kunnen empoweren in ruimtelijke planprocessen (zie ook de eindnoot bij tabel 2.3). De weging in de tabel is als volgt: een [-]teken geeft aan dat de methodiek niet toereikend is voor een implementatie in een communicatief planningsproces (met jeugd); een [0]teken geeft aan dat de methodiek toereikend is voor implementatie, als er wordt voldaan aan (enkele) voorwaarden (zie paragrafen 2.6.1 tot en met 2.6.6); een [+]teken geeft aan dat de methodiek toereikend is voor implementatie.

Tabel 2.3: Overzicht methoden van jeugdempowerment in relatie tot de criteria van communicatieve planning (zie hiervoor ook tabel 2.2)

Methodiek	Criteria communicatieve planning			
	Begrijpelijkheid	Integriteit	Legitimiteit	Waarachtigheid
<i>Mental maps</i> ¹	+	0	0	0
<i>Dagboek/verhalen</i> ²	0	0	-	+
<i>Jeugdraad</i> ³	0	-	+	-
<i>Visueel materiaal</i> ⁴	+	+	-	+
<i>Peeronderzoek</i> ⁵	-	+	+	+
<i>SoftGIS</i> ⁶	0	-	-	0

Weging op basis van de volgende literatuur:

¹ Holloway & Valentine, 2000; Young & Barrett, 2001; Karsten, 2003; Karsten, 2007; Lehman-Frisch e.a., 2012; White & Green, 2012.

² Cunningham e.a., 2003; Hopkins, 2010; Bagnoli, 2012.

³ Austin, 2010; McGinley & Grieve, 2010; Hopkins, 2010.

⁴ Heath e.a., 2009; Trell & Van Hoven, 2010; Schaefer, 2012.

⁵ Heath e.a., 2009; Schubotz, 2012; Doorn e.a., 2014.

⁶ O'Sullivan, 2006: in Kahila & Kytta, 2009; Kahila & Kytta, 2009; Kytta, 2011.

Weging op basis van de criteria:

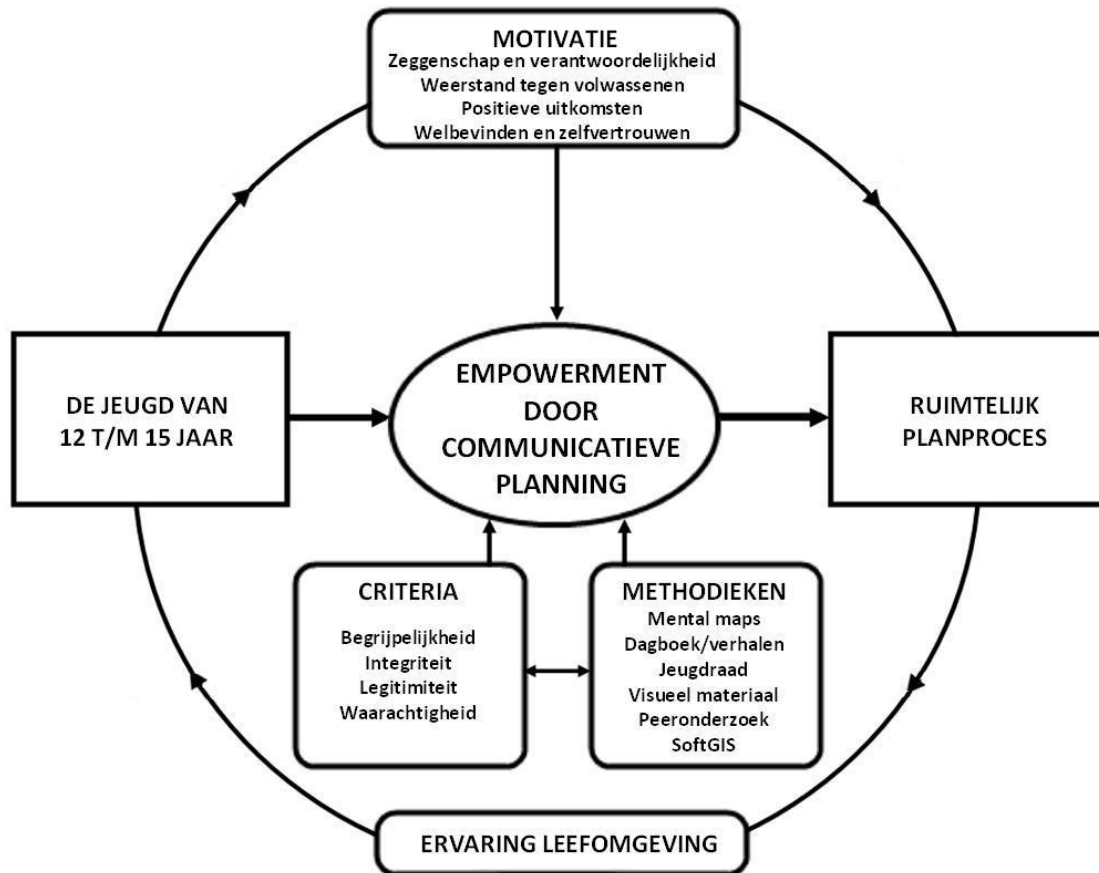
+ De methodiek is volgens één van de criteria van de communicatieve planning voldoende toereikend.

0 De methodiek is volgens één van de criteria van de communicatieve planning voldoende toereikend, mits voldaan aan aanvullende voorwaarden.

- De methodiek is volgens één van de criteria van de communicatieve planning onvoldoende toereikend.

2.7 CONCEPTUEEL MODEL

De relaties tussen de elementen besproken in het literatuuronderzoek paragraaf 2.1 tot en met 2.6 is grafisch weergegeven in onderstaand conceptueel model (figuur 2.2).

Figuur 2.2: Conceptueel model

De jeugd van 12 tot en met 15 jaar kan deelnemen aan ruimtelijke planprocessen over ruimtelijke opgaven die te maken hebben met hun leefomgeving. Door de jeugd te empoweren is het mogelijk om de ervaring die er tot dan toe is met de leefomgeving, in te brengen in het ruimtelijk planproces. Het is van belang dat de jeugd dit zelf wil. Deze motivatie hangt van een aantal factoren af, welke terug te vinden zijn in figuur 2.2 en paragraaf 2.4.

In dit onderzoek is de empowerment van de jeugd gekoppeld aan de communicatieve planning (zie ook paragrafen 2.2 en 2.5). Vanuit de literatuur zijn er criteria opgesteld, waar de communicatieve planning aan getoetst wordt. Ook worden er in paragraaf 2.6 verschillende methodieken voorgelegd die betrekking hebben op de communicatieve planning en de criteria ervan. Zowel de criteria als de keuze van bepaalde methodieken, zijn de gereedschappen om door middel van de communicatieve planning de jeugd te empoweren.

H.3 METHODOLOGIE

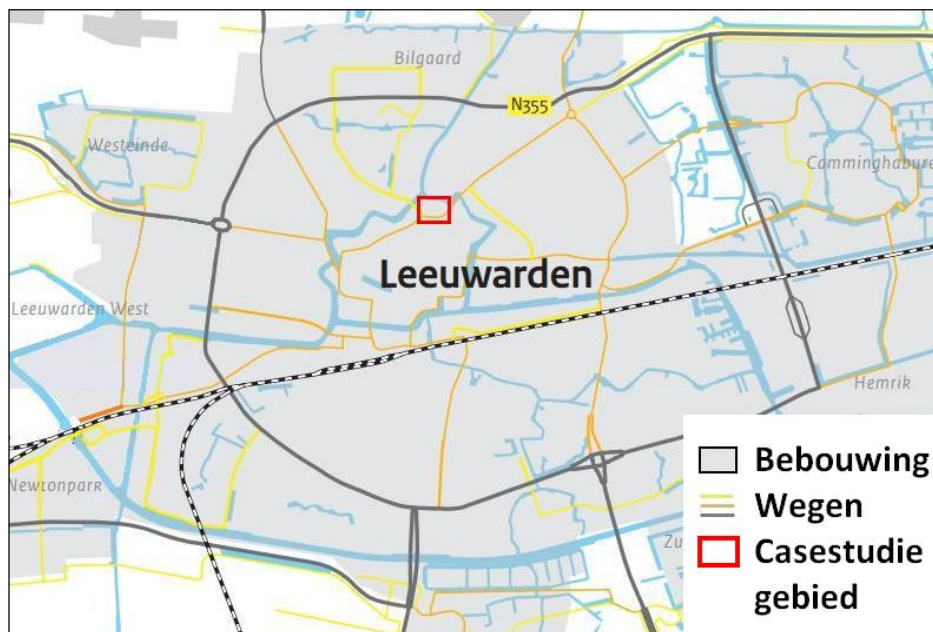
3.1 INLEIDING

Dit onderzoek is erop gericht om de voorgaande theorie te relateren aan de praktijk en zodoende de theorie te concretiseren en in de ruimtelijke context van de communicatieve planning te plaatsen. Het perspectief van empowerment is op deze manier getoetst aan de praktijk. De vierde deelvraag, "in hoeverre zijn mental maps een manier van empowerment om de jeugd te kunnen betrekken bij een ruimtelijke planningsproces?", combineert zoals gezegd de eerdere drie theoretische deelvragen door middel van een casestudie. Het conceptueel model is een kapstok om verschillende methodieken (om de jeugd te empoweren) te onderzoeken. Er is op één bepaalde methodiek ingezoomd om meer focus aan te kunnen brengen in de dataverzameling.

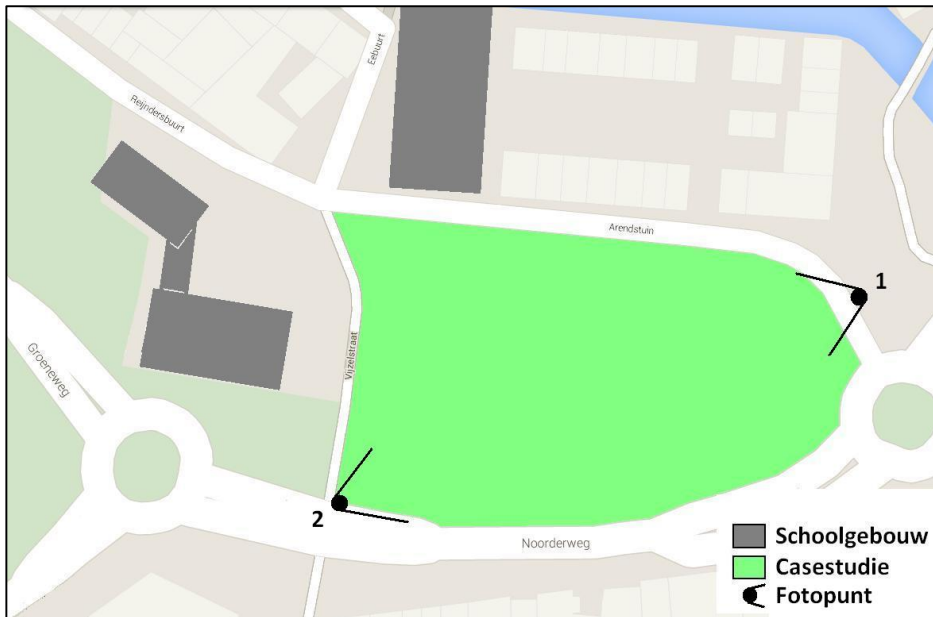
3.2 CASESTUDIE

3.2.1 Onderzoeksgebied casestudie

Het onderzoek bestaat uit één casestudie in de gemeente Leeuwarden, in Friesland (zie figuur 3.1a). Deze casestudie is gekozen vanuit praktisch oogpunt, doordat de onderzoeker woonachtig is in Leeuwarden. Daarbij leent juist het gekozen onderzoeksgebied zich goed voor een open ontwerpogave voor de jeugd. De casestudie is een klein gebied in de stad Leeuwarden naast een school voor voortgezet onderwijs, waar behalve een parkfunctie geen andere functies aan zijn verleend (zie figuur 3.1b: fotopunten 1 en 2 zijn de fotostandpunten van figuren 3.2a en 3.2b). Er bestaat er op het moment van schrijven geen (voor)ontwerp over het vernieuwen of herinrichten van het gebied. Dit zorgt ervoor dat de jeugd blanco en zonder enige kennis vooraf, een eigen ontwerpogave kan ontwikkelen, welke eventueel geschikt zou kunnen zijn voor het desbetreffende gebied.

Figuur 3.1a: Ligging casestudie gebied in Leeuwarden

Figuur 3.1b: Afbakening casestudie

Er zijn een drietal redenen waarom er gekozen is voor een dergelijk open planningsopgave ten opzichte van een bestaande planningsopgave. Ten eerste komen op deze manier de criteria begrijpelijkheid en waarachtigheid van de communicatieve planning niet in het gedrang. De jeugd participeert in een open planningsopgave, waardoor de informatie minimaal hoeft te zijn en er geen moeilijke procedures aan vast zitten. Bovendien is de ruimtelijke opgave zo eenvoudig mogelijk gemaakt en krijgt de jeugd geen onvolledige informatie over de planningsopgave (Forrester, 1989). Ten tweede wordt de creativiteit van de jeugd op deze manier beter benut, doordat er geen vastomlijnde factoren en informatie over het gebied vaststaat. Ten derde wordt deze open planningsopgave toegepast om te onderzoeken in hoeverre de jeugd gemotiveerd is om creatief en oprecht met een planproject aan de slag te gaan. Met andere woorden: wil de jeugd zelf de zeggenschap en verantwoordelijkheid aangaan en de uitkomst van een gebied beïnvloeden?

3.2.2 Beschrijving casestudie

Het onderzoeksgebied is een open gebied, welke een parkfunctie heeft. De infrastructuur die op dit moment aanwezig is, zijn enkele wandelpaden en een paar aangeplante bomen. Zoals in figuren 3.1b, 3.2a en 3.2b te zien is, ligt dit open veld direct naast twee schoolvoorzieningen, te weten het schoolgebouw zelf aan de westzijde van het gebied en een bijgebouw, waar in vrije uren gewerkt kan worden, aan de noordzijde van het gebied. De school is een kleinschalig Gymnasium die hoort bij de Piter Jelles scholengemeenschap in Leeuwarden en omstreken. Aan de zuidzijde van het gebied ligt een vrij drukke doorgaande weg en rotonde, waarmee de oost- en noordkant van het centrum van Leeuwarden ontsloten worden. Aan de oostzijde staat een weg in verbinding met de rotonde, die vervolgens naar de noordzijde afbuigt tot achter het schoolgebouw. Deze weg wordt nauwelijks gebruikt, bestemmingsverkeer daargelaten.

Figuur 3.2a: Foto casestudiegebied met op de achtergrond de school, fotopunt 1

Figuur 3.2b: Foto casestudiegebied met rechts de doorgaande weg en de rotonde, fotopunt 2

3.2.3 Respondenten

De respondenten in de casestudie wordt door een groep van 59 kinderen van 12 tot en met 15 jaar gevormd. De respondenten worden onderzocht door middel van kwalitatieve methoden. De jeugd die participeert in dit onderzoek is afkomstig van de naastgelegen school, om derhalve te voldoen aan de belevingswereld van de jeugd (volgens de afbakening van Hopkins (2010), zie ook paragraaf 1.5). Hierdoor spreekt de gekozen open planningsopgave meer tot de verbeelding voor de groep jeugdigen, waardoor er meer uitgebreide data voorhanden is binnen het onderzoek. De casestudie wordt intensief getoetst op een nader gekozen methodiek (zie paragraaf 3.3; zeventien kinderen van deze groep zijn geïnterviewd, zie paragraaf 3.4.1). Deze kwalitatieve dataverzameling omvat zowel een onderzoek binnen de groep jeugdige respondenten alsook een onderzoek naar de jeugdparticipatie in de gemeente Leeuwarden door middel van expertgesprekken met drie beleidsmakers die hierin ervaring hebben (overzicht tabel 3.1). Deze experts werken alle drie op andere beleidsterreinen, om zodoende een breed overzicht te krijgen van de werkzaamheden van de gemeente met betrekking tot de jeugd.

Tabel 3.1 Respondenten casestudie: geïnterviewde beleidsmakers.*

Naam respondent	Functie en standplaats
Dhr. Jager, P.	Adviseur Planontwikkeling & Ruimtelijke Ontwikkeling; Gemeente Leeuwarden
Mevr. Seinstra, M.	Beleidsmedewerker Jeugd, Onderwijs en Cultuur; Gemeente Leeuwarden
Dhr. Wal, J. van der	Adviseur Wijkzaken; Gemeente Leeuwarden

*De jeugd van 12 tot en met 15 jaar is niet opgenomen in deze tabel om privacyredenen.

3.3 VAN CONCEPTUEEL MODEL NAAR EEN METHODE VAN DATAVERZAMELING

3.3.1 Toetsing conceptueel model

Het conceptuele model, zoals weergegeven in figuur 2.2, is getoetst aan de hand van een casestudie. Volgens Flyvbjerg (2006) is het belangrijk om te focussen tijdens onderzoek, omdat er volgens hem geen enkele ruimtelijke opgave of ruimtelijk planproces gelijk is. Hierdoor heeft het des te meer waarde om uit te gaan van de (contextafhankelijke) situatie die zich aandient. Hieruit kunnen belangrijke details worden gehaald om het conceptuele model te analyseren door middel van een "thick description" (Geertz 1973, p.6; Flyvbjerg, 2006). De dataverzameling focust zich op praktische kennis over de relatie tussen zowel actoren van planning (zoals de jeugd) als de organisatiestructuur (zoals wet- en regelgeving). De kern van het conceptuele model, namelijk de empowerment van de jeugd door middel van communicatieve planning, is hierin de leidraad van de dataverzameling.

Om te kunnen verifiëren in hoeverre de jeugd van 12 tot en met 15 jaar deel uit kan maken van planningsprocessen over hun eigen leefomgeving, is er onderzoek gedaan op welke manieren een jeugdige een eigen ontwerp van zijn of haar leefomgeving kan weergeven om mee te kunnen nemen in het planningsproces. Tabel 2.3 geeft weer dat de methode 'mental maps' als enige methodiek toereikend is (onder voorwaarden) op alle criteria, als gekeken wordt naar de vier

criteria van de communicatieve planning. Dit wil niet per definitie zeggen dat de overige methodieken niet van waarde zijn om jeugd te kunnen empoweren, maar de 'mental maps'-methode is het meest passend. Hierdoor wordt de theorie van empowerment van de jeugd getoetst door middel van de meest geschikte methode die op dit moment voorhanden is.

Door middel van mental maps (Lynch, 1960; White & Green, 2012; Lehman-Frisch e.a., 2012) is na te gaan wat voor soort visie jeugdigen hebben op hun eigen buurt en omgeving. Een mental map is een abstracte benadering van een individu over de ruimtelijkheid. Een mental map kan worden gezien als een representatie van iemand over een plaats op een bepaald tijdstip. Het geeft een reflectie weer van diegene over hoe hij of zij gelooft dat een plaats eruit ziet of zou moeten zien. Kitchin (1994) presenteert één multidisciplinaire definitie: een mental map is een mentaal construct dat helpt de complexiteit van menselijke interactie met de omgeving te simplificeren en te ordenen. Informatie, bestaand uit min of meer objectieve en subjectieve (emotionele) componenten, wordt binnen dit mechanisme opgeslagen. Een mental map is complex, hoogst selectief, abstract en gegeneraliseerd, maar ook incompleet, vervormd, geautomatiseerd en versterkt. Haken en Portugali (2003) maken daarbij vanuit de omgevingspsychologie nog onderscheid tussen geometrische elementen en non-geometrische (semantische) elementen. Geometrische elementen zijn als het ware vrij van betekenis. Ze zijn door hun ruimtelijke uniekheid of juist als een unieke ruimtelijke categorie (sterk patroon) geschikt als herkenbare elementen in de opbouw van een mental map. Semantische elementen geven 'betekenis'; het is persoonsafhankelijk en dus subjectief hoe bepaalde ruimtelijke elementen gewaardeerd worden. Kitchin (1994) stelt dat dit afhankelijk is van de (culturele) achtergrond van een persoon en ervaringen met de omgeving. Haken en Portugali (2003) stellen dat deze elementen opgenomen worden in mental maps vanwege hun betekenis voor degene die de mental map maakt. De semantische elementen zijn geometrisch weinig uniek, maar worden veelal in een mental map beschreven doordat de 'genius loci', ook wel geest van de plek genoemd (Vanclay, 2008), als een herkenningpunt wordt ingetekend.

Volgens White & Green (2012) en Curtis, Shiao, Lowery, Sloane, Hennigan en Curtis (2014) is door middel van mental maps te analyseren in hoeverre de jeugd veranderingen wil aanbrengen in hun eigen leefomgeving en er dus inzichtelijk gemaakt kan worden welke geometrische en semantische elementen belangrijk zijn in het onderzochte gebied. Mental maps bewijzen zichzelf een excellent visueel hulpmiddel te zijn om relevante en betekenisvolle informatie van jeugdige individuen te verkrijgen. Daarnaast geven de onderzoekers aan dat mental maps bij uitstek geschikt zijn om te evalueren of lokale factoren in een bepaalde omgeving homogeen of heterogeen zijn. Elk individu kan anders over ruimtelijke planning denken, zo ook de jeugd.

Daarnaast zijn beleidsmakers geïnterviewd om de andere kant van jeugd en planningsprocessen te belichten. Deze beleidsmakers van de gemeente Leeuwarden hebben de nodige planningservaring in de gemeente en hebben ervaren hoe de jeugd betrokken wordt in de gemeente bij het maken van ruimtelijke plannen. Zij worden geïnterviewd aan de hand van het conceptueel model. Beleidsmakers zijn namelijk degenen die deze processen initiëren, begeleiden en evalueren, waardoor er een goed beeld is verkregen in hoeverre beleidsmakers denken dat het efficiënt en

doelmatig is om ook jeugd mee te laten denken tijdens planprocessen. Bovendien zijn de criteria begrijpelijkheid, integriteit, legitimiteit en waarachtigheid op deze manier ook vanuit het beleidswezen onderzocht. Dunn (2010) stelt dat interviews een transparant beeld geven van moeilijk te duiden sociale processen. Indirect valt hieruit te concluderen dat er transparantie kan worden gegeven in hoe communicatieve planprocessen de empowerment van de jeugd kan helpen. Ook Baarda & De Goede (2001) geven aan dat door middel van interviews af te nemen er veel verschillende aspecten van een onderwerp, zoals empowerment, beter belicht worden en er daardoor meer de nadruk ligt op hoe en waarom de jeugd participeert.

3.3.2 Methode van dataverzameling

Om de onderzoeksvraag te beantwoorden, is er een kwalitatief onderzoek uitgevoerd onder jeugdigen in de leeftijd van 12 tot en met 15 jaar. Het eerste onderdeel van het onderzoek bestaat uit een steekproef van het produceren van mental maps over het onderzoeksgebied (zie bijlage A). De steekproef is herhaald in een aantal klassen, totdat er weinig 'nieuwe' ontwerpen (of thema's: zie paragraaf 3.4.1) over het onderzoeksgebied zijn getekend. De steekproef is in een zogenaamde toetsopstelling gemaakt, zodat de respondenten geen mogelijkheden hebben gehad tot het uitwisselen van ideeën. De steekproef test het conceptueel model op de criteria van de communicatieve planning, de motivatie van de jeugd en op één van de methodieken in relatie tot de empowerment van de jeugd. Het tweede onderdeel van het onderzoek is een uitbreiding op deze mental maps. Door middel van het interviewen (gestructureerd interview: zie bijlage C) van een jeugdige over de geproduceerde mental map, is ten eerste inzicht verkregen in de motivatie om op deze manier te participeren en is ten tweede inzicht verkregen op de ervaring die de jeugd heeft met de leefomgeving. Aan de hand van het tekenen van mental maps door jeugdigen en hen hierover te interviewen, is een beeld verkregen over hoe de jeugd zijn eigen leefomgeving, door middel van inspraak in planningsprocessen, zou kunnen en willen veranderen.

Daarnaast zijn enkele beleidsmakers van de gemeente Leeuwarden geïnterviewd (semi-gestructureerd interview: zie bijlage C) om te bestuderen in hoeverre jeugdigen kunnen participeren in planprocessen over hun eigen leefomgeving. Hierdoor is er duidelijkheid verschaft over het planningsproces in de gemeente Leeuwarden omtrent het beleid en de criteria van de communicatieve planning, zoals opgesteld in het theoretisch kader. Ook is er op deze manier onderzoek gedaan naar hoe het gemeentelijk planningsbeleid functioneert ten opzichte van de jeugd in de gemeente Leeuwarden: oftewel door middel van deze interviews is de mate van erkenning van de leefomgeving van de jeugd bestudeerd in het ruimtelijk planproces.

3.4 PROCEDURE DATAVERZAMELING

3.4.1 Mental maps en interviews jeugdigen

De jeugd van 12 tot en met 15 jaar krijgt de opdracht om het groene gebied in figuur 3.1b in te richten zoals zij dit willen met behulp van het tekenen van een mental map. De randvoorwaarden hiervoor zijn vrij ruim, omdat er op dit moment geen sprake is van een duidelijke invulling

voor het gebied wat betreft het bestemmingsplan van de binnenstad van Leeuwarden (Gemeente Leeuwarden, 2013).

De randvoorwaarden die gesteld zijn aan het tekenen van dit toekomstbeeld van het casestudie gebied zijn:

- De mental map wordt getekend met een potlood. Op deze manier kan de jeugd zelfgemaakte 'fouten' makkelijk herstellen en beter arceringen aanbrengen (Lehman-Frisch e.a., 2012).
- De mental map mag getekend worden met meerdere kleuren (Lehman-Frisch e.a., 2012).
- De elementen die getekend zijn, worden voorzien van commentaar. Dit commentaar bestaat uit (een) enkel(e) woord(en) of een zinsnede. Hierdoor is beter te bepalen hoe en wat de elementen zijn, zodat de mental map minder interpretatief is voor de onderzoeker (Béneker e.a., 2010).
- De mental map en de daarbij behorende elementen wordt in vogelvluchtperspectief of van bovenaf (als een kaart) getekend; dit onderzoek gaat immers niet over de vraag hoe jeugdigen mental maps (zouden kunnen) tekenen, maar over de vraag of mental maps van toegevoegde waarde voor een ruimtelijke plan kunnen zijn (Lehman-Frisch e.a., 2012).
- De mental map mag niet utopisch van aard zijn; onwaarschijnlijke elementen en onhaalbare elementen mogen niet getekend worden (bijvoorbeeld: windmolenpark, hypermoderne campus). De mental map moet representabel zijn om specifieke wensen van de jeugdigen over te brengen op de beleidsmakers van de gemeente Leeuwarden.

De 59 mental maps zijn als volgt geanalyseerd (op basis van Béneker e.a., 2010):

- Alle mental maps zijn naast elkaar gelegd voor een overzicht van de meest in het oog springende karakteristieken, waarna de algemene impressies zijn opgeschreven.
- De mental maps zijn op basis van de algemene karakteristieken ingedeeld in vier verschillende thema's: park; speelterrein; artistiek; bouwkundig (zie tabel 4.2 en tabel bijlage B).
- De mental maps zijn daarna in detail geanalyseerd op zowel veelvoorkomende geometrische elementen als semantische elementen die te maken hebben met de thema's (Haken & Portugali, 2003) (zie tabel bijlage B).
- De overige mental maps die niet voldeden aan de thema's zijn nogmaals geanalyseerd, om de geclassificeerde thema's te heroverwegen.
- De bevindingen zijn geordend naar thema, waarna hiermee van elk thema een samenvatting gemaakt is (en vervolgens voorgelegd is aan de beleidsmakers). Hassan (2005) noemt deze samengevoegde individuele ideeën een samengestelde ('composite', p.256) mental map (zie tabel 4.2).

Na het tekenen van de mental maps zijn zeventien jeugdigen van 12 tot en met 15 jaar voor ongeveer vijftien minuten geïnterviewd om de opdracht over de mental map na te beschouwen. De jeugdige respondenten zijn willekeurig getrokken uit de totale steekproef van jeugdigen.

Er zijn algemene vragen gesteld aan de jeugdige over de motivatie en de ervaring om een dergelijke mental map te maken voor een ruimtelijke opgave over het casestudie gebied. De vragen zijn op een dergelijke manier verwoord dat de vier criteria van de communicatieve planning en de correcties daarop van Forester (1989) gecodeerd kunnen worden. Volgens Cope (2010) is veel kwalitatieve data (zoals interviews) door middel van coderen efficiënter en diepgaander te analyseren. De structuur van coderen is als volgt ingedeeld op basis van Cope):

- Er is gezocht naar relaties tussen de mental maps en de motivatie dan wel ervaring van de jeugdige.
- Er is gecodeerd op basis van de vier criteria: begrijpelijkheid, integriteit, legitimiteit en waarachtigheid. Dit zijn de vier hoofdtypes van de codering, welke zijn opgesplitst in subtypes.
- Deze subtypes zijn gecodeerd op basis van de correcties van Forester (1989) op de criteria van de communicatieve planning, zoals ook samengevat in tabel 2.2.
- Tot slot zijn de eerdergenoemde relaties (mental map, motivatie en ervaring) in verband gebracht met de codering, zodat er conclusies kunnen worden getrokken over de motivatie van de jeugd om te participeren in ruimtelijke planningsopgaven en de ervaring die de jeugd heeft met (het participeren voor) de eigen leefomgeving.

3.4.2 Interviews beleidsmakers

De beleidsmakers zijn na het afnemen van de mental maps geïnterviewd op basis van het conceptueel model. De gemeenteambtenaren uit de gemeente Leeuwarden zijn ongeveer dertig tot zestig minuten geïnterviewd om vragen te beantwoorden over de mate van empowerment van jeugd met betrekking tot hun leefomgeving in ruimtelijke planningsprocessen (zie bijlage D). De vragen dienen tot doel om, via de vier criteria van de communicatieve planning, inzicht te krijgen hoe de beleidsmakers zelf inspelen op een eventuele samenwerking met de jeugd. De interviews zijn vervolgens via een vaste structuur van coderen geanalyseerd op basis van Cope (2010):

- Er is gezocht naar relaties tussen de empowerment van de jeugd van 12 tot en met 15 jaar en het ruimtelijk planproces. Hierbij is gescand op woorden en zinsneden, zoals 'in staat stellen tot'; 'invloed hebben op'.
- Er is vervolgens gecodeerd op basis van de vier criteria: begrijpelijkheid, integriteit, legitimiteit en waarachtigheid.
- Tot slot zijn de eerdergenoemde relaties (empowerment en het ruimtelijk planproces) in verband gebracht met de codering van de criteria van de communicatieve planning, zodat er conclusies kunnen worden getrokken over hoe de overheid de jeugd meer kan betrekken bij de planning van hun leefomgeving.

3.5 ETHIEK

3.5.1 Onderzoek met jeugd

Onderzoek in samenwerking met jeugd vergt een nauwgezette onderzoeksmethode, waarin rekening wordt gehouden met de jeugdige leeftijd van de respondenten. De respondenten vallen

wettelijk gezien onder het ouderlijk gezag en moeten op een zodanige wijze benaderd worden dat de gegevens van de respondenten zo volledig mogelijk beschermd worden.

Uit onderzoek van Morrow (2008) blijkt dat er een aantal stappen ondernomen moeten worden om ethisch verantwoord onderzoek te doen bij jeugd. Ten eerste moet er van zowel het kind als van het ouderlijk gezag toestemming worden gevraagd (zie bijlage E). Gaat het daarbij ook om schoolgaande jeugd, dan moet ook de school of docent toestemming geven (Lehman-Frisch e.a., 2012). Ten tweede is het volgens Morrow van belang om goed het perspectief dat kinderen hebben in de gaten te houden tijdens het onderzoek. Kinderen kunnen geheel anders over zaken nadenken dan volwassenen. Als derde wordt aangedragen dat het vertrouwen van ouder en kind en de privacy van het kind niet geschonden mag worden. Hieronder valt bijvoorbeeld het proces van het kiezen van pseudoniemen en een zo neutraal mogelijke ondervraging waarin niet meer dan strikt noodzakelijk wordt ingegaan op de privésfeer van het kind en ze positief worden neergezet binnen het onderzoek (Hopkins, 2010).

Hopkins (2010) heeft uitgebreid beschreven hoe er ethisch omgegaan wordt tijdens onderzoek met jeugdigen. Hij geeft aan dat onderzoek zo 'machtneutraal' als mogelijk tegenover de jeugd moet worden gedaan. Het is onethisch om de jeugd (1) dwingen om mee te doen, (2) hen te overtuigen van iets tijdens het onderzoek of (3) hun enige vorm van stress laten ondervinden.

Hopkins stelt verder dat ethisch verantwoord onderzoek met jeugdigen aan de volgende voorwaarden moet voldoen:

- Verkrijgen van (geïnformeerde) toestemming om onderzoek te mogen doen. De jeugd moet zo volledig en gedetailleerd mogelijk informatie over het onderzoek krijgen.
- Jeugdige respondenten moeten vertrouwelijk en anoniem worden behandeld. Naast het geven of aannemen van pseudoniemen, kunnen ook bijvoorbeeld plekken of ruimtelijke plannen een andere naam krijgen.
- Het is goed mogelijk om eventuele prikkels te geven aan jeugdigen om te participeren in het onderzoek, maar er moet voorzichtig mee omgegaan worden.
- De onderzoeker moet zich ervan bewust zijn dat de onderzoeken met jeugd andere machtsrelaties herbergt dan met volwassenen. Dit hoeft niet te betekenen dat hier constant bij stil gestaan moet worden, maar de onderzoeker moet er zich terdege van bewust zijn de machtsrelatie zo neutraal mogelijk te houden.

3.5.2 Ethische vraagstukken mental maps

Bij paragraaf 3.5.1 is onderzocht hoe de jeugd betrokken moet worden bij een onderzoek. Dit is vertaald naar een specifieke aanpak voor deze casestudie:

- De school is om toestemming gevraagd om het onderzoek af te mogen nemen onder de jeugd.
- De ouders van de deelnemende jeugd zijn op de hoogte gesteld door middel van een ouderbrief (zie bijlage D).
- De jeugd is voor aanvang van het onderzoek op de hoogte gesteld van het doel en het proces van het onderzoek (zie bijlage A). De jeugdige kan de medewerking op elk tijdstip

stopzetten en de gegevens die verkregen zijn uit dit onderzoek terugkrijgen of laten verwijderen uit de database.

- Het onderzoek is zo neutraal mogelijk geformuleerd en opgezet: (1) er worden alleen vragen gesteld met betrekking tot ruimtelijke planning; (2) er worden geen vragen gesteld over de (situatie van de) jeugdige zelf of over mensen in relatie tot de jeugdige (zie ook paragraaf 3.5.3).
- De onderzoeker stelt zich zo neutraal mogelijk op tijdens het onderzoek: (1) er is naast de onderzoeker een andere volwassene aanwezig tijdens afname van het onderzoek (omgang kwetsbare groep); (2) de onderzoeker beantwoordt de vragen van jeugdigen op zo'n manier dat de planningsopgave 'open' blijft en de jeugd hun uitdrukingsvrijheid behoudt.
- Daar de onderzoeker ook doceert aan sommige jeugd van 12 tot en met 15 jaar op de gekozen school, is juist de jeugd gekozen die niet deze relatie heeft (oftewel andere klassen zijn onderzocht, dan de klassen waaraan de onderzoeker doceert). Er is bovendien uitvoerig uitgelegd dat het een onderzoek betreft en geen schoolopdracht.

3.5.3 Ethische vraagstukken interviews

Tijdens een interview is het belangrijk om een goede verstandhouding te krijgen en te houden met de respondenten (Dunn, 2010). Hierdoor is het erg belangrijk om op ethische kwesties te letten tijdens de interviews en de analyse van de data. Bij elk interview is het contact op zodanige wijze tot stand geprobeerd te brengen dat de respondenten het gevoel kregen van waardering van de onderzoeker voor de gegeven meningen en ervaringen (extra belangrijk bij de afname van de interviews met de jeugd (Hopkins, 2010)). De machtsverhoudingen liggen zodoende niet teveel bij de onderzoeker, maar worden de respondenten in hun waarde gelaten. Dit is ook geprobeerd tijdens de interviews door vriendelijk antwoord te geven als de respondenten vragen hadden en als interviewer in te gaan op persoonlijke ervaringen. Tijdens elk interview is benadrukt dat de privacy werd gewaarborgd: (1) er is toestemming gevraagd om audio-opnamen te mogen maken; (2) de jeugdige respondenten zijn geanonimiseerd en de volwassen respondenten zijn gevraagd of zij geanonimiseerd wilden worden; (3) er is gezegd dat het te allen tijde mogelijk is om antwoorden te veranderen tijdens of na het interview.

H.4 RESULTATEN

4.1 INLEIDING

De casestudie is in dit hoofdstuk geanalyseerd om zodoende een antwoord te kunnen formuleren op de vierde deelvraag. Dit hoofdstuk dient om de relatie tussen de theorie en de praktijk te overbruggen. Op deze wijze worden de overige deelvragen in de dagelijkse context geplaatst, zodat er vanuit de theorie bekeken kan worden hoe de praktijk functioneert en andersom. Het conceptueel model is gebruikt op basis van de methode van de mental maps om te kunnen analyseren in hoeverre dit een manier van empowerment kan zijn om de jeugd betrokken te maken bij ruimtelijke plannen. De kwalitatieve dataverzameling, bestaande uit de mental maps, de daaropvolgende interviews met jeugdigen en de interviews met beleidsmakers van de Gemeente Leeuwarden, is in dit hoofdstuk bestudeerd en geanalyseerd om bruikbare resultaten te vergelijken met het literatuuronderzoek.

4.2 SAMENSTELLING MENTAL MAPS

Het onderzoek is in eerste instantie gericht op het gebruik van de mental maps door de jeugd om te analyseren in hoeverre deze methodiek de betrokkenheid kan vergroten. Binnen de casestudie hebben de respondenten in de leeftijd van 12 tot en met 15 jaar in totaal 59 mental maps bedacht, getekend en ontworpen. Daarnaast zijn zeventien respondenten geïnterviewd over de opdracht van de mental maps om hun ervaringen en motivatie te beschouwen. Het grootste deel van de respondenten zijn dertien of veertien jaar. In onderstaande tabel 4.1 zijn deze totalen overzichtelijk gemaakt.

Tabel 4.1 Totalen jeugdige respondenten kwalitatief onderzoek, gerangschikt naar leeftijd.

Leeftijd	Aantal respondenten die een mental map tekenden	Aantal respondenten geïnterviewd
12-jarigen	6	2
13-jarigen	28	8
14-jarigen	23	7
15-jarigen	2	0
Totaal	59	17

De mental maps zijn door de onderzoeker geanalyseerd om er zogenaamde samengestelde mental maps van te kunnen maken. De mental maps zijn door middel van algemene karakteristieken ingedeeld in vier verschillende thema's, namelijk het thema 'speelsterrein' (speel- en groenvoorzieningen); het thema 'park' (park- en groenvoorzieningen); het thema 'bouwkundig' (bebouwde omgeving); en het thema 'artistiek' (creatieve en kunstzinnige uitingen). De veelvoorkomende geometrische elementen en semantische elementen (volgens Haken & Portugali, 2003) zijn in tabel 4.2 beschreven voor elk thema. De thema's zijn in de tabel geordend naar hoeveelheid mental maps per thema. Voor een gedetailleerde beschrijving per mental map, is bijlage B te raadplegen. Deze bijlage beschrijft voor elke mental map de geometrische- en se-

mentische elementen binnen één van de vier thema's. De mental maps zijn willekeurig in elk thema geplaatst. De elementen zijn op basis van aanwezigheid (hoeveelheid) geordend.

Tabel 4.2 Thematische samenvatting van de samengestelde mental maps.*

Thema	Aantal maps	Thematische samenvatting
SPEELTERREIN	23	Er zijn bij dit thema veel speelvoorzieningen ingetekend; vooral voetbalvelden/kooien, die eventueel multifunctioneel gebruikt kunnen worden, zijn ontworpen. Ook zijn er vaak extra speelvelden aangebracht, waar kleine kinderen kunnen spelen. De betekenissen die veelal in dit thema naar voren komen, zijn: spelen, sporten, eten en drinken en relaxen. Ook deze ontwerpen zijn vaak bosrijk en worden er negatieve meldingen gemaakt van hondenpoep. Het thema speelterrein lijkt veel op het parkthema.
PARK	20	De mental maps met het parkthema gaan voornamelijk over een zitgedeelte en (enkele) groenvoorzieningen. Sommigen zijn daarnaast specifieker en benoemen de soort zitjes (bank; picknicktafel; zitzak) en het groen (bosje; struik; bloemenperk) specifieker. In veel mental maps zijn daarbij ook waterpartijen getekend en gedetailleerde elementen, zoals prullenbakken, bruggetjes en lampen. De semantische elementen bestaan vooral uit ervaringen, zoals zitten, lopen en een enkele keer ook uit eten en drinken. Veel mental maps zijn zo ontworpen dat ze erg bos- of bloemrijk zijn en daarbij de wegwant proberen af te sluiten. Ook worden er veel negatieve uitingen gemaakt over hondenpoep.
BOUWKUNDIG	9	Het bouwkundige thema kenmerkt zich vooral door een meer bebouwde omgeving van het onderzoeksgebied. Sommige mental maps focussen zich meer op wonen en anderen meer op winkelen en eten en drinken. Veelvoorkomende elementen zijn kleine gebouwen, waar geconsumeerd kan worden of vertier plaatsvindt. De semantische elementen zijn binnen dit thema vooral terug te vinden in de woorden en korte zinnen die de jeugd erbij heeft geschreven. Er wordt voornamelijk nagedacht over wonen, eten en drinken, spelen, winkelen en ervaringen met sporten.
ARTISTIEK	7	De mental maps binnen het thema artistiek zijn vaak erg persoonlijk getekend. Dit thema kent veel semantische elementen, waarbij de betekenis en ervaring belangrijker zijn dan de daadwerkelijke praktische invulling van het

ontwerp. Dit thema kent dan ook geen overkoepelende kenmerken, behalve dan de creativiteit die het onderzoeksgebied aantrekkelijker zou moeten maken. De geometrische elementen zijn op een zodanige wijze getekend dat ze niet op een specifieke plek staan in het onderzoeksgebied, maar meer dienst doen als mogelijke invulling.

*Voor een gedetailleerde uitwerking per mental map, zie bijlage B.

4.3 ANALYSE MENTAL MAPS

4.3.1 Thema 'speelterrein'

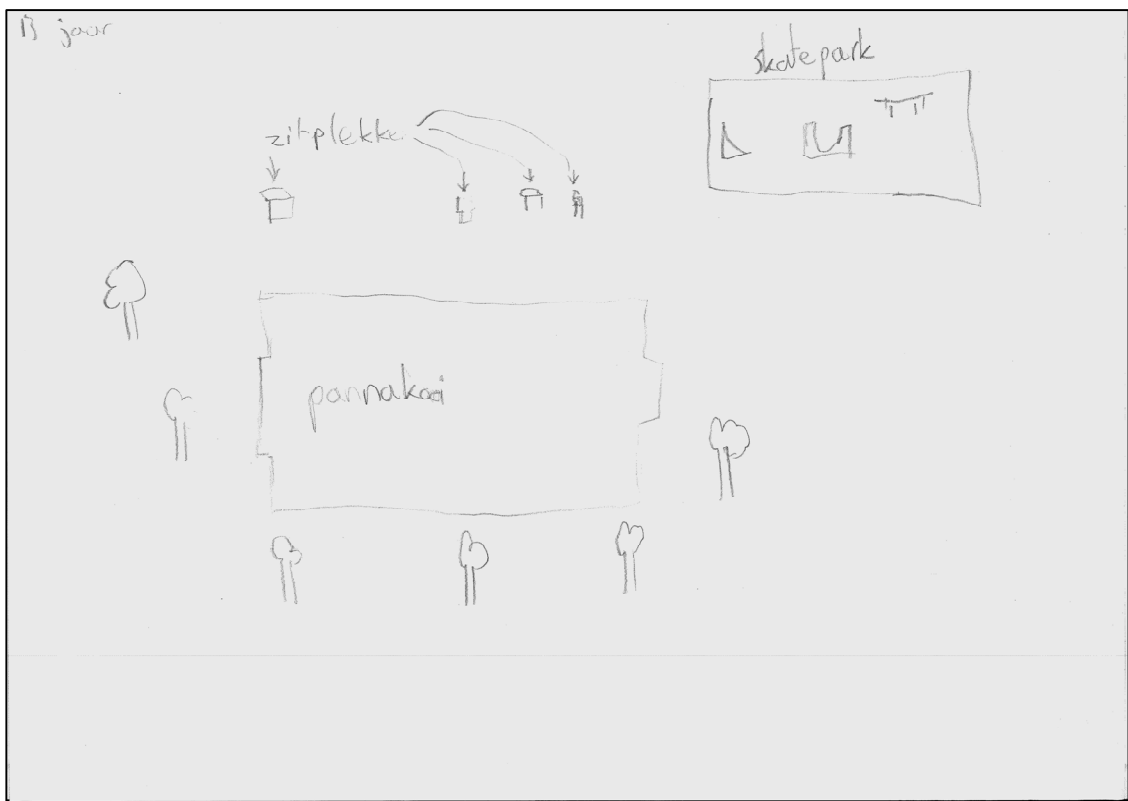
Het thema speelterrein is het meest door de jeugdigen getekend en ontworpen. Veel elementen die ingetekend zijn, zijn speelvoorzieningen. De meeste voorzieningen richten zich op sportieve elementen, waaruit blijkt dat de jeugd zelf graag in het gebied zou willen participeren.

In figuur 4.1 is te zien dat het voormalige grasveld is heringericht tot een parkachtige omgeving met als kern een pannakooi. Daarnaast is er nog plek voor een speeltuin en een vijver. Wat opvalt, is dat deze jeugdige van dertien jaar oud vrij gedetailleerd de omgeving tekent van het onderzoeksgebied: de school en huizen eromheen zijn getekend, de rotonde en wegen staan op de mental map en de contouren van het gebied zijn vrij precies. Zonder dat er al contouren zijn aangebracht op het lege vel, is er in figuur 4.1 eerst een context geschetst. Deze context is in totaal op elf van de 59 mental maps getekend, waarbij figuur 4.1 de meest gedetailleerde is. Een vrije ontwerpogave, zoals in dit onderzoek, geeft dus een zekere mate van vrijheid, maar tegelijkertijd gaat een dergelijke vrijheid ten koste van context (in detail) en schaal.

De ideeën die in figuur 4.1 te zien zijn over de invulling van het onderzoeksgebied, komen vaak terug in de mental maps. Bij bijna alle mental maps over het thema speelterrein komt er één of meer speel- en sportveldjes in terug. Hieruit is duidelijk af te leiden dat een groot deel van de 59 respondenten graag meer actieve elementen terug wil zien in het gebied.

Figuur 4.1: Speelsterrein I, leeftijd 13 jaar.

Figuur 4.2: Speelsterrein II, leeftijd 13 jaar.

Figuur 4.2 lijkt in sterke mate op figuur 4.1. Een opvallend verschil is meteen de afwezigheid van de eerdergenoemde context. De context van de school, wegen en de rotonde zijn totaal afwezig. Er is geen verschil in leeftijd, waaruit blijkt dat leeftijd niet per se meer of minder informatie of detail hoeft te geven. Toch is ook uit deze mental map af te leiden wat de jeugdige van dertien jaar oud graag terug wil zien in het onderzoeksgebied: namelijk een pannakooi en een skatepark. Hoe dit precies ingevuld zou moeten worden, lijkt deze jeugdige volledig over te laten aan de verbeelding. Duidelijk is wel dat er naast deze sportieve elementen er ook nagedacht is over de hoe de directe omgeving van deze elementen vorm moet worden gegeven: zitplekken en enkele bomen schijnt de jeugdige ook graag terug te willen zien.

Ondanks het ontbreken van de context en een gedetailleerde invulling, is een dergelijke mental map ook waardevol. Er is duidelijk gemaakt door de jeugdige wat hij of zij graag aan elementen in het gebied zou willen krijgen. Hier blijkt dus uit dat ook jeugdigen met minder voorstellingsvermogen en creativiteit een goed beeld kunnen geven van hoe een ruimtelijk plan eruit zou moeten komen te zien. De duidelijkheid en doeltreffendheid van mental maps zijn een goed voorbeeld van het criterium begrijpelijkheid in de communicatieve planning.

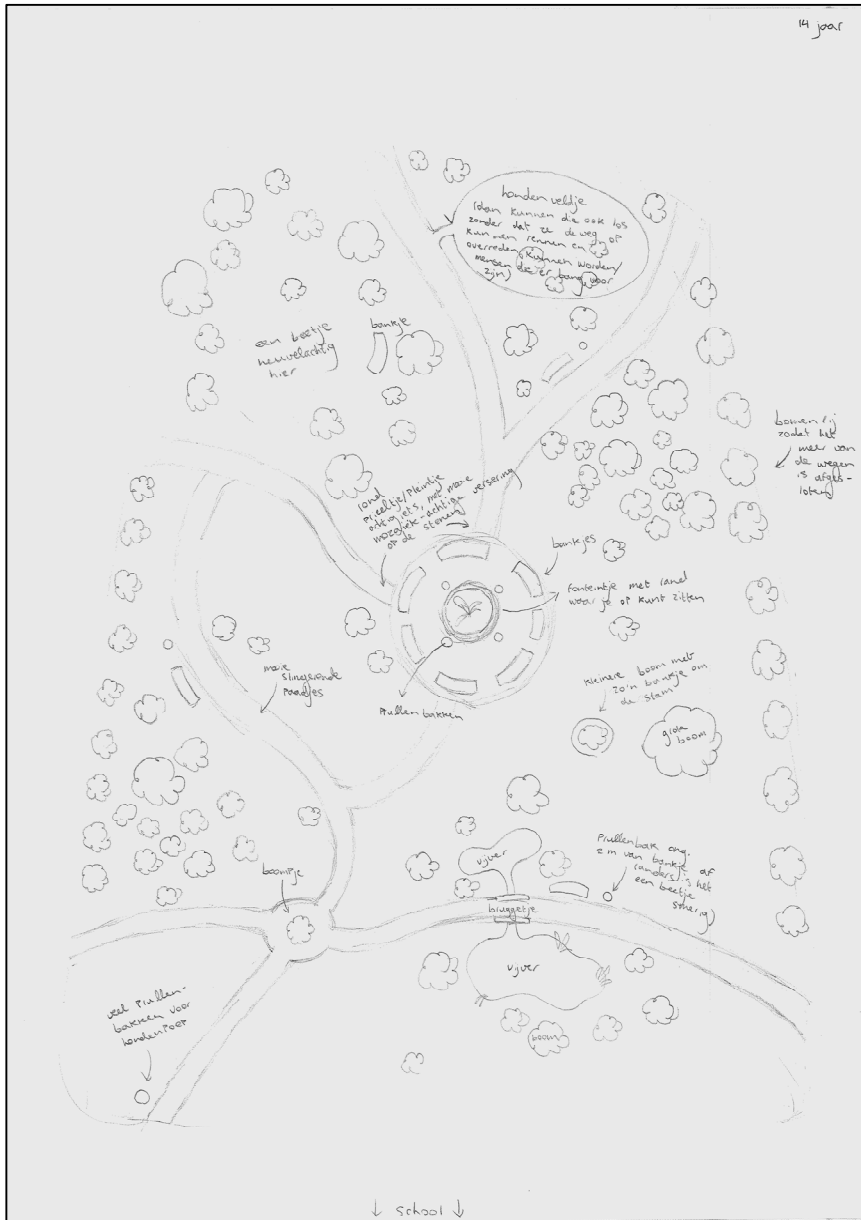
4.3.2 Thema 'park'

In figuur 4.3 is een mental map te zien die veel parkfuncties weergeeft. Toch komt ook in deze mental map van een dertienjarige een speelelement terug, een voetbal- en basketbalveld. Bij de analyse naar de verschillende thema's zijn de mental maps die verschillende functies vervullen, zoals figuur 4.3, ingedeeld bij het thema waar de semantische elementen de overhand hebben; oftewel waar de mental map de meeste voorkeur voor heeft inzake de ervaring en de beleving. De onderstaande figuur heeft dan wel een speelterrein, maar wordt hoofdzakelijk opgebouwd uit parkelementen die het gebied ontwerpen als een park, waar veelal rond kan worden gelopen, kan worden gezeten en de hond kan worden uitgelaten. Ook geeft deze dertienjarige aan door middel van tekst dat het park schoon moet worden gehouden: prullenbakken en hondenpoep opruimen zijn hierin de geometrische- en semantische elementen.

Zowel figuur 4.3 als figuur 4.4 zijn vrij gedetailleerd, waarbij in figuur 4.3 zelfs aan wordt gegeven wat voor soort pad er door het park heen loopt. Schijnbaar is een mental map voor de jeugd ook een middel om de soort bodembedekking aan te geven, waardoor er vrij specifieke context wordt aangegeven. Dit geeft aan dat een eventuele kleinere ontwerpogave erg gedetailleerd kan worden getekend door de jeugd als ruimtelijke planners dit nodig zouden achten.

In figuur 4.4 wordt duidelijk dat de jeugd de hondenpoep liever kwijt is dan rijk. In deze mental map is er een hondenveldje getekend en zijn er zelfs speciale prullenbakken voor hondenpoep. Veel mental maps van de respondenten hebben dit issue ingetekend, waaruit dus blijkt dat een mental map zich uitstekend leent voor het overbrengen van meningen over de ruimte. De figuren geven aan dat het criterium zeggenschap indirect ook door middel van een mental map kan worden uitgedragen.

Een ander voorbeeld van het uitdragen van zeggenschap door mental maps heen, is figuur 4.5. In deze figuur geeft een veertienjarige vrij gedetailleerd weer, wat de functies van het park zijn, door het gebruik van zinnen en woorden. Dit laat zien dat een mental map een manier kan zijn om gedetailleerde informatie door te geven en zoveel mogelijk transparant te zijn in het ontwerp.

Figuur 4.5: Park III, leeftijd 14 jaar

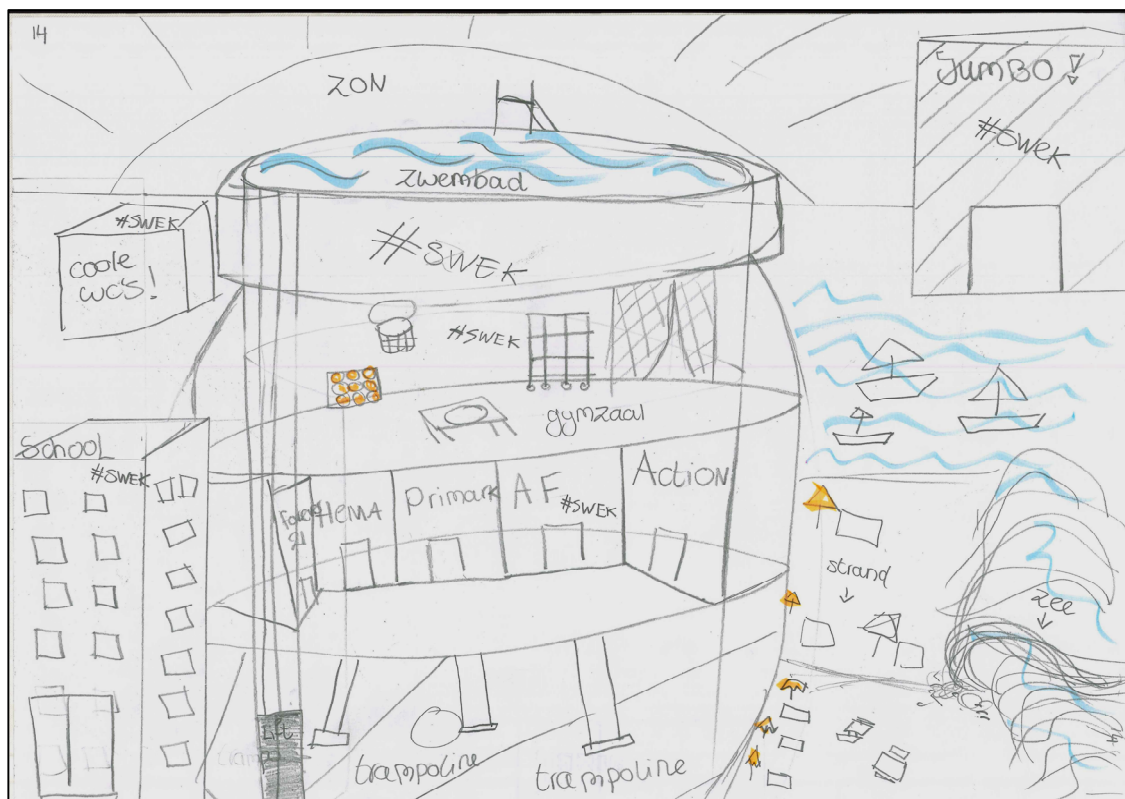
Dit is belangrijk als er gekeken wordt naar twee van de criteria van de communicatieve planning, namelijk integriteit en waarachtigheid (Lehman-Frisch e.a., 2012; White & Green, 2012). Uit de figuren 4.3 tot en met 4.5 blijkt dat het parkthema voor het onderzoeksgebied veel overeenkomsten heeft voor jeugdigen. Vrijwel alle mental maps over het parkthema zijn terug te bren-

gen tot een kern van zitgelegenheden en loopgelegenheden, waarbij er accenten zijn aangebracht in de zin van vijvers, bruggen, bloemen, bomen, prullenbakken en speeltoestellen (zie ook tabel 4.2). Dit geeft aan dat een verzameling mental maps een duidelijk signaal kunnen afgeven vanuit de jeugd naar ruimtelijke planners. Haken en Portugali (2003) stellen dan ook dat een samengestelde mental map uit vele (eenduidige) mental maps zeer waardevolle informatie doorgeven wat betreft de functie, het gebruik en de ervaring.

4.3.3 Thema 'bouwkundig'

Binnen het thema bouwkundig, waren vrijwel alle mental maps ontworpen, zoals in figuur 4.6. De vrije ontwerpogave zorgt ervoor dat de creativiteit de boventoon voert, waardoor er enkele mental maps zijn ontworpen zoals deze. Figuur 4.6, welke in vogelvluchtperspectief is getekend, geeft de context van het onderzoeksgebied aan door de school en de supermarkt aan het einde. De rest van de tekening is een element van bebouwing, welke bestaat uit enkele etages met winkels, speelvoorzieningen en een zwembad. Een strand en zee naast het gebouw, lijkt de veertienjarige tekenaar schijnbaar wel wat.

Het is de vraag of bij een ruimtelijk planproces dit soort mental maps gebruikt kunnen worden. De informatie is tamelijk utopisch; in figuur 4.6 zijn dit de onwaarschijnlijke grootte en de uitvoerbaarheid. Om deze mental map te kunnen gebruiken is in ieder geval tekst en uitleg nodig van de jeugdige om een helder beeld te krijgen, wat hij of zij voor ogen heeft met zijn of haar ontwerp. Deze mental map laat in ieder geval zien dat de methodiek van de mental maps *Figuur*

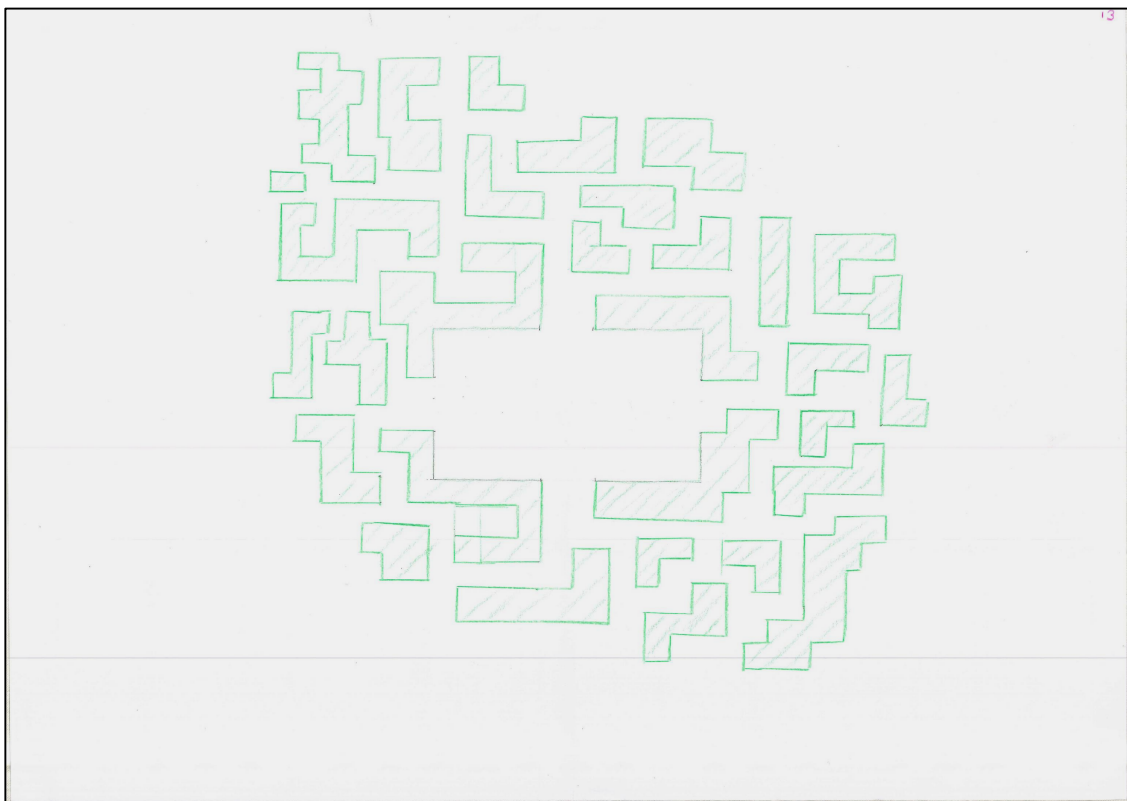
4.6. Bouwkundig I, leeftijd 14 jaar.

voorzichtig moet worden gebruikt en er binnen een planningsproces goed moet worden nagedacht over hoe een eventuele ontwerpogave eruit zou komen te zien. Het blijft de vraag of de jeugd van 12 tot en met 15 jaar vrij of gedetailleerd moet worden bevraagd door middel van deze methodiek. Dit is overeenkomstig de literatuur (zie 2.6.1).

4.3.4 Thema 'artistiek'

Het laatste thema waarop is ingedeeld, is het thema artistiek. De zeven mental maps die van toepassing zijn binnen dit thema, zijn voor de desbetreffende jeugd geïnterpreteerd met volledige vrijheid en creativiteit. In de figuren 4.7 tot en met 4.9 is geen locatie getekend of een overzicht te ontwaren in hoeverre de ontwerpen ingepast moeten worden in het onderzoeksgebied.

Alleen figuur 4.7 is hierin een uitzondering, doordat er in deze mental map nog enigszins kan worden bedacht dat het 'doolhof' (interpretatie van de onderzoeker) het gehele parkje van het gebied inneemt. Toch zal deze mental map toelichting nodig hebben van de jeugdige, voordat het kan worden meegenomen in het planningsproces. Dit komt doordat er anders geen transparantie aanwezig is (deze mental map is namelijk vrij interpreteerbaar) en dus het criterium integriteit onder druk komt te staan.

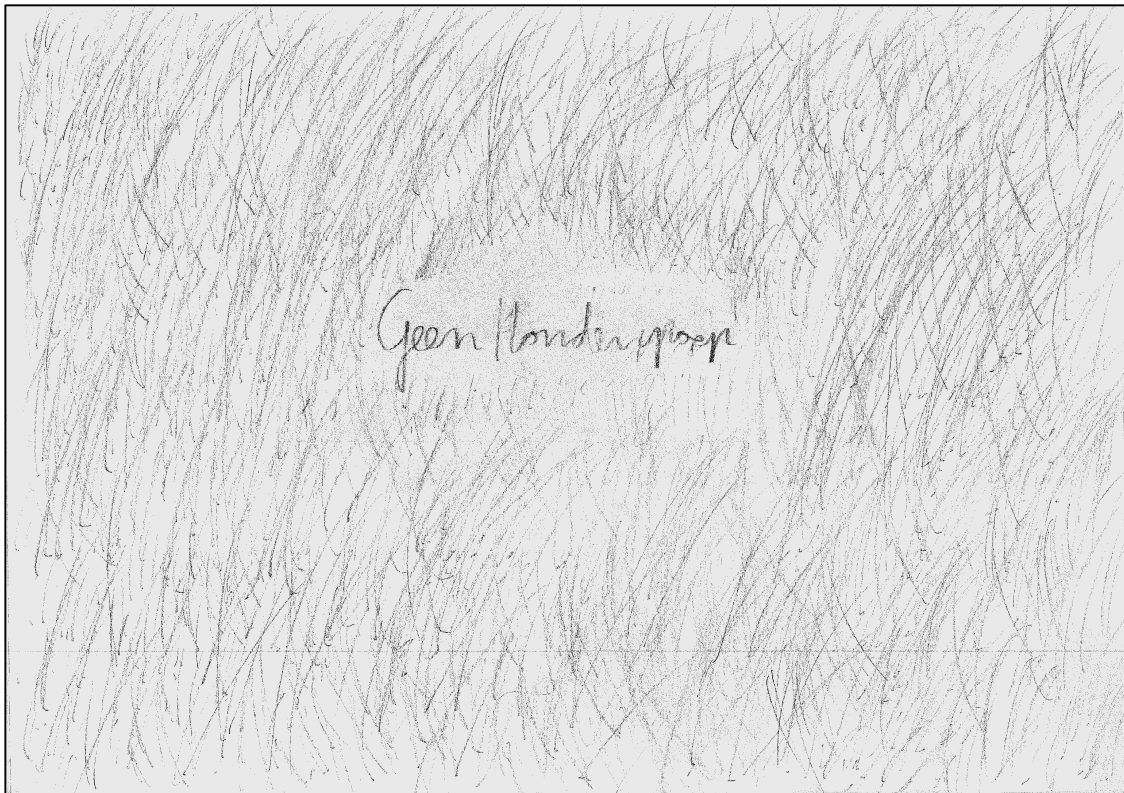

Figuur 4.7: Artistiek I, leeftijd 13 jaar.

Doordat er volledige vrijheid en creativiteit is genomen door deze jeugd, zijn dit mental maps die geheel andere ideeën naar voren brengen dan de meer functionele mental maps, zoals te

zien zijn binnen de thema's speelterrein en park. Het kan voor een ruimtelijke plan juist erg verhelderd zijn om meer ideeën te genereren, waardoor een ruimtelijk proces niet blijft hangen in een focus. De dertienjarige die de mental map van figuur 4.7 heeft getekend, kan een ruimtelijk plan een nieuwe richting uitduwen. Het is aan de ruimtelijke planners om te analyseren in hoeverre deze creativiteit wel of niet toegelaten zou moeten worden. Het is duidelijk dat bij een vrije ontwerp-opgave, er artistieke mental maps getekend worden door de meer creatieve jeugd van 12 tot en met 15 jaar.

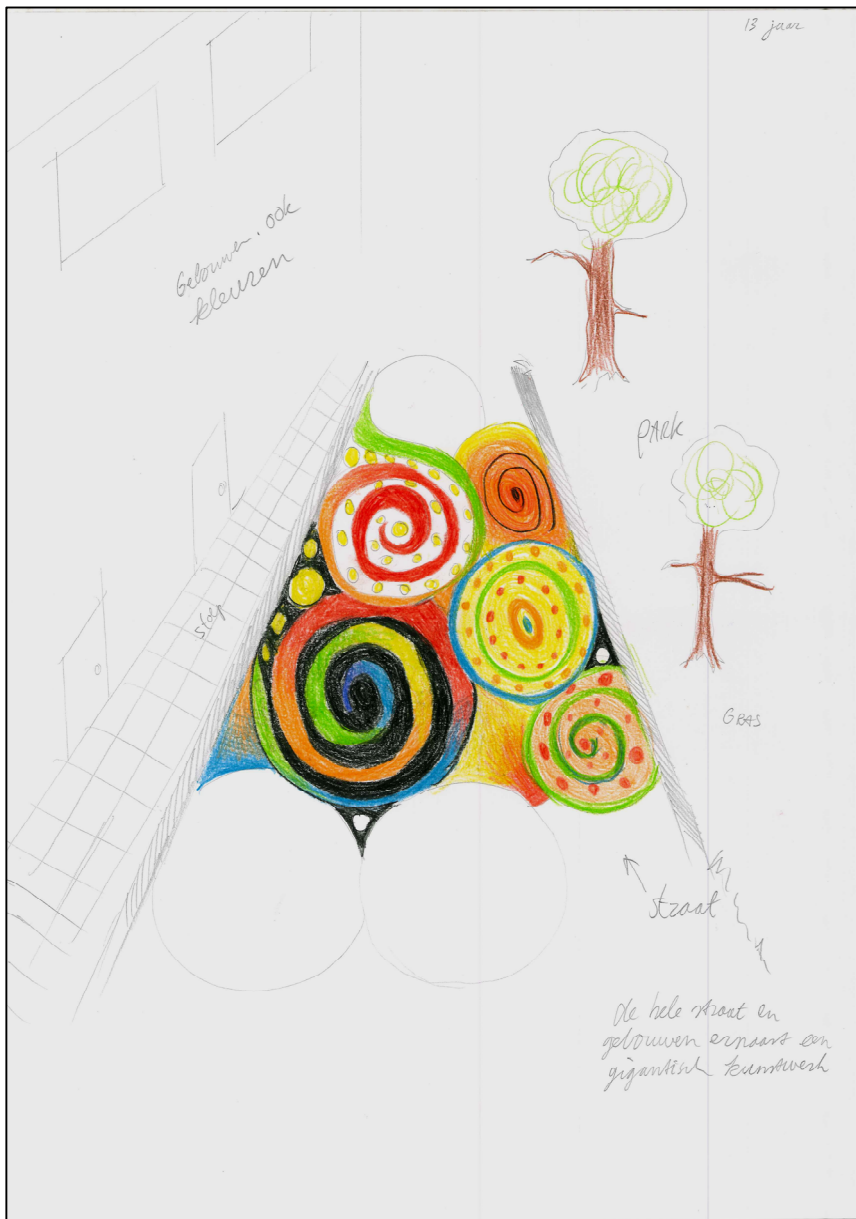
Een andere mental map binnen het thema artistiek, is figuur 4.8. De mental map laat twee elementen zien, namelijk dat het onderzoeksgebied uit gras moet bestaan en dat er geen hondenpoep zou moeten liggen. Dit betekent waarschijnlijk dat het huidige park, wat voornamelijk grasveld is, ongemoeid moet blijven (interpretatie van de onderzoeker). De duidelijke (creatieve?) boodschap in de mental map is dat de vijftienjarige de hondenpoep in het gebied graag kwijt wil. Deze suggestieve boodschap is blijkbaar via een mental map over te dragen. De ervaringen met het gebied van deze vijftienjarige zijn duidelijk te raden. Een dergelijk mental map is erg waardevol, maar zal toch ook net als figuur 4.7 toelichting nodig hebben om zekerheid te krijgen. Desalniettemin is het bij deze mental map vrij veilig om te beweren dat hondenpoep voor de jeugd in het algemeen geweerd moet worden uit het onderzoeksgebied; dit werd namelijk uit vele mental maps (zie bijvoorbeeld figuren 4.3 tot en met 4.5) ook duidelijk.

Figuur 4.8: Artistiek II, leeftijd 15 jaar.

Figuur 4.9 is een derde voorbeeld uit het thema artistiek. Enkele contouren van het onderzoeksgebied zijn duidelijk ingetekend, zoals een deel van het park, de weg eromheen en gebouwen naast de weg. De dertienjarige wil het gebied op zo'n manier vormgeven dat de omgeving van het park juist wordt veranderd bij een nieuw ruimtelijk plan. De omgeving moet kleurrijk worden door het aanbrengen van een groot kunstwerk in de trant van schilderijen. De schilderijen op de mental map zijn erg suggestief, maar geeft wel aan dat de dertienjarige de omgeving fraaier wil maken door fel kleurgebruik, patronen en vormgeving.

Mental maps, zoals de figuren in het thema artistiek, kunnen een verrijking zijn voor een ruimtelijke planopgave. Er moet evenwel door de beleidsmakers nagedacht worden bij een *Figuur 4.9:*

Artistiek III, leeftijd 13 jaar.

ruimtelijk planningsproces in hoeverre deze creativiteit wordt toegelaten. Dit hangt mede af van de fase waarin het planningsproces zich bevindt. De jeugd heeft in deze casestudie aangetoond ideeën te kunnen genereren die niet alleen gebruikt kunnen worden tijdens de ontwerpfase, maar ook gebruikt kunnen worden in de eerste fasen van het planningsproces, namelijk bij de probleemanalyses, het formuleren van doelen of het genereren van alternatieven (Voogd, Wolter & Van Dijk, 2011).

4.3.5 Empowerment door mental maps

De mental maps die getekend zijn door de jeugd, laten zien dat het merendeel bruikbaar kan zijn voor het planningsproces (enkele mental maps zijn utopisch van aard). De literatuur over mental maps is hierin ook vrij eenduidig. Het onderzoeksgebied is door de jeugd herontworpen, om zodoende te voldoen aan de eigen verwachtingen van de jeugd. In deze casestudie is duidelijk geworden dat het gebied verbeterd kan worden door middel van speelvoorzieningen, meer groenvoorzieningen en ook door het plaatsen van parkelementen om te kunnen lopen, zitten en relaxen in het gebied. Ook door meer creatieve en artistieke interpretaties te tekenen van het gebied zijn er ideeën gegenereerd die bruikbaar zijn voor een echte ruimtelijke opgave.

Echter, er zijn ook enkele kanttekeningen te plaatsen bij de onderzochte methodiek van de casestudie. Ten eerste kon de ontwerpogave vrij geïnterpreteerd worden door de jeugdigen, waardoor de creativiteit over het algemeen is toegenomen, maar de bruikbaarheid van de mental maps niet. De mental maps zijn niet op juiste schaalgrootte getekend en de context en contouren van het gebied ontbreken veelal, waardoor de connectie met de omgeving moeilijk te leggen is voor de jeugd (dit blijkt uit de interviews met de jeugd: zie paragraaf 4.4.1). Ten tweede zijn enkele mental maps in zo'n mate utopisch dat deze onbruikbaar zijn (zie figuur 4.6). Enkel het achterliggende idee zou dan een toevoeging kunnen zijn voor het planningsproces. Ten derde geeft de casestudie na analyse aan, dat een groot deel van de jeugd weinig details kenbaar maakt door de tekeningen heen (zie figuur 4.2 en 4.7). Er kan gesteld worden dat hoe groter de ruimtelijke opgave is, hoe minder details naar voren komen. Binnen een ruimtelijk plan is het noodzakelijk om na te denken naar welk duidelijke doel de mental maps moeten leiden en in hoeverre er ook door de jeugd wordt nagedacht over details.

De methodiek van de mental maps geeft de jeugd de gelegenheid om ervaringen met het gebied te vertalen naar een middel, welke de participatie binnen de ruimtelijke planning kan vergroten. In de context van dit onderzoek heeft deze methodiek interessante ontwerpen opgeleverd voor het onderzoeksgebied, hoewel er minutieus over nagedacht moet worden voor welk doeleinde de mental maps gebruikt worden en in welke fase van het planningsproces de jeugd de kans krijgt om hun betrokkenheid door middel van deze methodiek te laten zien.

4.4 ERVARING EN MOTIVATIE DOOR MENTAL MAPS

Er zijn in totaal zeventien jeugdigen geïnterviewd (bijlage C) naar aanleiding van de opdracht over de mental maps (zie tabel 4.1) om de ervaring en motivatie van de jeugd, die in het concep-

tueel model aanwezig zijn, te toetsen. De relaties tussen de mental maps, de motivatie en de ervaring zijn in verband gebracht met de vier criteria van de communicatieve planning.

4.4.1 Ervaring en motivatie: begrijpelijkheid

De respondenten vinden de mental maps een goede methode om hun eigen ervaringen van het onderzoeksgebied over te brengen op anderen:

“het is een overzichtelijke methode”.

De methodiek is begrijpelijk voor de jeugd en het is duidelijk wat er verwacht wordt van hun tijdens de opdracht. Toch geven veel respondenten ook aan dat mental maps enig nadenken vereist:

*“het is moeilijk om iets te verzinnen”;
“ik kon het niet zomaar overbrengen op papier”;
“maar ik wist niet precies hoe het eruit zag”.*

De vrije ontwerpogave wordt soms als hinderlijk gezien, doordat sommige jeugdigen moeilijkheden ondervonden met de schaalgrootte, de mogelijkheden die er zijn, de haalbaarheid van elementen, te vage contouren van het onderzoeksgebied of wat wel en wat niet zou mogen (de wettelijke eisen).

De jeugd geeft aan dat het de plannen via de mental maps graag gerealiseerd wil zien in het onderzoeksgebied. Enkele indicaties hiervan zijn:

*“hondenpoep zal weg zijn en er zullen meer activiteiten zijn”;
“de functie van het park verandert: zitten, sporten... en dat is gezond”;
“dan is er meer variatie en zijn er activiteiten te doen”;
“gezelliger”.*

De doelstelling die de jeugd bedenkt bij hun eigen gemaakte mental map, komt duidelijk naar voren. Voor de jeugd is het via een dergelijke opdracht duidelijk dat een gebied kan worden veranderd ten gunste van henzelf. De doelen die de jeugd zelf stelt tijdens de opdracht hebben veel raakvlakken met de ervaringen die zij met het gebied hebben.

De begrijpelijkheid van de opdracht zorgt ervoor dat de ervaringen met het onderzoeksgebied wordt vertaald in veranderingen in de ruimtelijke planning. Dit motiveert de jeugd om goed na te denken over welk doel hun eigen mental map heeft. Dit is ook van invloed op hoe een mental map de jeugd kan helpen om meer invloed uit te kunnen oefenen op de ruimte om hen heen:

*“door een mental map krijg je een beter beeld en staat het duidelijk op papier”;
“dan zien ze wat jij aan wilt pakken of veranderen”;
“een mental map geeft een overzicht aan de ontwerpers”.*

4.4.2 Ervaring en motivatie: integriteit

Zoals in paragraaf 4.4.1 aan bod is gekomen, heeft de jeugd moeilijkheden ondervonden bij het tekenen van de mental maps. De transparantie van de mental maps is over het algemeen zeer hoog, zeker als er daarnaast een toelichting op komt, maar er is een kloof tussen de mental maps en de realiteit die de jeugd ook onder ogen ziet:

“mijn ideeën lijken me erg duur om uit te voeren”;
“het is onduidelijk wat er echt mee kan gebeuren”.

Dit komt ook terug bij de vraag wat er nu met hun getekende mental map zou moeten gebeuren. De jeugd hoopt vooral dat de mental maps een ideeëngenerator zijn voor de echte ontwerpers. Daarnaast vindt de jeugd het in deze casestudie van belang om het signaal af te geven dat ook de jeugd een mening heeft over de ruimte om hen heen:

*“ze moeten overwegen om enkele ideeën mee te nemen in het plan,
omdat ook wij een mening hebben”.*

De jeugd geeft aan dat zij gemotiveerd zijn. Bekeken vanuit het criterium van de integriteit, valt het op dat het merendeel van de respondenten aangeeft dat ze motivatie halen uit de opdracht om hun eigen leefomgeving te kunnen en mogen veranderen. Ze willen niet dat de volwassenen het alleenrecht hebben om de ruimte in te plannen. Ook de jeugd vindt het van belang betrokken te worden bij planningsopgaven:

“ik wil zelf wat bedenken, want ouderen bedenken het nu”;
“anders komen er dingen die ik niet wil”.

Op de vraag in hoeverre de jeugdigen denken dat ze invloed kunnen uitoefenen op een ruimtelijk plan, eventueel met hulp van een mental map, is er veelal afkeurend geantwoord:

“want ze [lees: volwassenen] luisteren waarschijnlijk niet”;
“omdat we minderjarig zijn. We worden toch niet serieus genomen”;
“er is nooit door de gemeente naar gevraagd”;
“weet ik niet zo goed, omdat ik een kind ben. Ik heb geen ervaring”;
“ze luisteren niet naar kinderen”.

De ervaring van de respondenten berust sterk op het feit dat de ruimtelijke planning een wereld is, waarin de jeugd weinig te zeggen heeft (en zij pubertaal bezigen; er worden sterke uitdrukkingen geuit). Er is geen transparantie volgens hen, omdat er niet gevraagd wordt om hun mening of omdat er geen heldere procedures zijn om mee te kunnen denken en/of doen. Dit geeft de jeugd wel de motivatie om juist via een hulpmiddel, zoals een mental map, hun meningen te laten zien en daardoor juist de volwassenen te manipuleren om de ruimte op een andere manier te bekijken.

4.4.3 Ervaring en motivatie: legitimiteit

Het criterium legitimiteit gaat ten eerste over de medeverantwoordelijkheid die verschillende actoren hebben in het planningsproces. De jeugd laat duidelijk merken dat een mental map een hulpmiddel is die duidelijk aangeeft dat er meerdere doelgroepen zijn die gebruik maken van de ruimte om ons heen. De respondenten zijn het hier unaniem over eens:

“nadenken over wat leuk is voor verschillende doelgroepen”;
“ik hoop dat het uitgevoerd wordt, want dat is leuker en mooier voor kinderen”;
“omdat ook wij een mening hebben”;
“de functie van het park moet veranderen”.

In de interviews is het duidelijk dat de medeverantwoordelijkheid ook bij andere doelgroepen moet komen te liggen dan alleen bij volwassenen of ontwerpers (planologen).

Daarnaast gaat legitimiteit over de zeggenschap die verschillende actoren hebben in het planningsproces. Op de vraag of de jeugd nog andere manieren (dan mental maps) kan bedenken om te kunnen laten zien aan de gemeente hoe hun leefomgeving anders ingericht kan worden, is verschillend geantwoord:

“omschrijven of uitleggen”;
“plattegrond tekenen”;
“presentatie maken en dit presenteren aan de gemeente (powerpoint)”;
“brief met bijbehorende plattegrond”;
“computer gebruiken: een teken-app of kaarten maken”;
3D-model op computer”;
“flyers of aanplakbiljetten maken”.

Dit geeft aan dat de jeugd meer manieren ziet zitten om hun zeggenschap kenbaar te maken (aan de gemeente). De ene manier is meer gericht op orale presentatie, de andere op visuele presentatie. Ook wordt er geantwoord dat de mening van de jeugd als een volwaardige stem moet worden beschouwd, waarbij er zelfs manipulatieve manieren naar voren komen.

De respondenten geven aan dat hun betrokkenheid wordt vergroot als er daadwerkelijk zeggenschap zou zijn voor hen. Op het moment van het interview dacht de jeugd voornamelijk dat er alleen zou worden geluisterd naar hen als het groots wordt aangepakt:

“graag met meerdere mensen [lees ook: kinderen] de beslissingen maken willen maken. Dan heb je er redelijk veel invloed op”;
“een handtekeningactie met veel kinderen organiseren helpt wel”.

De ervaring die de jeugd heeft op het gebied van legitimiteit, is dezelfde als bij paragraaf 4.4.1. De jeugd verwacht niet dat zij veel invloed kunnen hebben op ruimtelijke plannen. Toch denken ze dat het met een mental map als hulpmiddel makkelijker zal zijn om medeverantwoording en

zeggenschap uit te oefenen. De mental maps geven de jeugdigen een meer onafhankelijk gevoel. Een respondent zegt hierover:

“ik denk redelijk weinig [lees: aan betrokkenheid], omdat we minderjarig zijn. We worden toch niet serieus genomen. Met een mental map verandert dit denk ik, omdat je dan een overzicht van je mening en ervaringen geeft aan de ontwerpers”.

4.4.4 Ervaring en motivatie: waarachtigheid

Het laatste criterium waarop gecodeerd is, is waarachtigheid. De mental maps zouden een hulpmiddel moeten zijn voor de jeugd om een open discussie te kunnen creëren en informatie te delen over de ruimte om hen heen. Over de opdracht zijn de respondenten het vrijwel allemaal eens, dat zij via deze methodiek een goed beeld kunnen laten zien van hun ervaringen met het onderzoeksgebied. Deze ervaringen zijn volgens een groot aantal goed over te brengen op papier. Maar, net als in paragraaf 4.4.1, ondervindt de jeugd ook dat ideeën bedenken en ontwerpen niet een makkelijke taak is, als de ontwerp-opgave niet duidelijk genoeg is.

Via een mental map is de mening over een gebied oprecht over te brengen. Alle respondenten hebben in de interviews hun mening gegeven over het onderzoeksgebied en gekoppeld aan hun ervaring. De volgende drie ervaringen zijn het meest gedeeld over de vraag hoe zij het gebied ervaren:

“hondenpoep”;
“saai... want het is alleen maar gras. Voetballen gaat ook bijna niet door de honden”;
“lekker zitten bij mooi weer”.

Naast dat veel jeugd het gebied gebruikt om tijdens schoolpauzes even buiten te zitten en te eten (bij mooi weer), wordt er ook veel gesproken over de saaiheid van het parkje en het uitlaten van honden. De jeugd heeft deze ervaringen oprecht over kunnen brengen op de mental maps (zie figuur 4.3, 4.4 en 4.8).

Uit voorgaande paragrafen blijkt dat de respondenten over het algemeen graag mee willen doen aan planningsprocessen om hun mening te kunnen geven (aan volwassenen), na te denken over de ervaringen van hun eigen doelgroep en hun eigen ideeën daarover te kunnen uiten. De jeugd geeft aan dat dit moeizaam gaat, doordat er geen serieuze aandacht voor hen is en de (wettelijke) procedures te moeilijk en/of ontoegankelijk zijn. Daarnaast ondervinden de respondenten hinder van de drukte die hun eigen leven met zich mee brengt:

“ik heb weinig tijd, vanwege school enzo”;
“ik wil er wel bij betrokken worden, maar mijn inzet en tijd is beperkt”.

De methodiek van de mental maps helpt volgens de jeugd om efficiënt betrokken te worden bij de ruimtelijke planning en de tijdsdruk te verminderen. Een respondent zegt hierover:

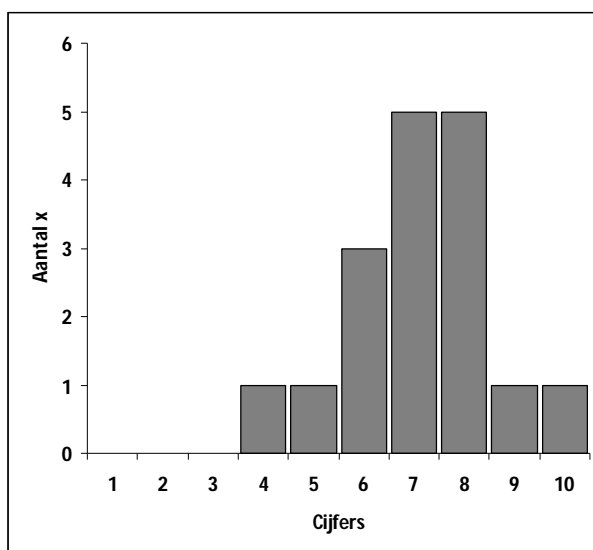
“ik wil me er best wel voor inzetten op deze manier [lees: methodiek mental maps], want anders komen er dingen die ik niet wil”.

4.4.5 Participatie en motivatie van jeugd

De respondenten geven aan dat de mental maps een bijdrage leveren aan hun motivatie om te participeren in ruimtelijke planprocessen. Deze methodiek zorgt ervoor dat de jeugd denkt meer invloed uit te kunnen oefenen op de fysieke ruimte. De meeste respondenten geven hetzelfde aan, als wat een enkele respondent verteld:

“we hebben weinig invloed, want ze [lees: volwassenen] luisteren denk ik niet naar ons. Met een mental map denk ik dat het beter wordt, want dan staat het duidelijk op papier”.

In de interviews is de vraag gesteld in hoeverre de respondent betrokken zou willen worden bij de ruimtelijke planning van zijn of haar leefomgeving. Vervolgens is hierop een cijfer door hen gegeven, waarbij een “1” betekent “Totaal niet” en een “10” betekent “Ik zou me er helemaal voor inzetten”. In figuur 4.10 zijn de zeventien cijfers van de respondenten weergegeven. Het gemiddelde cijfer hiervan is een 7.1 ($\sum \text{cijfers jeugd} / \text{aantal jeugd} = 121 / 17 = 7.1$).

Tabel 4.3 Statistische waarden

N	17
μ	7.12
σ	1.44

Figuur 4.10: De zeventien gegeven cijfers in diagram.

Vervolgens zijn het steekproefgemiddelde en de standaarddeviatie berekend, welke in tabel 4.3 zijn opgenomen. Na statistische berekening blijkt dat het betrouwbaarheidsinterval ± 0.69 (met $\alpha = 0.05$) is. Hieruit is aan te nemen dat het populatiegemiddelde ligt tussen het cijfer 6.41 en het cijfer 7.79. Dit betekent dat de jeugd in zekere mate betrokken wil zijn bij de ruimtelijke planning van hun leefomgeving (met een waarschijnlijkheid van 95%). De cijfers zijn ook toegeelicht door de respondenten. Enkele voorbeelden hiervan zijn:

“moeilijk om met ideeën te komen” cijfer 4;

“leuk om te weten wat er zou gaan gebeuren, maar hoeft er weinig invloed op” cijfer 6;
“lijkt me leuk om zelf wat te bedenken, want ouderen bedenken het nu” cijfer 7;
“omdat het me leuk lijkt, dat mensen blij worden van nieuwe plannen” cijfer 8;
“ik verzin graag iets anders en ik wil graag dingen verbeteren” cijfer 8;
“omdat ik architect wil worden” cijfer 10.

Dit geeft aan dat er bij de jeugd die wil participeren, zowel intrinsieke als extrinsieke motivatie aanwezig is, om betrokken te worden bij de ruimtelijke planning. De mental maps zijn hierbij een hulpmiddel om de motivatie in banen te leiden, zodat de jeugd kan participeren bij ruimtelijke plannen.

De vier criteria van de communicatieve planning in de voorgaande paragrafen laten zien dat de jeugd, door middel van mental maps, in deze casestudie meer empowerment krijgt om hun eigen ervaringen met hun leefomgeving te delen met de overheid. De fysieke ruimte is te veranderen door een dergelijk hulpmiddel, zolang de jeugd duidelijke doelen krijgt gesteld, vereenvoudigd hun ervaringen kunnen delen, ze transparant kunnen en mogen zijn in hun mening, ze zich medeverantwoordelijk voelen, ze zeggenschap hebben en er een open en oprechte discussie plaats kan vinden.

4.5 BELEID GEMEENTE LEEUWARDEN

Er zijn in totaal drie beleidsmakers, werkzaam bij de gemeente Leeuwarden, geïnterviewd (zie tabel 3.1 en bijlage C) om het conceptueel model te toetsen op de empowerment van jeugd in het beleidsveld. Er is via de interviews onderzoek gedaan naar de participatie en betrokkenheid van de jeugd in de gemeente. Aan de hand van de vier criteria van de communicatieve planning, is onderzoek gedaan binnen de casestudie naar hoe de gemeente samenwerkt dan wel samen zou kunnen werken in de ruimtelijke planning met de jeugd. De relatie tussen de empowerment van de jeugd en het proces van de ruimtelijke planning van de gemeente zijn in verband gebracht met de vier criteria van de communicatieve planning.

4.5.1 Empowerment en ruimtelijke planprocessen: begrijpelijkheid

De gemeente Leeuwarden hanteert vaste procedures om ruimtelijke plannen in te passen in de fysieke ruimte. De fasen die de gemeente doorloopt om tot een uiteindelijk plan te komen, komen overeen met de fasen die Voogd e.a. (2011) beschrijven in het rationeel planningsproces: *“probleemanalyse; formulering doelen; genereren van alternatieven; keuze alternatieven; voorbereiding uitvoering; uitvoering; monitoring”* (p.22-23). De procedures zijn duidelijk, maar de gemeente is op zoek naar de momenten waarop de jeugd mee kan worden genomen in dit proces. Mevrouw Seinstra geeft aan dat bij Welzijn dit vaak gebeurt bij het genereren en keuzes maken van alternatieven in het jeugdbeleid.

“Je neemt de partijen mee die invloed en belang hebben bij de besluitvorming. Dat doe je binnen de standaardprocedure”.

Zij is ervan overtuigd dat de jeugdige doelgroep zo vroeg mogelijk betrokken moet worden bij het beleid wanneer het de jeugd aangaat. Zelfs bij de probleemanalyse of het stellen van doelen zou dit al moeten kunnen. De gemeenteraad start een nieuw proces op, waarna verschillende doelgroepen de doelstellingen kunnen verwerken in voorstellen voor ontwerpen. Op dit moment zijn beleidsmakers van de gemeente voornamelijk bezig de burgers te betrekken bij het ontwerpproces:

“Wij bereiden adviezen voor [voor het College van Bestuur en de gemeenteraad], waarbij dat de fase is waarbij je de burgers, in dit geval de jongeren, moet betrekken.”

Deze procedure gaat daarna langzaam over op de besluitvorming en de daadwerkelijke uitvoering van het uitgebrachte advies van de beleidsmakers. De koppeling tussen het participatieve ontwerpproces en de besluitvorming blijkt lastig voor de gemeente. Om mee te doen met het ontwerpen van alternatieven voor burgers is vrij eenvoudig door middel van inspraakmomenten en wijkpanels (deze dienen als spreekbuis voor wijkbewoners). De heer Van der Wal zegt hierover:

“Het Wijkpanel is de afvaardiging van de wijk. De jeugd weet ook dat er bij het Wijkpanel aangeklopt moet worden voor projecten.”

Dus de jeugd kan hier aan meedoen. De gemeente houdt daarnaast speciaal voor jeugdigen vaak nog jongerendebatten over verschillende onderwerpen. Maar het ontwerpproces met de jeugd is vaak moeilijk, omdat er ook wettelijke eisen zijn verbonden aan de procedures en ontwerpen. De besluitvorming vergt vrij nauwkeurige verantwoording van het ontwerpproces, waarbij alles getoetst moet worden. De gemeente is namelijk aansprakelijk en verantwoordelijk voor de openbare ruimte. Alle drie beleidsmakers merken dit tijdens de interviews op. De heer Jager:

“En dan lopen ze tegen de spelregels aan. En dat is op alle terreinen zo, want de spelregels blijven overeind. Bijvoorbeeld als iets financieel onhaalbaar is of veel kost qua onderhoud”;

De heer Van der Wal:

“Wij stellen eisen aan het gebruik, omdat het de openbare ruimte is”;

En mevrouw Seinstra:

“Je moet kunnen uitleggen dat je zelf ook met bepaalde politieke sturing te maken hebt; dit zijn de regels die we moeten hanteren... Hoe kunnen we nu tot een gezamenlijke oplossing komen?”.

Mevrouw Seinstra legt uit dat het ontwerpproces belangrijk is om te analyseren in samenwerking met de jeugd. Het is voor de gemeente de vraag in hoeverre de inbreng van de jeugd mee kan worden genomen in de besluitvorming. Door een duidelijke communicatie met de jeugd kan

dit bewerkstelligt worden. Deze communicatie ontbreekt veelal. Welzijn is bezig om de communicatie beter en makkelijker te laten verlopen door middel van een centraal meldpunt voor de jeugd (een stedelijk inlooppunt, genaamd project Jimmy's):

“Als beleidsmedewerkers maken we gebruik van het Stedelijk Inlooppunt: Jimmy's. Als wij bijvoorbeeld een vraag hebben of iets nieuws bedenken, kunnen we de jeugd erbij betrekken... Je hebt de input van jongeren nodig. Daarom zou je een makkelijke ingang voor hen moeten hebben. Voor ons wordt dit straks dus het Stedelijk Inlooppunt”.

Wijkzaken en Ruimtelijke Ontwikkeling, de departementen die het meest doen met ruimtelijke planning, zijn hierin nog niet geslaagd. De jeugd moet via een wijkpanel of inspraakmoment ervoor zorgen dat hun stem gehoord wordt. Daarnaast zijn de procedures van de ruimtelijke planning in de gemeente niet eenvoudig voor de jeugd. De jeugd haakt daardoor vaak al snel af bij de procedures, die gelden bij de ruimtelijke planning, volgens de heer Van der Wal:

“De groep jeugd toont wel initiatief, maar als het te moeilijk wordt, houdt het al snel op. Vooral door de drukte, studie, andere leefwijze... En je moet een lange adem hebben bij de gemeente, een hele lange adem. Het kost veel tijd om een eisenpakket te maken, offertes aan te vragen, de mogelijkheden te onderzoeken en dit terug te koppelen naar de gebruikers”.

4.5.2 Empowerment en ruimtelijke planprocessen: integriteit

De integriteit binnen ruimtelijke planningsprocessen wordt volgens de beleidsmakers in de gemeente Leeuwarden zoveel mogelijk behouden. Volgens de heer Jager wil de gemeente graag weten wat de omgeving van nieuwe ruimtelijke plannen vindt, omdat dit is waar de gemeente voor nodig is. Ook mevrouw Seinstra is het hiermee eens dat de burger centraal hoort te staan bij planningsprocessen. Manipulatie en misleiding moeten voorkomen worden door vraaggericht te werken vanuit de burger zelf. Dit geldt ook voor de jeugd:

“Als je vraaggericht wilt gaan werken, moet je de jeugd aanhoren. Anders sluit je niet aan bij hen. Ik kan beleid niet achter mijn computer bedenken. Je zult als beleidsmaker moeten kijken of je vraaggericht werkt en of het passend is bij de doelgroep”.

Dit betekent ook dat beide kanten, jeugd en gemeente, transparant naar elkaar toe moeten zijn om een efficiënte participatie en communicatie tot stand te brengen. Mevrouw Seinstra geeft aan dat de gemeente ermee bezig is om deze communicatielijnen te verbeteren en zo de jeugd als doelgroep beter bereikt kan worden:

“Ik denk dat het voor veel jongeren nog wel een ‘ver van hun bed’-show is. Daarin kunnen wij zeker nog een slag maken”.

Ook geeft ze aan dat het moeilijk is om beleid af te stemmen op de verschillen binnen een doelgroep. Dit betekent voor jeugdigen bijvoorbeeld dat de verschillen in leeftijd, geslacht en vrijetijdsbesteding ook meedoen in planningsprocessen. Het is dus voor de gemeente Leeuwarden

de vraag in hoeverre de jeugd die eventueel participeert, uiteindelijk de hele doelgroep vertegenwoordigd. Volgens haar is dit lastig te bepalen, waarbij ze aangeeft dat heldere communicatie naar de jeugd toe belangrijk is, bijvoorbeeld in de vorm van een Stedelijk Inlooppunt.

Daarnaast moet de gemeente volgens de heer Van der Wal goed in de gaten houden dat de jeugd verteld wordt dat niet zij maar de gemeente de regie in handen heeft en dat er geen beeld ontstaat van dat alle ontwerpen serieus genomen kunnen worden. De gemeente is de eindverantwoordelijke en beheerder van de openbare ruimte en moet ervoor zorgen dat alle doelgroepen de ruimtelijke plannen goedkeuren. De jeugd is niet de enige doelgroep waarmee rekening gehouden kan worden: bewoners, weggebruikers en andere leeftijdsgroepen dan de jeugd, maken ook deel uit van de ruimtelijke planning:

“Als beheerder moet je rekenschap afleggen aan iedereen die ermee te maken heeft... De jeugd vergeet vaak, dat alles wat met de openbare ruimte te maken heeft, dat de gemeente er verantwoordelijk voor is”.

Dit geeft de heer Jager ook in andere bewoordingen aan. Omwonenden hebben via het Wijkpanel, vaak een sterke stem tijdens het planningsproces. Zij zien volgens hem liever andere doelgroepen de openbare ruimte gebruiken, dan de jeugd.

“Ze vinden het leuker dat er een zevenjarig kind aan het wipkippen is; maar als tien- vijftienjarigen er rondhangen vinden ze dat vervelend. Dat is dan de reactie uit de omgeving, zo van: lage heggen en goed in het zicht, want dan hebben we die oudere jeugd hier niet”.

4.5.3 Empowerment en ruimtelijke planprocessen: legitimiteit

Het departement Ruimtelijke Ontwikkeling heeft tot op heden geen betrokkenheid van de jeugd gezien. De andere twee departementen juist wel. Deze zijn meer specifiek bezig met de omgeving, waardoor er schijnbaar meer contact wordt gemaakt met de jeugd. De ruimtelijke plannen van de gemeente zijn beschikbaar voor iedereen, waarbij de burger ook zelf met voorstellen en wijzigingen mag komen. De heer Jager is er duidelijk over dat hij tot nu toe geen jeugd heeft zien participeren in de ruimtelijke ontwikkeling van de stad Leeuwarden:

“Het zijn de ouderen die komen om te praten. Geen kinderen nee... nooit eigenlijk... We benaderen iedereen: iedereen in de wijk kan aanwezig zijn, de jongeren ook. Alleen komen we hen niet tegen, die hebben waarschijnlijk toch iets van: we wonen hier wel, ik heb het hier naar mijn zin, maar op een gegeven moment ga ik mijn eigen gang en dan vind ik wel iets anders als ik iets anders wil. Ze komen niet zo op voor hun eigen buurt”.

Dit is in tegenstelling tot wat de heer Van der Wal en mevrouw Seinstra zeggen over de medezeggenschap van de jeugd. Zij zien graag dat de jeugd een onafhankelijkheidsgevoel ontwikkelt, doordat de gemeente hen laat zien dat ze van invloed kunnen zijn op het planningsproces:

“Tegenwoordig laten wij meer initiatief bij de jeugd, zij moeten tevreden zijn... De wijk moet het goed vinden, dus eigenlijk ook de jeugd.”

“We willen jongeren betrekken bij beleid. Dit is steeds meer een nieuwe lijn die we gaan opzetten. Het zou gek zijn als je ze niet betrekt bij zaken die hen aangaan. Ik zou het erg leuk vinden dat het vanuit de jongere zelf zou komen, mochten er nieuwe ideeën nodig zijn”.

Daarbij maakt de heer Van der Wal wel een kanttekening tijdens het interview. Ook hij heeft zelf nog niet meegemaakt dat de jeugd actief is qua zeggenschap en verantwoordelijkheid. Volgens hem komen voorstellen voor ruimtelijke plannen voornamelijk vanuit de gemeente zelf. Bij een enkel ruimtelijk project is dit anders, maar wordt er vanuit de gemeente actieve participatie en verantwoordelijkheid van de jeugd gevraagd:

“Jullie als jeugd willen er [skatepark in Leeuwarden] meer bij, maar dan zorgen jullie zelf maar voor het geld via fondsenwerving”.

Tijdens de interviews is er ook gevraagd naar hoe de gemeente Leeuwarden de jeugd beter zou kunnen betrekken bij ruimtelijke planningsprocessen dan nu het geval is. Op dit moment kun je als jeugdige de gemeente aanschrijven volgens de heer Jager:

“Iedereen mag alles opschrijven, het leukste als het ook nog hout snijdt. Je kunt een brief versturen en daarna kun je ook in de gemeenteraad je standpunt verwoorden. Maar dat valt niet mee denk ik als je vijftien bent, dat lijkt mij lastig als kind. Daarnaast kun je ook schriftelijk reageren. En als je moeite hebt om het op te schrijven, kan het ook mondeling. Dan krijg je een één op één gesprek, dan doe je je verhaal en schrijven wij het op”.

Volgens Van der Wal zijn er daarnaast allerlei projecten waar kinderen aan mee kunnen doen, qua ruimtelijk ontwerpen (bijvoorbeeld de kinderburgemeester: deze krijgt een budget om een nieuw idee om te zetten naar een project. Hij/zij is dan betrokken bij de planning van het project). Maar er is hem niets bekend over de jeugd van twaalf tot en met vijftien jaar. Bij Welzijn wordt er geprobeerd om meer op te zetten binnen de gemeente voor deze doelgroep. Hier begint de gemeente meer na te denken over hoe de jeugd meer zeggenschap en verantwoordelijkheid kan dragen in de gemeente. Mevrouw Seinstra zegt hierover:

“Als het gaat over de doelgroep, is het belangrijk om ze erbij te betrekken... Een jongerendebat of een kinderraad zijn manieren om ze te betrekken bij het politiek proces.”

Tot slot ligt de legitimiteit niet alleen bij de jeugd, omdat ze minderjarig zijn. Volgens de wet moet de gemeente ouders raadplegen om de jeugd te mogen betrekken bij planningsprocessen. Ouders moet gevraagd worden om de keuze te maken of ze wel of niet toestemming verlenen voor de deelname van een jeugdige aan een planningsproces: de jeugd moet in ieder geval de ouders raadplegen om te kunnen participeren. Bij de opdracht van de mental maps heeft zich dit ook voorgedaan. In deze casestudie vormde dit geen beletsel, maar er moet bij planningsprocessen goed gelet worden op correcte toegepaste ethiek, waarbij ouders zo volledig mogelijk geïnformeerd moeten worden en dus de waarachtigheid niet in het gedrang komt.

4.5.4 Empowerment en ruimtelijke planprocessen: waarachtigheid

De vorige paragraaf gaf al aan dat volledige informatie nodig is om de ouders van de jeugd erbij te kunnen betrekken. In paragraaf 4.5.1 is daarnaast geanalyseerd dat de procedures en doelen van ruimtelijke planningsprocessen duidelijk moeten zijn voor de jeugd om te kunnen participeren binnen de kaders van gemeentelijke en wettelijke vereisten. In paragraaf 4.5.2 wordt duidelijk dat ruimtelijke planning voor veel jeugd een 'ver van hun bed'-show is, waardoor zij niet betrokken zijn. De drie beleidsmakers van de gemeente Leeuwarden onderschrijven dat de gemeente het moeilijk vindt om de jeugd mee te kunnen laten doen met planningsprocessen. De heer Van der Wal zegt hierover:

*“Creativiteit wordt bijna niet toegelaten. De wet eist dat het aan bepaalde normen voldoet...
Er zijn wel eens ontwerpen van de jeugd gekeurd,
maar deze voldeden bij lange na niet aan de wettelijke eisen”.*

Dit zorgt ervoor dat de open discussie, die nodig is voor betrokkenheid, vrijwel dichtgetimmerd blijkt te zijn voor de jeugd. Ook de heer Jager is zich hiervan bewust:

“En dan kan het plan aan het einde toch niet doorgaan... het is bijvoorbeeld te duur in onderhoud. En daarbij is misschien de omgeving [lees: omwonenden] niet gelukkig”.

Daarnaast zijn de jeugdigen zich vaak niet bewust van de ruimtelijke plannen in de gemeente Leeuwarden. De procedures en processen zijn openbaar, maar er wordt weinig ruchtbaarheid aan gegeven. Dit zou een reden kunnen zijn dat de jeugd zichzelf niet serieus neemt als het gaat om de ruimtelijke planning (zie paragraaf 4.4.3). Mevrouw Seinstra denkt dat het ook kan komen door de motivatie van de jeugd zelf:

“Jongeren vinden niet alle onderwerpen even interessant”.

Vanuit de resultaten bekeken in paragraaf 4.3 en 4.4 is dit niet het geval voor ruimtelijke planningsprocessen en zou de jeugd in deze casestudie wel betrokken willen worden. In ieder geval bij onderwerpen die gaan om hun eigen leefomgeving. De heer Van der Wal geeft in het interview aan dat de jeugd wel te bereiken is vanuit de gemeente, zolang de gemeente duidelijke doelen formuleert. De jeugd is volgens hem dan oprecht over hun omgeving en ook waardevol als het gaat om ideeën en ontwerpen te genereren voor ruimtelijke plannen:

*“Ik denk dat de jeugd tussen de 8 en 16 jaar kan helpen bij de volgende vragen:
waar hebben wij als jeugd behoefte aan? Wat doen wij daar? Welke ideeën hebben wij erover?”.*

4.5.5 Betrokkenheid van jeugd bij de gemeente Leeuwarden

Tijdens planningsprocessen aangaande de ruimte in de gemeente, is er niet of nauwelijks betrokkenheid van de jeugd. De empowerment van de jeugd gaat niet op voor de criteria begrijpelijkheid, integriteit en waarachtigheid, waarbij het criterium legitimiteit wel aanwezig is, maar er geen zeggenschap en verantwoordelijkheid vanuit de jeugd zelf komt. Bij processen die dichter-

bij de jeugd staan, zoals de bezigheden van Welzijn, is de empowerment van de jeugd wel aanwezig. De criteria van de communicatieve planning komen hierin terug, waardoor de betrokkenheid toeneemt.

In de interviews komt naar voren dat de ervaring, die de beleidsmakers hebben met ruimtelijke planningsprocessen en de empowerment van de jeugd, niet vanzelfsprekend is. Het zijn bijna altijd de volwassenen die participeren in procedures van planning, ook al zou de jeugd betrokken kunnen en mogen worden. De beleidsmakers geven hiervoor een aantal redenen: (1) ruimtelijke planning is een 'ver van hun bed'-show en gaat de ervaring van de jeugd te weinig aan, zij hebben vaak andere prioriteiten of drukte; (2) ruimtelijke planning is er voor iedereen, waardoor de jeugd maar een beperkte stem heeft; (3) de procedures van een planningsproces duren lang en zijn vaak onduidelijk; (4) ruimtelijke plannen moeten voldoen aan wettelijke vereisten, omdat de gemeente de eindverantwoordelijkheid draagt.

Het departement Welzijn en in mindere mate het departement Wijkzaken, betrekken de jeugd bij beleid die de gemeente Leeuwarden wil gaan uitvoeren. Deze departementen werken meer in direct contact met de burgers, waaronder de jeugd. In de interviews komt naar voren dat dit een belangrijk middel is om ook de jeugd meer te kunnen empoweren. De jeugd wordt meer betrokken bij beleid volgens de beleidsmakers, als er meer praktische invulling aan beleid gegeven kan worden. Dit kan tot uiting komen in genereren van ideeën over hun leefomgeving of het meedenken hoe de gemeente de financiële middelen in kan zetten om specifiek de jeugd hun stem te laten horen. Bij Welzijn worden nu verschillende beleidslijnen opgezet ter bevordering van de participatie van de jeugd. Ook bij Wijkzaken wordt er vaak via een wijkpanel getracht om de jeugd te horen over plannen die hen aangaan.

De gemeente Leeuwarden moet volgens de beleidsmakers ervoor zorgen dat er duidelijke communicatielijnen zijn tussen de gemeente en de jeugd. Dit betekent niet alleen dat de beleidslijnen, uiteindelijke doelen en de wettelijke vereisten duidelijk gecommuniceerd moeten worden, maar ook dat de stem van de jeugd telt voor de gemeente. Elke burger en gebruiker van de ruimte moet tevreden zijn, waardoor input van de jeugd erg waardevol kan zijn voor de beleidsmakers.

4.6 SAMENVATTING RESULTATEN

De dataverzameling, welke bestaat uit de opdracht over de mental maps, de interviews met de jeugd over de mental maps en de interviews met beleidsmakers van de gemeente Leeuwarden, is een geheel van verschillende invalshoeken, waardoor een zo duidelijk mogelijk beeld van de casestudie is geprobeerd te schetsen. De mental maps blijken een methodiek te zijn die een bijdrage levert aan de motivatie van de respondenten van twaalf tot en met vijftien jaar om te kunnen participeren in ruimtelijke planprocessen.

De mental maps zorgen ervoor dat de jeugd denkt meer invloed uit te kunnen oefenen op hun leefomgeving. Zowel intrinsieke als extrinsieke motivatie is aanwezig, waarbij de mental maps

een hulpmiddel zijn om deze motivatie in de juiste banen te leiden, zodat de vier criteria van de communicatieve planning beter tot hun recht komen tijdens de planningsprocessen. Ook de ervaring van de jeugd met de leefomgeving kan op deze manier verwoord worden, zodat er duidelijk gecommuniceerd kan worden met de gemeente. De empowerment van de jeugd is echter op een groot aantal beleidsterreinen in de gemeente afwezig, waardoor de gemeente nog weinig gelegenheden kan geven om de ervaring en motivatie van de jeugd uiteindelijk zelf een stem te geven. Dit komt veelal doordat de ruimtelijke planning absent is in de belevingswereld van de jeugd, de procedures log en onduidelijk zijn en er voldaan moet worden aan ruimtelijke plannen die haalbaarheid zijn en volgens de wettelijke vereisten opgesteld.

H.5 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

5.1 INLEIDING

Het doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen hoe de jeugd betrokken kan worden bij de ruimtelijke planvorming van hun eigen leefomgeving door middel van empowerment. In paragraaf 5.2 worden de vier deelvragen beantwoord om conclusies te kunnen binden aan zowel het literatuuronderzoek alsook het casestudieonderzoek. De vier deelvragen zijn:

- Wat is het belang om de jeugd te betrekken bij ruimtelijke opgaven?
- In hoeverre wil de jeugd hun specifieke wensen van hun eigen leefomgeving zelf doorgevoerd zien in een ruimtelijk planningsproces?
- Welke methoden zijn geschikt om de jeugd te betrekken bij ruimtelijke opgaven over hun eigen leefomgeving?
- In hoeverre zijn mental maps een manier van empowerment om de jeugd te kunnen betrekken bij een ruimtelijk planningsproces?

Hierdoor is de hoofdvraag van dit onderzoek te beantwoorden, welke luidt: “Hoe kan de jeugd, bekeken vanuit het perspectief van empowerment, betrokken worden bij de planvorming van ruimtelijk opgaven over hun eigen leefomgeving, zodat hun specifieke wensen kunnen worden geïntegreerd in de ruimtelijke planning?”

In paragraaf 5.3 worden vervolgens de onderzoeksresultaten bediscussieerd in het licht van wetenschappelijk onderzoek en in paragraaf 5.4 worden er aanbevelingen gedaan om het onderzoek en praktijk naar empowerment, jeugd en de ruimtelijke planning verder te ontwikkelen en uit te breiden.

5.2 CONCLUSIES

5.2.1 Belang, nut en noodzaak van jeugdparticipatie

Uit het literatuuronderzoek blijkt dat jeugdparticipatie veel voordelen bevat voor de ruimtelijke planning. De leeftijdsgroep van 12 tot en met 15 jaar staat middenin de samenleving, waarbij deze jeugdigen een mening beginnen te vormen over hun eigen leefomgeving. Vanuit de literatuur (Béneker e.a., 2010; Cunningham e.a., 2003; Horelli & Kaaja, 2002) is bekend dat de jeugd hun leefomgeving vorm kan en wil geven, zoals zij dit graag zouden willen zien. De ruimtelijke planning gaat bij de jeugd vaak over ecologische en emotionele waarden (Jamieson & Mukoma, 2010). In de casestudie komt dit overeen: veel jeugdige respondenten hebben binnen de onderzoeksopgave speel- en/of groenvoorzieningen ontworpen. Vervolgens is tijdens de interviews met de jeugd naar voren gekomen dat zij graag betrokken willen worden bij planningsprocessen die hen aangaat en zodoende hun eigen stem wil laten horen. De gemeente Leeuwarden probeert hen deze verantwoordelijkheid en vrijheid meer te gunnen op bepaalde domeinen (Welzijn en Wijkzaken), zodat de jeugd een groter onafhankelijkheidsgevoel krijgt. De jeugd zelf is dan ook bereid om te participeren, naar analogie van het onderzoek van Veitch e.a. (2007).

De jeugd is zich bewust van hun omgeving, waar zij zo hun eigen (creatieve) ideeën over hebben. Empowerment van de jeugd binnen Nederlandse gemeenten kan een bijdrage leveren aan ruimtelijke planningsprocessen die betrekking hebben op de openbare ruimte. Veitch e.a. geven bovendien aan dat de openbare ruimte erg vaak ten nadele is van de adolescente doelgroepen. In de Nederlandse gemeenten is dit vaak niet anders, vinden de jeugdige respondenten in dit onderzoek, waarbij zij aangeven dat ze het gevoel hebben dat ze niet serieus genomen worden en er niet naar ze geluisterd wordt. Om deze obstakels naar een betere jeugdparticipatie in ruimtelijke planning te nemen, zal de gemeente de jeugdparticipatie hoger op de agenda neer moeten zetten. Dit is in overeenstemming met de conclusies van Koning (2012), waarvan het onderzoek aangeeft dat slechts 20,9% van de Nederlandse gemeenten een soort visie en/of beleid heeft op participatie van de jeugd.

De jeugd moet het gevoel krijgen dat ook zij van waarde zijn voor ruimtelijke planningsprocessen, zodat de empowerment van de jeugd voornamelijk bij de gemeente komt te liggen. Dan zal de jeugd door middel van verantwoordelijkheid, vertrouwen en invloed (Jamieson & Mukoma, 2010) willen participeren in de planfasen waar de gemeente hun input van waarde acht. Het traject wat een gemeente hierin zou moeten lopen, is moeilijk te definiëren, omdat het een lastige opgave blijkt te zijn om als gemeente te weten wanneer input van de jeugd benodigd is. Er is tijdens de casestudie naar voren gekomen dat de gemeente Leeuwarden op zoek is naar vormen om de jeugd te kunnen empoweren. Tot op heden is dit bij plannen rondom de openbare ruimte nauwelijks gelukt, omdat de ruimtelijke planningsprocessen een vast patroon volgen, waarin er beperkte mogelijkheden zijn om inspraak te kunnen hebben in de procedures. Het laten participeren van jeugd bij ruimtelijke planning wordt bovendien bemoeilijkt, doordat: (1) ruimtelijke planning voor de jeugd een 'ver van hun bed'-show is, waaraan weinig prioriteit wordt gegeven; (2) ruimtelijke planning voor alle gebruikers (burgers) is, waardoor de jeugd een beperkte invloed kan uitoefenen; (3) de procedures van een planningsproces lang duren en onduidelijk zijn; (4) ruimtelijke plannen moeten voldoen aan wettelijke vereisten, omdat de gemeente de eindverantwoordelijkheid draagt.

Verder geeft de casestudie in de gemeente Leeuwarden weer dat er bij planningsprocessen vooral wordt gedacht vanuit de bestaande institutionele context. De geïnterviewde beleidsmakers stellen dat de vaste patronen binnen procedures de boventoon voeren, waardoor eventuele belangen van de jeugd niet gehoord worden. Bovendien geeft de casestudie aan dat de omgeving (omwonenden, burgers) de belangen van de jeugd negatief benaderen: er wordt al snel gesproken over hangjeugd of overlast. Om de jeugd vanuit de gemeente meer te kunnen empoweren, zal de gemeente deze negatieve benadering om moeten zetten naar een benadering van wederzijds vertrouwen en verantwoordelijkheid. De casestudie laat zien dat dit zeker mogelijk is, zondermeer als er hulpmiddelen beschikbaar zijn voor de jeugd.

Uit de literatuur is gebleken dat de jeugd veelal bereid is om te participeren in ruimtelijke planningsprocessen om voor hun eigen belangen op te komen, mits ze het vertrouwen krijgen om mee te doen aan het tot stand laten komen van projecten in de openbare ruimte. Heath en

Walker (2012) hebben onderzocht dat er efficiënte methodieken zijn om de jeugd hierin te empoweren. In dit onderzoek zijn daarbij de meest aangehaalde methodieken uit de literatuur onderzocht: (1) mental maps, (2) dagboek en/of verhalen schrijven, (3) jeugdraad, (4) video-opnamen en fotografie, (5) peeronderzoek met jeugd en (6) SoftGIS.

5.2.2 Empowerment door mental maps

De casestudie is aan de hand van een onderzoeksopgave over mental maps onderzocht. Uit de literatuur is gebleken dat mental maps waardevolle informatie bevatten over de interactie tussen de jeugd en de fysieke ruimte. Bijkomend voordeel is dat vrijwel meteen duidelijk wordt welke elementen belangrijk zijn in de leefomgeving van de jeugd (White & Green, 2012). De casestudie heeft aangetoond dat de mental maps, als methodiek voor empowerment van de jeugd, een duidelijk communicatiemiddel zijn, waarbij de ontwerpen van de jeugd grote consensus en creativiteit bevatten.

De methodiek is van belang als de begrijpelijkheid van ruimtelijke processen onder druk staat, terwijl de jeugd wil of kan participeren. Een mental map zorgt ervoor dat de ervaring van de jeugd wordt vertaald naar een ruimtelijk ontwerp. Dit geeft de jeugd de motivatie om het planningsproces door te gaan en de procedures en doelen helder te krijgen. Volgens White & Green (2012) is het belangrijk dat jeugdigen de mental maps kunnen toelichten. Dit verhoogt de integriteit van het planningsproces, omdat het planningsproces meer transparant wordt en er duidelijkheid wordt verschaft.

Door middel van mental maps is de jeugd in staat om hun ervaringen met de openbare ruimte te delen. De geïnterviewde jeugd denkt echter dat er weinig gebeurt met hun ervaringen. Een mental map geeft hen een hulpmiddel, waarmee de jeugd hun mening duidelijk over kan brengen. De zeggenschap van de jeugd wordt via deze methodiek verbeterd. Ook geeft een mental map aan dat de jeugd weldegelijk nadenkt over eventuele gebruiksfuncties voor de overige gebruikers (kinderen en volwassenen). De jeugd heeft het vermogen om de openbare ruimte verantwoord in te delen: dit betekent dat de jeugd naast eigen behoeften ook nadenkt om andere behoeften te ontwerpen. Dit is door Béneker e.a. (2010) ook onderkend. De methodiek van de mental map assisteert de jeugd om de betrokkenheid bij een planningsopgave te vergroten en is een hulpmiddel om de jeugd als zodanig te motiveren mee te denken met planningsprocessen.

In de casestudie zijn de respondenten helder over de toekomstige functie van het onderzoeksgebied: meer groenvoorzieningen, parkelementen en speelfuncties, evenals enkele creatieve ideeën om het gebied aantrekkelijk te maken. Nederlandse gemeenten, zoals Leeuwarden, kunnen door middel van mental maps duidelijkheid krijgen over hoe de ruimte benut kan worden, ondanks de eerdergenoemde hiaten om de jeugd te laten participeren (weinig prioriteit, beperkte invloed, onduidelijke procedures en wettelijke vereisten). Door gebruik te maken van mental maps tijdens een planningsproces, zijn deze hiaten te verminderen of te omzeilen.

Het blijkt dat, door middel van mental maps, een planningsproces over een ruimtelijke opgave de procedures begrijpelijk maakt. Het jargon van de ruimtelijke planning en de ruimtelijke doel-

stellingen worden vereenvoudigd. Daarnaast krijgen de jeugdigen empowerment door de mental maps, omdat zij het voor het zeggen hebben. Hierdoor wordt manipulatie en misleiding van volwassenen verminderd en het planningsproces meer transparant. Zodoende worden belemmeringen voor de jeugd, zoals beperkte inspraak tijdens procedures en vaste onduidelijke patronen, tijdens planningsprocessen voorkomen. Ook geven mental maps de jeugd de legitimiteit om mee te denken over de fysieke ruimte, doordat ze medeverantwoordelijk en zeggenschap krijgen. De mental map als methodiek geeft bovendien waardevolle informatie vanuit de jeugd aan een gemeente om openlijk en creatieve ideeën en ontwerpen te maken en te delen.

Echter, het is de vraag of Nederlandse gemeenten hiervoor open staan. De interviews met de beleidsmakers geven een somber beeld wat dat betreft. In de casestudie komt naar voren dat de ruimtelijke planning in de gemeente Leeuwarden nog weinig ruimte geeft aan externe ideeën en ontwerpen. De institutionele context is star en volgt bestaande procedures en wetten, omdat de gemeente moet voldoen aan financiële en sociale verplichtingen, terug moet koppelen naar betrokken actoren en de eindverantwoording heeft over de openbare ruimte.

5.2.3 Als de jeugd mag bouwen aan de ruimtelijke toekomst

De vier criteria van de communicatieve planning in dit onderzoek, te weten begrijpelijkheid, integriteit, legitimiteit en waarachtigheid, kunnen als een kapstok gebruikt worden voor gemeentebestuur om de empowerment van een bepaalde doelgroep, zoals de jeugd, te toetsen. Door de vier criteria toe te passen op de beleidslijnen en procedures die gemeenten moeten volgen, zijn er verschillende toepassingen mogelijk om meer verschillende doelgroepen, waaronder de jeugd, efficiënt en zo machtsneutraal als mogelijk te bereiken.

De jeugdigen van 12 tot en met 15 jaar zijn door middel van verscheidene participatieve methodieken te empoweren om betrokken te worden bij ruimtelijke planningsprocessen. De jeugd is door de ervaring met hun eigen leefomgeving gemotiveerd om te participeren, zolang de jeugd zeggenschap krijgt, er vertrouwen in hun kunde is en de uitkomsten van de jeugd van invloed zijn op het uiteindelijke ruimtelijke plan. Gemeenten moeten de jeugd de kans geven zich ook op deze manier te ontplooien binnen een beleidsveld, welke tot nu toe weinig aangesproken heeft. Door middel van de casestudie blijkt dat een gemeente, zoals Leeuwarden, meer kan doen aan de empowerment van de jeugd. Een methodiek, zoals de mental map, is hierbij een wegwijzer die ingeslagen zou moeten worden om ruimtelijk beleid beter te sturen en meer participatief te maken.

De jeugd kan betrokken worden bij de planvorming van ruimtelijke opgaven over hun eigen leefomgeving, als een methodiek, zoals de mental map als hulpmiddel wordt ingezet, om de jeugd te motiveren en hun specifieke ervaringen over te brengen op gemeentelijk beleid. De specifieke wensen die de jeugd heeft over hun leefomgeving, zijn zonder hulpmiddelen moeilijker over te brengen naar ruimtelijke planningsprocessen. De empowerment van de jeugd binnen de ruimtelijke planning staat of valt met het begrijpelijk, integer, legitiem en oprecht over kunnen brengen van hun ideeën en ontwerpen over de fysieke ruimte.

Dit onderzoek, zowel de literatuurstudie alsook de praktijk van de casestudie, geeft aan dat de jeugd van 12 tot en met 15 jaar in staat is om ruimtelijk beleid van frisse ideeën en ontwerpen te voorzien en in te bedden in de ruimtelijke planning, als... de jeugd de kans krijgt om te mogen bouwen aan de ruimtelijke toekomst:

“Het is belangrijk om leuke en mooie dingen te maken in de toekomst”.

[jeugdige respondent]

5.3 DISCUSSIE

In dit onderzoek is getracht een zo zorgvuldig mogelijke literatuurstudie, methodologie en dataverzameling te creëren, zodat er meer wetenschappelijk onderbouwde kennis over de jeugd in relatie tot de ruimtelijke planning aanwezig is. Er is bij de methodologie extra zorgvuldig te werk gegaan, omdat het in de casestudie per slot van rekening een meer kwetsbare doelgroep betreft. Door middel van officiële toestemming van de school, de ouders/voogden van de jeugd en de ethische commissie van de Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen, is de dataverzameling over de opdracht van de mental maps en de interviews gestart.

In de literatuurstudie is gekozen om de betekenis van empowerment nauw te definiëren: namelijk dat individuen en/of gemeenschappen meer invloed krijgen op ruimtelijke opgaven vanuit de overheid. Vanuit de casestudie is hierop meermaals gereflecteerd, maar empowerment van jeugd via de overheid is niet de enige manier. Empowerment kan ook vanuit de jeugd zelf bewerkstelligd worden of met behulp van externe organisaties, zoals de Kinderombudsman (deze controleert de overheid op bescherming van de rechten van het kind) (Kinderombudsman, 2015). Er zijn dus voor de jeugd ook andere manieren waarop zij zich kunnen manifesteren. Daarbij is het van belang om te kijken in hoeverre andere vormen van empowerment meer of minder complex zijn voor zowel de jeugd als voor gemeenten, wat betreft de vier criteria van de communicatieve planning.

De methodiek ‘mental maps’ is gekozen vanuit de literatuurstudie in samenhang met de vier criteria van de communicatieve planning, omdat deze methodiek neutraal tot goed bevonden wordt door verscheidene onderzoeken wat betreft empowerment van de jeugd. De onderzoeken in de literatuurstudie geven geen tegenstellingen aan bij de verschillende methodieken. De studies naar deze methodieken kunnen beschouwd worden als uitbreidingen van elkaars onderzoeken. Ondanks dat er veel verschillende onderzoeken in de literatuurstudie zijn bijgehaald om een gewogen keuze te kunnen maken welke methodiek getoetst zou moeten worden, is het de vraag in hoeverre er al meer onderzoek gedaan is naar de methodiek ‘mental maps’ dan naar bijvoorbeeld de nieuwere methodieken ‘peeronderzoek’ en ‘SoftGIS’. Bovendien is het de vraag in dit onderzoek in hoeverre hierdoor de interviews met de beleidsmakers van de gemeente Leeuwarden anders zijn verlopen. Er zijn namelijk ook enkele gerichte vragen gesteld over het (eventuele) gebruik van mental maps, waarop door de beleidsmakers een bepaald soort antwoord is geformuleerd. Desalniettemin is het bij onderzoek naar ruimtelijke planning belangrijk om door middel van empirisch- en literatuuronderzoek constant andere focussen aan te bren-

gen en verschillende contextafhankelijke situaties te onderzoeken (Flyvbjerg, 2006), zodat ruimtelijk onderzoek meer waarde krijgt.

De jeugdige respondenten zijn geselecteerd naar schoolklas, omdat de onderzoeker doceert aan de school waar de casestudie over gaat. De respondenten zijn gekozen uit schoolklassen waaraan de onderzoeker niet doceert. Dit heeft tot gevolg dat de uitkomsten van de opdracht over de mental maps en de naderhand gevoerde interviews met de jeugd niet gerandomiseerd zijn gekozen. Dit is een bewuste keuze geweest, omdat de machtsrelaties onderzoeker - respondenten in de klassen, waaraan gedoceerd wordt, anders zijn dan in klassen waaraan niet gedoceerd wordt. Deze jeugdigen kennen de onderzoeker niet persoonlijk. De interviews met de jeugd zijn na de opdracht over de mental maps overigens wel gerandomiseerd uit de steekproef van respondenten die mee hebben gedaan aan de opdracht over de mental maps. De steekproef van respondenten bestaat voornamelijk uit jeugd van 13 en 14 jaar oud. Een enkele jeugdige is 12 of 15 jaar. De selectie is op deze manier tot stand gekomen, doordat enkele schoolklassen met veel 12 of 15-jarigen gedoceerd worden door de onderzoeker.

Vanuit de gemeente bekeken is de jeugd binnen de ruimtelijke planning nog nauwelijks betrokken. Tijdens de dataverzameling van het onderzoek is duidelijk geworden dat jeugd wel betrokken wil zijn bij ruimtelijke planning. Het zou kunnen dat deze positieve betrokkenheid deels komt, doordat de casestudie vrij duidelijk is voor de jeugd: de school en directe omgeving. Andere planningsopgaven zouden voor de respondenten misschien andere verwachtingen kunnen scheppen. Een andere afbakening zou andere resultaten van betrokkenheid op kunnen leveren. Wederom is het belangrijk om te beseffen hoe contextafhankelijk de ruimtelijke wetenschappen zijn.

De opdracht over de mental maps is op zodanige wijze aan de jeugdige respondenten gepresenteerd, zodat er nog veel vrijheid aanwezig is om de casestudie opnieuw te ontwerpen. Zoals in de methodologie te lezen valt, is dit bewust gedaan. In dit onderzoek komt naar voren dat de hoeveelheid vrijheid bij mental maps daarentegen ook nadelen heeft. Ook in de conclusie blijft het de vraag hoe een dergelijke opdracht met de jeugd ingevuld moet worden om de jeugd zo efficiënt en eerlijk mogelijk te empoweren in ruimtelijke planning. In de volgende paragraaf komt dit als één van de aanbevelingen voor verder onderzoek terug.

In dit onderzoek zijn een aantal conclusies getrokken door middel van een casestudie in de gemeente Leeuwarden. Doordat het een casestudie betreft, blijven de conclusies contextafhankelijk en zijn ze niet zondermeer geldig voor elke Nederlandse gemeente. Uit de interviews met de beleidsmakers is gebleken dat het ruimtelijk beleid van de gemeente Leeuwarden een conservatieve houding heeft ten opzichte van de empowerment van de jeugd. Doordat er drie verschillende departementen zijn vertegenwoordigd, is de casestudie representatief voor de gemeente Leeuwarden zelf. Echter, er zal soortgelijk onderzoek moeten worden uitgevoerd op verschillende schaalniveaus van verscheidene Nederlandse gemeenten om een meer representatief beeld te kunnen schetsen hoe de Nederlandse gemeenten omgaan met het betrekken van de jeugd bij ruimtelijke planningsprocessen.

5.4 AANBEVELINGEN

5.4.1 Aanbevelingen voor verder onderzoek

Ten eerste is gebleken uit dit onderzoek dat er meer methodieken mogelijk zijn om de empowerment van de jeugd te verbeteren en versterken. Sommige methodieken, zoals het peeronderzoek en de toepassingen met SoftGIS, staan nog in de kinderschoenen. In de context van het Nederlandse ruimtelijk beleid zijn deze methodieken nog niet toegepast. Het is goed mogelijk dat een andere methodiek dan de mental maps, eenzelfde of misschien nog betere uitwerking heeft op de empowerment van de jeugd in Nederlandse gemeenten.

Daarnaast betekent dit dat de verschillende methodieken ook onderzocht kunnen worden naar jongere en oudere leeftijdsgroepen, naar geslacht of naar bevolkingsgroep. Het spreekt niet voor zich dat de jeugd van andere leeftijden, geslacht of andere afkomst op dezelfde manieren empowerment ervaren (Baylina e.a., 2011; Porter, Blaufuss & Acheampong, 2011). Eventueel zou toekomstig onderzoek zich toe moeten leggen op veranderende inzichten in zowel de academische als de onderwijswereld. Er worden op allerlei terreinen, waarin de jeugd actief is (bijvoorbeeld: school en *cyberspace*), veranderingen doorgevoerd, waardoor de methodieken mee zullen veranderen. Het is aan te bevelen om verder onderzoek naar de jeugd te verbreden met (ver)andere(nde) methodieken en didactiek om de jeugd in de toekomst makkelijker betrokken te maken bij ruimtelijke planning. De huidige leefstijl van de jeugd verandert continue en vertakt zich meer en meer (Heath & Walker, 2012). Het is aan het wetenschappelijk onderzoek om hierin mee te gaan en zich te verdiepen.

Ten derde geeft dit onderzoek een wetenschappelijke kapstok, van waaruit jeugdbeleid van de gemeente verder op voort kan borduren. De vier criteria van de communicatieve planning in dit onderzoek kunnen als een kapstok gebruikt worden om kritisch te kijken naar hoe de wisselwerking is tussen de gemeente enerzijds en de jeugd anderzijds. Het valt aan te bevelen om verder wetenschappelijk onderzoek naar empowerment van de jeugd ook vanuit praktisch oogpunt te benaderen, om op deze manier de betrokkenheid van de jeugd verdere invulling te geven binnen gemeentelijk beleid. Een manier, een onderdeel van de communicatieve planning, is in dit onderzoek naar voren gekomen.

Ten vierde wordt aanbevolen om vanuit de academische wereld, onderzoeken naar empowerment en de jeugd, om te schrijven naar bruikbare methodieken voor bijvoorbeeld gemeenten. De methodieken moeten toepasbaar gemaakt worden. Dit betekent dat er wetenschappelijke antwoorden moeten komen op hoe dergelijke methodieken met de jeugd opgesteld moeten worden om de jeugd zo doelmatig mogelijk betrokken te maken bij de ruimtelijke planning. De vier criteria van de communicatieve planning kunnen gezien worden als een eerste aanzet om hier verder over na denken en onderzoek naar te doen.

5.4.2 Aanbevelingen voor ruimtelijk beleid en uitvoering

In het werkveld zijn er vanuit dit onderzoek evenzeer enkele aanbevelingen te doen. Er is duidelijk geworden tijdens de dataverzameling dat gemeenten veel kunnen leren van de verschillende

beleidsterreinen waarin gemeenten (of andere overheden) actief zijn. Het valt aan te bevelen dat verschillende departementen binnen een gemeente een nauwere samenwerking met elkaar aangaan om zodoende van elkaar te leren. Voor de gemeente Leeuwarden betekent dit bijvoorbeeld dat Welzijn beleidslijnen zou kunnen uitzetten voor Ruimtelijke Ontwikkeling om de betrokkenheid van de jeugd bij ruimtelijke planningsprocessen te vergroten. Andere Nederlandse gemeenten zouden eenzelfde beleid kunnen overwegen. Daarnaast zouden Nederlandse gemeenten elkaars ervaringen kunnen delen wat betreft de empowerment van jeugd. Andere gemeenten zullen naar alle waarschijnlijkheid beschikken over andere oplossingen om de jeugd meer te kunnen betrekken bij ruimtelijk beleid, waardoor van elkaar geleerd kan worden. Een groter netwerk van gemeentelijk jeugdbeleid is aan te bevelen.

Het ruimtelijk beleid van de Nederlandse gemeenten is vrij star door alle regelgeving via procedures en wettelijke vereisten. Hierdoor zijn de gebruikers gebonden aan allerlei restricties, waardoor eventuele creatieve ideeën en contextafhankelijke oplossingen in ruimtelijke planningsprocessen weinig kans maken. Nu de tendens van participatie steeds sterker wordt in Nederland, is het aan te bevelen om als gemeente te bekijken of er versoepelingen in het ruimtelijk beleid door te voeren zijn en de gebruikers van de omgeving een grotere rol toe te bedelen valt tijdens planningsprocessen. Dit geldt in belangrijke mate ook voor minderheidsgroepen, zoals de jeugd.

Tot slot, in samenhang met het voorgaande, is het aan te raden om als gemeente na te denken over welke rollen de gebruikers (burgers) van de fysieke ruimte aan kunnen nemen in het maken en uitvoeren van ruimtelijke plannen. De gemeente treedt tot nu toe op als een uitvoerder van ruimtelijk beleid, waardoor er nogal eens frictie ontstaat tussen wat de gemeente wil en doet en wat de gebruikers willen en doen (Voogd e.a., 2011). De gemeenten zijn kleine stapjes aan het maken, maar zullen een denkwijze moeten ontwikkelen, waarin duidelijk wordt welke vaardigheden, ervaringen en contextuele oplossingen gebruikers in kunnen zetten om mee te mogen bouwen aan ruimtelijke plannen in de toekomst. De betrokkenheid van iedereen, vooral ook van de jeugd, zal dan toenemen in de ruimtelijke planning.

LITERATUUR

- Austin, S.L. (2010). Children's participation in citizenship and governance. In Percy-Smith, B. & Thomas, N. (ed.), *A Handbook of Children and Young People's Participation. Perspectives from theory and practice* (pp.245-253). New York, NY: Routledge.
- Baarda, D.B. & Goede, M.P.M. de (2001). *Basisboek Methoden en Technieken*. Derde druk. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Bagnoli, A. (2012). Making Sense of Mixed Method Narratives: Young People's Identities, Life-Plans and Time Orientations. In Heath, S. & Walker, C. (ed.), *Innovations in Youth Research* (pp.101-120). New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Baylina, M., Guitart, A.O. & Ferret, M.P. (2011). Children living in the city: gendered experiences and desires in Spain and Mexico. In Holt, L. (ed.) (2011). *Geographies of Children, Youth and Families*. New York, NY: Routledge.
- Belsky, J. (2010). *Experiencing the Lifespan*. New York, NY: Worth Publishers.
- Béneker, T., Sanders, R., Tani, S. en Taylor, L. (2010). Picturing the city: young people's representations of urban environments. *Children's Geographies*, 8(2), 123-140.
- Cope, M. (2010). Coding Qualitative Data. In: Hay, I. (ed.), *Qualitative Research Methods in Human Geography* (pp.101-138). Third Edition. Don Mills: Oxford University Press.
- Cunningham, C.J., Jones, M.A. & Dillon, R. (2003). Children and Urban Regional Planning: Participation in the Public Consultation Process through Story Writing. *Children's Geographies*, 1(2), 201-221.
- Curtis, J.W., Shiau, E., Lowery, B., Sloane, D., Hennigan, K. & Curtis, A. (2014). The prospects and problems of integrating sketch maps with geographic information systems to understand environmental perception: a case study of mapping youth fear in Los Angeles gang neighborhoods. *Environment and Planning B: Planning and Design*, 41, 251-271.
- Delahajj, R. (2004). *Dossier empowerment: empowerment methoden bij allochtone jongeren*. Utrecht: FORUM, Instituut voor multiculturele ontwikkeling.
- Dines, N., Cattell, V., Gesler, W. en Curtis, S. (2006). *Public spaces, social relations and well-being in East London*. Bristol: The Policy Press.
- Doorn, F.A.P. van, Gielen, M.A. & Stappers, P.J. (2014). Children as Co-researchers: More than just a role-play. In Thomsem, B.S. & Elbaek, L. (ed.), *IDC'14: Proceedings of the 2014 conference on interaction design and children* (pp.237-240). New York: ACM.

- Dunn, K. (2010). Interviewing. In: Hay, I. (ed.), *Qualitative Research Methods in Human Geography* (pp.101-138). Third Edition. Don Mills: Oxford University Press.
- Dijk, T. van & Weitkamp, G. (2014). Power in Dreams? The Spatial Effects of Chicago's Failed Olympic Bid. *International Planning Studies*, 19(2), 111-131.
- Dijk, T. van (2011). Imagining Future Places: How Designs Co-Constitute What is, and Thus What Will Be. *Planning Theory*, 10(2), 124-143.
- Forester, J. (1989). *Planning in the Face of Power*. Berkeley: University of California Press.
- Flyvbjerg, B. (2006). Making Organization research Matter: Power, Values and Phronesis. In: Clegg, S.R., Hardy, C., Lawrence, T.B. & Nord, W.R. (ed.), *The Sage Handbook of Organization Studies* (pp.370-387). Second Edition. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Gemeente Leeuwarden (2013). *Ruimtelijke plannen: bestemmingsplan Leeuwarden Centrum*. Geraadpleegd op 15 maart 2015 via <http://www.leeuwarden.nl/ruimtelijkeplannen>.
- Haken, H. & Portugali, J. (2003). The face of the city is its information. *Journal of Environmental Psychology*, 23, 385-408.
- Hassan, M.M. (2005). Arsenic poisoning in Bangladesh: spatial mitigation planning with GIS and public participation. *Health Policy*, 74 (3), 247-260.
- Heath, S., Brooks, R., Cleaver, E. & Ireland, E. (2009). *Researching Young People's Lives*. London, Sage.
- Heath, S. & Walker, C. (ed.) (2012). *Innovations in Youth Research*. New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Hoch, C. (2007). Making Plans: Representation and Intention. *Planning Theory*, 6(1), 16-35.
- Holloway, L. & Hubbard, P. (2001). *People and place*. Essex: Pearson Education Limited.
- Holloway, S.L. & Valentine, G. (ed.) (2000). *Children's geographies: playing, living, learning*. New York, NY: Routledge.
- Holt, L. (ed.) (2011). *Geographies of Children, Youth and Families*. New York, NY: Routledge.
- Holt, L. & Costello, L. (2011). Beyond Otherness: Exploring Diverse Spatialities and Mobilities of Childhood and Youth Populations. *Population, Space and Place*, 17, 299–303.

- Hopkins, P.E. (2010). *Young People, Place and Identity*. New York, NY: Routledge.
- Horelli, L. & Kaaja, M. (2002). Opportunities and constraints of internet-assisted urban planning with young people. *Journal of Environmental Psychology*, 22(1-2), 191–200.
- Jamieson, L. & Mukoma, W. (2010). Dikwankwetla – Children in Action. In Percy-Smith, B. & Thomas, N. (ed.), *A Handbook of Children and Young People's Participation. Perspectives from theory and practice* (pp.245-253). New York, NY: Routledge.
- Kahila, M. & Kytä, M. (2009). SoftGIS Method as a Bridge Builder in Collaborative Urban Planning. In Geertman, S. & Stillwell, J. (ed.), *Planning Support Systems: Best Practices and New Methods* (pp.389-411). Dordrecht: Springer Science Business Media B.V.
- Karsten, L. (2003). Family gentrifiers: challenging the city as a place simultaneously to build a career and to raise children. *Urban Studies*, 40(12), 2573-2584.
- Karsten, L. (2007). Housing as a way of life: towards an understanding of middle-class families' preferences for an urban residential location. *Housing Studies*, 22(1), 83-98.
- Karsten, L. (2008). The upgrading of the sidewalk: From traditional working-class colonisation to the squatting practices of urban middle-class families. *Urban Design International*, 13, 61-66.
- Kinderombudsman (2015). *Over de Kinderombudsman*. Geraadpleegd op 30 mei 2015 via <http://www.dekinderombudsman.nl/42/over/>.
- Kitchin, R.M. (1994). Cognitive Maps: What are they and why study them? *Journal of Environmental Psychology*, 14, 1-19.
- Koning, A. (2012). *Waarom niet? Gemeentes en kindvriendelijke openbare ruimte*. Afstudeerscriptie: Master City Developer. Erasmus Universiteit, Rotterdam.
- Kytä, M. (2011). SoftGIS Methods in Planning Evaluation. In Hull, A., Alexander, E.R., Kha-kee, A. & Woltjer, J. (ed.), *Evaluation for Participatory and Sustainable in Planning* (pp.335-352). New York, NY: Routledge.
- Lehman-Frisch, S. , Authier, J.Y. & Dufaux, F. (2012). 'Draw me your neighbourhood': a gentrified Paris neighbourhood through its children's eyes. *Children's Geographies*, 10(1), 17-34.
- Lynch, K., 1960. *The image of the city*. Cambridge, MA: MIT Press.

- Mapita (2015). *Customer projects*. Geraadpleegd op 28 januari 2015 via <http://www.mapita.fi/en/project-cards/>.
- Massey, D. (1998). The Spatial Construction of Youth Cultures. In Skelton, T. & Valentine, G. (ed.), *Cool places. Geographies of youth cultures* (pp.121-129). New York, NY: Routledge.
- McGinley, B. & Grieve, A. (2010). Maintaining the status quo?. In Percy-Smith, B. & Thomas, N. (ed.), *A Handbook of Children and Young People's Participation. Perspectives from theory and practice* (pp.254-261). New York, NY: Routledge.
- Milne, S. (2009). Moving Into and Through the Public World: Children's Perspectives on their Encounters with Adults. *Mobilities*, 4(1), 103-118.
- Morrow, V. (2008). Ethical dilemmas in research with children and young people about their social environments. *Children's Geographies*, 6(1), 49-61.
- Nienhuis, I.M. (2014). *Vrijheid, Gelijkwaardigheid & Bevoogding: Over bewonersparticipatie in het stimuleren van sociale weerbaarheid in (probleem)wijken*. Rijksuniversiteit Groningen: dissertatie.
- Porter, G., Blaufuss, K. & Acheampong, F.O. (2011). Filling the family's transport gap in sub-Saharan Africa: young people and load carrying in Ghana. In Holt, L. (ed.) (2011). *Geographies of Children, Youth and Families*. New York, NY: Routledge.
- Rappaport, J. (1987). Terms of empowerment/ exemplars of prevention: Toward a theory for community psychology. *American journal of community psychology*, 15(2), 121-148.
- Roo, G. de & Voogd, H. (2007). *Methodologie van planning*. Tweede druk. Bussum: Coutinho.
- Sadan, E. (2004). *Empowerment and community planning: Theory and Practice*. Ebook.
- Schaefer, N. (2012). Using Video in a Participatory, Multi_Method Project on Young People's Everyday Lives in Rural East Germany: A Critical Reflection. In: Heath, S. & Walker, C. (ed.), *Innovations in Youth Research* (pp.101-120). New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Schubotz, D. (2012). Involving Young People as Peer Researchers in Research on Community Relations in Northern Ireland. In: Heath, S. & Walker, C. (ed.), *Innovations in Youth Research* (pp.101-120). New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Trell, E.M. & Hoven, B. van (2010). Making sense of place: exploring creative and (inter)active research methods with young people. *Fennia*, 188(1), 91-104.
- UN (1989). *The United Nations Convention on the Rights of the Child*. London: UNICEF.

- UN (2013). *Convention on the Rights of the Child. General Comment no. 16*. London: UNICEF.
- Valentine, G., Skelton T. & Chambers, D. (1998). Introduction. In Skelton, T. & Valentine, G. (ed.), *Cool places. Geographies of youth cultures* (pp.1-32). New York, NY: Routledge.
- Vanclay, F. (2008). Place matters. In Vanclay F., Higgins, M. & Blackshaw, A. (ed.), *Making Sense of Place: exploring the concepts and expressions of place through different senses and lenses* (pp.3-11). Canberra: National Museum of Australia Press.
- Veitch, J., Salmon, J. & Ball, K. (2007). Children's Perceptions of the Use of Public Open Spaces for Active Free-play. *Children's Geographies*, 5(4), 409-422.
- Voogd, H., Woltjer, J. & Dijk, T. van (2011). *Facetten van de planologie*. Tiende druk. Alphen aan de Rijn: Kluwer.
- Vries, S.I. de (2011). *"Belang Van Buitenspelen": gelet op economische en sociale waarde*. Leiden: TNO.
- Woolley, H. (2008). Watch This Space! Designing for Children's Play in Public Open Spaces. *Geography Compass*, 2(2), 495–512.
- White, R.J. & Green, A.E. (2012). The Use of Mental Maps in Youth Research: Some Evidence from Research Exploring Young People's Awareness of and Attachment to Place. In: Heath, S. & Walker, C. (ed.), *Innovations in Youth Research* (pp.58-76). New York, NY: Palgrave Macmillan.
- Young, L. & Barrett, H. (2001). Adapting visual methods: action research with Kampala street children. *Area*, 33(2), 141-152.

VERANTWOORDING AFBEELDINGEN

Figuren

- **Figuur 2.1:** Model om inzichtelijk te maken hoe ruimtelijke plannen de fysieke ruimte wijzigt. Overgenomen uit: *Dijk, T. van & Weitkamp, G. (2014). Power in Dreams? The Spatial Effects of Chicago's Failed Olympic Bid. International Planning Studies, 19(2), 111-131. Pagina 116.*
- **Figuur 2.2:** Conceptueel model. *Zelf ontwikkelde figuur op basis van literatuur uit H2.*
- **Figuur 3.1a/b:** Ligging en afbakening casestudie/onderzoeksgebied. *Zelf ontwikkelde figuur.*
- **Figuur 3.2a/b:** Foto's casestudiegebied. *Eigen foto's.*
- **Figuur 4.1 - 4.9:** Door jeugd getekende mental maps. Gemaakt door: *12-15 jarigen, Stedelijk Gymnasium Piter Jelles.*
- **Figuur 4.10:** De zeventien gegeven cijfers in diagram. *Zelf ontwikkelde figuur.*

Tabellen

- **Tabel 2.1:** Waarde van buitenruimte voor de jeugd. Vrij naar: *Vries, S.I. de (2011). "Belang Van Buitenspelen": gelet op economische en sociale waarde. Leiden: TNO. Pagina 2.*
- **Tabel 2.2:** Correcties op de criteria van het communicatieve planningsproces. Vrij naar: (1) *Roo, G. de & Voogd, H. (2007). Methodologie van planning. Tweede druk. Bussum: Coutinho. Pagina 56.* (2) *Forester, J. (1989). Planning in the Face of Power. Berkeley: University of California Press.*
- **Tabel 2.3:** Overzicht methoden van jeugdempowerment in relatie tot de criteria van communicatieve planning. Vrij naar: *meerdere auteurs. Zie hiervoor de eindnoten bij tabel 2.3.*
- **Tabel 3.1:** Respondenten casestudie: geïnterviewde beleidsmakers. *Zelf ontwikkelde tabel.*
- **Tabel 4.1:** Totalen jeugdige respondenten kwalitatief onderzoek, gerangschikt naar leeftijd. *Zelf ontwikkelde tabel.*
- **Tabel 4.2:** Thematische samenvatting van de samengestelde mental maps. *Zelf ontwikkelde tabel.*
- **Tabel 4.3:** Statistische waarden. *Zelf ontwikkelde tabel op basis van verkregen resultaten.*

BIJLAGEN

- A. Opgave 'mental map' voor de jeugd
- B. Tabel 'codering mental maps'
- C. Interviewgidsen
- D. Samenvattingen interviews beleidsmakers
- E. Geïnformeerde toestemming (ouderbrief)

A. OPGAVE 'MENTAL MAP' VOOR DE JEUGD

De opgave die hieronder is beschreven, wordt inclusief een blanco A3 vel geleverd (om de mental map op in te tekenen).

Beste leerling,

In het kader van een onderzoek van de Rijksuniversiteit Groningen, ben ik bezig om gegevens in te zamelen om inzicht te krijgen hoe de jeugd van 12 tot en met 15 jaar betrokken kan worden bij de ruimtelijke planning van hun eigen leefomgeving. Hiervoor kan ik jouw hulp gebruiken!

Ik wil aan de hand van een mental map bekijken of je ideeën hebt over je omgeving. Een mental map is jouw (re)presentatie over een plaats. Jij mag weten hoe die plaats in elkaar zou moeten zitten. Je hebt dus veel vrijheid om die plaats te tekenen, zoals jij de plek voor je ziet.

Het gebied waarover dit onderzoek gaat, ken je vast en zeker. Het gaat namelijk om het naastgelegen grasveld. Je tekent een mental map van dit gebied, zoals jij dit gebied het liefst zou willen benutten. De ideeën worden ook besproken met mensen van de Gemeente Leeuwarden.

Enkele randvoorwaarden die worden gesteld aan jou voor het tekenen van de mental map zijn:

- De mental map wordt getekend met een potlood.
- De mental map mag getekend worden met meerdere kleuren.
- De elementen die getekend zijn, worden voorzien van commentaar. Dit commentaar bestaat uit (een) enkel(e) woord(en) of een zinsnede.
- De mental map (en de daarbij behorende elementen) wordt in vogelvluchtperspectief of van bovenaf (als een kaart) getekend.
- De mental map mag niet utopisch van aard zijn: onwaarschijnlijke elementen en onhaalbare elementen mogen niet getekend worden. De mental map moet op zo'n manier getekend worden dat jouw specifieke wensen voor het gebied overgebracht kunnen worden op de gemeente Leeuwarden.

Voordat je begint, mag je linksboven op het bijgeleverde blanco A3-papier je leeftijd schrijven.

Mocht je nog vragen hebben, stel ze gerust. Succes!

B. TABEL CODERING MENTAL MAPS

Elke rij in de tabel binnen een thema is een aparte mental map.

Geometrische elementen*	Semantische elementen*
THEMA: PARK	
Bankjes; brug; glijbaan en schommel; bloemen; grasvelden; hondenveldje; vijver	Bloemrijk; hondenpoep; zitten; lopen
Bomen; bankjes; prullenbakken; bloemperkjes; snackkraam; tafels; bosjes; lampionnen	Gezelligheid; lopen; zitten; bloemrijk; eten en drinken
Bomen; zitzakken; bankjes; gezonde broodjeskraam; lampionnen	Gezelligheid; zitten; bloemrijk; eten en drinken; gezondheid
Bomen; vijver met fontein; hondenveldje; bankjes; patroon: slingerende paden; brug; prullenbakken	Zitten; lopen; afgesloten; mooi; hondenpoep
Bomen; bankjes; picknicktafels; bankjes; bloemen; vijver; heggen	Zitten; lopen; bescherming; bosrijk
Bomen; vijver	Lopen; bosrijk
Bankjes; vijver; weiland met dieren; voetbalveld; bosjes; bomen	Lopen; zitten; voetballen; gezelligheid; diervriendelijk
Bomen; zitplekken; bank; rokersplek; hondenveldje	Zitten; lopen; hondenpoep; overlast
Picknicktafels; voetbalveld	Zitten; eten; voetballen
Bankjes; bar; voetbaltafel	Zitten; chillen; spelen
Bomen; bloemperkjes; bankjes; vijver; prullenbakken; picknicktafels; ijskar	Gezelligheid; zitten; lopen; eten en drinken; hondenpoep; kleurrijk; graffiti
Bankjes; bomen; prullenbakken	Zitten; bosrijk; hondenpoep; schoon
Vijver met vissen; prieel; voetbalveld; lampen (op zonne-energie); bomen	Zitten; voetballen; verlichting; duurzaamheid
Vijver; bloemen; bomen; bankjes; picknicktafels	Lopen; bloemrijk; gezelligheid; zitten; waterrijk
Vijver; bomen	Waterrijk; zwemmen; lopen; bosrijk
Bomen; sloot; brug; kampvuurplek; bankjes; picknicktafels; prullenbakken; klimtoestel; kabelbaantje	Lopen; zitten; spelen; bosrijk; picknicken; gezelligheid; schoon
Bomen; zitplekken; bloemen; sportveldje	Zitten; spelen; schaduwrijk
Vijver met vissen; speeltuin; hondenveldje; bomen; prullenbakken; voetbalveldje; bankjes; picknicktafel; bloemen	Lopen; zitten; spelen; gezelligheid; kindvriendelijk; hondenpoep
Bomen; bankjes; bloemen; vijver met vissen, kikkers en padden; konijnenhok; hondenveldje; voetbalveldje	Zitten; lopen; hondenpoep; voetballen; diervriendelijk

Bloemen; bankjes; lampen	Bloemrijk; kleurrijk; zitten; lopen; hondenpoep; verlichting
THEMA: SPEELTERREIN	
Voetbalkooi; speeltuin; vijver; bankjes; bomen	Spelen; voetballen; lopen
Voetbalveld; basketbalveld; glijbaan en schommel; zandbak; vijver; bomen; bankjes en tafels	Spelen; voetballen; basketballen; lopen; zitten; schoon; hondenpoep; kindvriendelijk
Voetbalveld; hondenopvang; snackkraam; vijver	Voetballen; agressieve honden; hondenpoep; eten en drinken
Voetbalveld; voetbalveld kleuters; tennisbaan; glijbaan, schommel, zandbak; bankjes; bomen	Spelen; voetballen; tennissen; relaxen
Voetbalkooi; bomen; snackkraam	Voetballen; eten en drinken
Voetbalkooi; bomen; snackkraam	Voetballen; zitten; eten en drinken
Voetbalkooi; bomen; bank	Voetballen; hondenpoep; zitten; bosrijk
Voetbalveld	Voetballen
Speeltuin; voetbalkooi; volleybalveld; skatebaan; schommels; klimbomen; basketbalveld	Spelen; voetballen; skaten; volleyballen; basketballen; klimmen; actief; durf
Bankjes; bomen; voetbalkooi; skatebaan	Zitten; spelen; voetballen; skaten
Bomen; bankjes; schommels; ijskar; sportveld; regenboogpaden	Bosrijk; zitten; spelen; kleurrijk
Voetbalveld; skatebaan; vijver met fontein; snackkraam; lampen	Voetballen; skaten; eten en drinken; verlichting
Voetbalveld; skatebaan; bloemen; bomen	Spelen; voetballen; skaten
Trampoline; fitnessruimte; voetbalveld; loungebanken; ijskraam; schommels; winkels	Spelen; voetballen; chillen; eten en drinken; winkelen
Skatebaan; voetbalveld; basketbalveld; speeltuin; hutjes	Spelen; voetballen; skaten; basketballen; overdekt
Zwembad; waterglijbaan; strand; snackkraam; ijskar	Zwemmen; spelen; waterrijk; eten en drinken
Voetbalveld; basketbalveld; speeltuin; skatebaan; schommels; zandbak; speelkasteel	Spelen; voetballen; basketballen; skaten; lopen
Voetbalveld; zwembad	Voetballen; zwemmen
Voetbalveld; volleybalveld; basketbalveld; zitplekken; terras; bomen; snackkraam	Voetballen; volleyballen; basketballen; zitten; eten en drinken
Speeltuin; vijver met stenen; fitness; voetbalveldje; sportveldje; bomen	Spelen; voetballen; zitten; eten; lopen; schaduwwijk; hondenpoep
Speeltuin; schommels; draaimolen; zandbak; voetbalkooi; vijver; bankjes; prullenbakken; kinderverblijf; ijskar; bomen	Spelen; 'hangen'; voetballen; kinderen; zitten; hondenpoep; schoon; kindvriendelijk
Bomen; voetbalkooi; skatebaan; klimbos; bloemen; bankjes; ijskar	Spelen; voetballen; skaten; zitten; lopen; eten en drinken
Speelveldjes; voetbalkooi; speelboomstam;	Spelen; voetballen; zitten

bomen; bankjes	
THEMA: ARTISTIEK	
Patroon: doolhof; heggen; bosjes; open ruimte	Spelen; bescherming; verhullen
Op paden en gebouwen patronen aanbrengen	Kleurrijk; kunstwerk; creativiteit; ontwerpen
---	Hondenpoep
Leeuwarden als maquette	'Madurodam'
Snackkraam; bordjes 'verboden voor honden'; voetbalveldje; zitbankjes	Hondenpoep; eten en drinken; gezondheid; voetballen; zitten
Groot gebouw; trampolines; zwembad; winkels	---
Kassen: verschillende planten verbouwen	Milieu; school (biologie)
THEMA: BOUWKUNDIG	
Huizen; tuinen; bomen	Wonen; bescherming
Snackkramen; voetbalveld; pingpongtafel; fietsenstalling	Eten en drinken; spelen; voetballen
Huis (van jeugdige zelf); vijver	Wonen; waterrijk
Zwembad; toiletten; kleedkamers; bankjes; snackkraam	Zwemmen; spelen; eten en drinken
Snackkramen; fietswinkel	Eten en drinken; shoppen
Snackkraam	Pizza; eten en drinken
Gebouw met verdiepingen; winkels; snackkramen; ijsbaan; gymzaal; extra kluisjes voor school	Winkelen; schoolgaan; eten en drinken; schaatsen
Wolkenkrabber; kabelbaan	Gebouw
Gebouw met verdiepingen; winkels; snackkramen; zwembad; trampolines	Winkelen; eten en drinken; zwemmen

*De geometrische- en semantische elementen zijn (per mental map) op volgorde van aanwezigheid (hoeveelheid) beschreven.

C. INTERVIEWGIDSEN

Interviewgids jeugd 12 tot en met 15 jaar

Motivatie methodiek(en)

- Wat vond je ervan om een mental map te maken?
 - Moeilijkheidsgraad
 - Kunde
 - Manier van tekenen

Ingaan op de getekende mental map: (1) wat is er getekend? (2) waarom juist dat?

- Wat wil je dat er nu met jouw plan gebeurt?
- Kun je nog andere manieren bedenken om te kunnen laten zien aan de gemeente hoe je jouw leefomgeving (anders) in kan richten?

Ervaring leefomgeving

- Welke ervaringen heb jij met het door jou getekende gebied?
- In hoeverre heeft dat jouw keuzes bij het tekenen van de mental map beïnvloedt?
- Welke ervaringen hebben jou leeftijdsgenoten met dit gebied volgens jou?
- In hoeverre heeft dat jouw keuzes bij het tekenen van de mental map beïnvloedt?
- In hoeverre denk je dat je ervaring zal veranderen van dit gebied, als jouw plan wordt gemaakt?

Motivatie empowerment

- In hoeverre zou jij betrokken willen worden bij de ruimtelijke planning van jouw leefomgeving?

Geef een rapportcijfer van 0 tot 10, waarbij 0 betekent "Totaal niet" en 10 betekent "Ik zou me er helemaal voor inzetten".

- In hoeverre denk je dat je invloed zou kunnen uitoefenen op een ruimtelijk plan?
 - Mental map als hulp?

Interviewgids beleidsmakers

Methodieken

- Welke manieren en/of methoden gebruikt u (gemeente Leeuwarden) om de jeugd te betrekken bij ruimtelijke planning?
- Bij welke soort ruimtelijke plannen zijn volgens u de jeugd te betrekken? Bij welke soort ruimtelijke plannen niet?
- Hoe denkt u over het gebruik van mental maps?

De 'composites' van de mental maps bespreken.

Criteria communicatieve planning

- In hoeverre denkt u dat de jeugd bekwaam is om betrokken te worden bij een planingsproces?
 - Machtsverhoudingen volwassene – kind
 - Creativiteit
 - Procedures

Empowerment en het ruimtelijk planproces

- In hoeverre wordt de jeugd op dit moment betrokken bij ruimtelijke planning (in de gemeente Leeuwarden)?
 - Op welke domeinen wordt de jeugd betrokken (sociale veiligheid, verkeer, etc.)?
 - Worden ervaringen van de jeugd met hun leefomgeving meegenomen in besluitvorming?
- Wat voor procedures (proceskant; niet juridisch) zijn er om jeugdigen te betrekken bij ruimtelijke planning?
 - Inspraak
- Kunt u een aantal recente voorbeelden noemen waar de jeugd betrokken bij is (geweest)?
 - Moment en redenen van betrokkenheid
 - Soort jeugd die erbij betrokken is

Empowerment door communicatieve planning

- Hoe is de jeugd betrokken in het planingsproces zelf?
 - In hoeverre worden procedures gewijzigd?
 - Hoe worden de doelen gesteld?
 - Hoe wordt manipulatie voorkomen?
 - Welke verantwoordelijkheden en zeggenschap heeft de jeugd?
 - Hoe wordt het planingsproces met jeugd vormgegeven? Anders dan bij volwassenen?
- In hoeverre zijn de ervaringen van de jeugd met de leefomgeving van invloed op ruimtelijke plannen (in de gemeente Leeuwarden)?
- In hoeverre denkt u dat de jeugd in de toekomst een stem krijgt binnen de ruimtelijke ordening?

D. SAMENVATTINGEN INTERVIEWS BELEIDSMAKERS^{1,2}

Dhr. P. Jager

Adviseur Planontwikkeling: Ruimtelijke Ontwikkeling, Gemeente Leeuwarden

Tijdsduur: 40 min.

In het interview komt naar voren dat de planvorming met jeugdigen niet zondermeer vanzelf gaat. Bij de gemeente wil men weten wat de omgeving van ruimtelijke plannen vindt, omdat het daar per slot van rekening om draait. De heer Jager vertelt dat er vaak met een wijkpanel en buurtbewoners wordt gepraat, zodat de gemeente weet wat de buurt of wijk ervan vindt van de startende projecten. Voordat de procedures voor de ruimtelijke plannen beginnen, krijgen ze op deze manier een goed beeld van het beleid wat ze moeten inslaan. Maar het is niet vanzelfsprekend dat er bepaalde groeperingen worden gevraagd. Het blijkt dat de empowerment van de jeugd niet aan de orde is tijdens het planningsproces. Er komen altijd volwassenen meepraten, maar nooit jongeren of kinderen. Dit betekent niet dat er geen rekening mee gehouden wordt, want bijvoorbeeld bij het aanleggen van speelaanleidingen of groenvoorzieningen, worden er wel argumenten gebruikt ten bate van de jeugd. De jeugd zelf meldt zich desondanks niet, maar wordt soms vertegenwoordigd door hun ouders of andere belanghebbenden. De gemeente benadert iedereen, dus ook de jeugd. Een reden dat ze niet participeren in het planningsproces kan ermee te maken hebben dat het de jeugd te weinig raakt voor hun eigen leefervaring.

Het gesprek komt vervolgens op de ervaringen van jeugd met het proces van ruimtelijke planning in de gemeente Leeuwarden. Het gebruik van mental maps zou daarbij wel mogelijk zijn, maar voornamelijk een aantal tegenargumenten waarom jeugd niet participeert passeren de revue. Het moet ten eerste wel reëel zijn, zodat de openbare ruimte blijft functioneren. Daarbij vindt iedereen iets van ruimtelijke planning, niet alleen de jeugd. Ten tweede worden er vaak voorstellen gedaan die te duur zijn, vooral qua onderhoud en het borgen van de omgevingskwaliteit. Ten slotte is een belangrijk argument dat de meeste mensen in een wijk of buurt liever (kleine) kinderen bij de speel- en groenvoorzieningen zien spelen, dan dat de 'hangjeugd' er gebruik van maakt. De projecten worden daar ook vaak op aangepast, zodat de buurt- en wijkbewoners geen overlast krijgen van jongeren.

Tenslotte worden tijdens het interview de procedures van het ruimtelijk plannen besproken. Hierin komt naar voren dat ook de jeugd een stem heeft: ze mogen meedoen met inspraakmomenten, meedoen aan informatieavonden en wijkpanels en ze mogen zelfs hun eigen standpunten bij de gemeenteraad verantwoorden. Een eerste valkuil is dat deze mogelijkheden een beroep doen op de machtsverhoudingen tussen volwassenen en de jeugd. Ook de integriteit, legitimiteit en zelfs de waarachtigheid kunnen in twijfel worden getrokken. De jeugd is te weinig geïnformeerd, kunnen mogelijk aanlopen tegen zeggenschap en 'dominante volwassenen' en worden wellicht weerhouden door de vele procedures en spelregels die de ruimtelijke planning met zich meebrengt. Een volwassene komt op voor zijn rechten ter bescherming van zijn woon- en leefklimaat en de waarde van zijn woning. Dit soort belangen zijn voor de jeugd vaak niet interessant.

¹Om privacyredenen zijn er geen samenvattingen van de interviews met de jeugd van 12 tot en met 15 jaar opgenomen in de bijlagen. De transcripten zijn niet opvraagbaar (zie ook bijlage E, punt 6).

²De transcripten van de interviews van de beleidsmakers zijn eventueel opvraagbaar via: e.j.swart@student.rug.nl

Mevr. M. Seinstra

Beleidsmedewerker Jeugd: Jeugd, Onderwijs en Cultuur, Gemeente Leeuwarden

Tijdsduur: 45 min.

Mevrouw M. Seinstra houdt zich binnen de gemeente Leeuwarden voornamelijk bezig met thema's op het gebied van preventief jeugdbeleid: (1) inrichten van een stedelijk opvoedpunt voor ouders: opvoedpunt Leeuwarden, (2) jeugd, alcohol en drugs en (3) opvoedingsondersteuning.

De gemeente is op dit moment druk bezig om jongerenparticipatie op de agenda te zetten. Recentelijk is er bijvoorbeeld een jongerendebat geweest tussen de gemeente en jongeren uit de Jeugdzorg om hun ervaringen en behoeften te kunnen delen. Ook is er een jongerenadviesraad (leeftijd varieert tussen de twaalf en drieëntwintig jaar), die advies geeft aan de gemeente over jeugdbeleid. Ondertussen wordt ook de rijksnotitie over de jeugdzorg geïmplementeerd, waarin een jongeren netwerk opgebouwd wordt. Dit netwerk moet ervoor zorgen dat jongeren meer gaan participeren, organiseren en ontplooiën in het gemeentebeleid. Een voorbeeld hiervan is project JIMMY's: het inrichten van een stedelijk inlooppunt voor en door Jongeren. Hier kunnen jongeren terecht met hun vragen of ideeën.

De gemeente probeert een nieuwe beleidslijn op te zetten, die ervoor zorgt dat jongeren meer kunnen participeren in nieuw op te stellen beleid. In het interview wordt het voorbeeld aangedragen van het 'hokken en keten'-beleid, waarin er gekeken wordt naar hoe en waar de jongeren bezig zijn met hun eigen plek. Daarbij wil de gemeente dat deze jongeren een stem hebben om mee te kunnen denken over hoe en waar de hokken en keten zouden kunnen en mogen.

De jeugd kan heel creatief zijn om mee te denken met de gemeente om ideeën en plannen te delen en input te leveren. De jeugd wordt meestal meegenomen in het besluitvormingsproces om bepaalde keuzes in het te volgen beleid te maken. Ze worden betrokken bij het ontwerpen van ideeën en keuzes te maken uit alternatieven.

Het beleid van de gemeente is voor de jeugd nog vaak een 'ver van hun bed'-show. Dit komt mede doordat er niet altijd interesse is om te participeren. Elke doelgroep moet anders benaderd worden, zo ook de jeugd. Dit maakt het soms moeilijk om verschillende doelgroepen op een juiste manier te benaderen. De gemeente probeert tegenwoordig meer vraaggericht te werken om de verschillende doelgroepen beter te kunnen bedienen.

Het politieke proces zorgt ervoor dat er duidelijke communicatie moet zijn tussen de gemeente en de jeugd. Er moet duidelijk gemaakt worden dat er bepaalde doelen zijn, er regels zijn en er vereisten komen vanuit het College en/of de Gemeenteraad. Daarnaast is de politieke procedure een standaardproces, waarin je twee kanten op kunt gaan: (1) eerst zelf het beleid uitschrijven en het dan voorleggen of (2) de jongeren zo vroeg mogelijk betrekken bij de besluitvorming.

Dhr. J. van der Wal

Adviseur-Specialist Sport en Speeltoestellen: Wijkzaken, Gemeente Leeuwarden

Tijdsduur: 55 min.

De jeugd, als gebruikers van de openbare ruimte, wordt binnen Wijkzaken en ook Welzijn vaak gevraagd om te participeren bij het inrichten of herstructureren van speel- of sportterreinen. Er wordt sterk gekeken naar de behoefte van gebruikers, dus ook de jeugd. Dit gebeurt in samenspraak via een oriëntatiegesprek en worden er van beide kanten eisen op tafel gelegd. Daarnaast wordt er sterk gekeken naar het budget, waarbij ook een wijkpanel of een dorpsbelang eventueel mee kan betalen aan een ruimtelijk plan. De eisen die de gemeente stelt, hebben zeer vaak te maken met het onderhoud (projecten voor de jeugd zijn over het algemeen erg robuust) en de wet (deze schrijft wettelijke eisen voor ten aanzien van jeugd en de openbare ruimte).

Er zijn projecten waarbij op dit moment kinderen en jongeren betrokken zijn in Leeuwarden. Ten eerste wordt de Kinderburgemeester genoemd, welke een idee van kinderen om mag zetten in een project binnen de gemeente. Ten tweede ligt er een nieuwe skatebaan in Leeuwarden, welke wordt gebruikt en onderhouden (in de zin van netheid) door de jongeren zelf. Deze jongeren zijn enthousiast om zelf ook met nieuwe ontwerpen te komen. Vaak lopen ze dan tegen de wettelijke eisen aan.

De ruimtelijke plannen worden vaak vanuit de gemeente geïnitieerd. Maar het initiatief kan wel bij de jeugd zelf liggen. Desalniettemin heeft de jeugd vaak geen tijd om zich met ruimtelijke planning bezig te houden door drukte, andere prioriteiten en lange procedures. De procedures die er namelijk gevolgd moeten worden, voordat een plan daadwerkelijk uitgevoerd wordt, zijn er één van de lange adem; er worden eisen gesteld ten aanzien van veiligheid, kwaliteit en grootte. Dit zorgt er ook voor dat de creativiteit van de jeugd weinig aan bod komt, doordat projecten in de openbare ruimte, aan allerlei eisen getoetst worden.

De laatste jaren komen er meer initiatieven vanuit de burgers, ook vanuit de jeugd. Dit heeft ermee te maken dat de gemeente Leeuwarden graag het initiatief aan de burger laat. Maar hierdoor loopt de gemeente steeds tegen de wettelijke vereisten aan, want de gemeente blijft verantwoordelijk.

Tegen het einde van het interview wordt duidelijk dat de ervaringen van de jeugd ertoe doen, zolang de jeugd zelf ook aangeeft hoe ze de ruimte voor hen zien. Dit wordt altijd in overleg met hen en met het wijkpanel aangepakt. De jeugd kan via de wijkpanels betrokken raken bij ruimtelijke projecten. Het wijkpanel voorziet in draagvlak en werkt als een spreekbuis voor de mensen (dus ook de jeugd) in de wijk. Tegenwoordig laat de gemeente meer en meer het initiatief aan het wijkpanel, waarbij de jeugd ook meer en meer betrokken wordt. Toch ligt de eindcontrole altijd bij de gemeente.

E. GEINFORMEERDE TOESTEMMING (OUDERBRIEF)

Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen
Rijksuniversiteit Groningen
PO Box 800, 9700 AV Groningen

Contactgegevens onderzoeker:
Telefoon: 058-8436498
Email: e.j.swart@student.rug.nl

university of
 groningen

Geïnformeerde toestemming (ouderbrief)

Ik,

..... (naam ouder/verzorger),
stem toe dat

..... (naam kind),
mee doet aan een onderzoek dat uitgevoerd wordt door

**Erik Swart (student Faculteit Ruimtelijke Wetenschappen, Master Sociale Planologie;
Rijksuniversiteit Groningen).**

Het kind is zich ervan bewust dat deelname aan dit onderzoek met als titel

“Als jeugd mocht bouwen aan de ruimtelijke toekomst”

geheel vrijwillig is. Hij/zij kan de medewerking op elk tijdstip stopzetten en de gegevens die verkregen zijn uit dit onderzoek terugkrijgen, laten verwijderen uit de database, of laten vernietigen.

De volgende punten zijn aan het kind uitgelegd:

1. Het doel van dit onderzoek is...

om inzicht te krijgen hoe de jeugd betrokken kan worden bij de ruimtelijke planning van hun eigen leefomgeving. Door het onderzoeken van betrokkenheid van de jeugd over ruimtelijke opgaven, die gaan over hun eigen buurt, wijk of stad, kunnen zij een toekomstige invloed hebben op hun eigen specifieke wensen in hun leefomgeving.

Er zal een mental map (een abstracte tekening over een bepaalde ruimte/gebied) getekend moeten worden over het onderzoeksgebied.

2. Deelname aan dit onderzoek zal meer inzicht geven...

in hoeverre de jeugd betrokken kan worden om ruimtelijke opgaven van hun leefomgeving te beïnvloeden in ruimtelijke planprocessen.

3. Er zal het kind gevraagd worden...

of hij/zij mee zou willen werken aan het tekenen van een mental map over een bepaald gebied; en...

of hij/zij eventueel enkele vragen over zijn/haar mental map zou willen beantwoorden.

4. Het hele onderzoek zal ongeveer **45 minuten** duren.

5. Het onderzoek is **anoniem**. Er zal alleen naar de leeftijd gevraagd worden.

6. De gegevens die verkregen zijn uit dit onderzoek zullen vertrouwelijk worden behandeld en kunnen daarom niet bekend gemaakt worden op een individuele identificeerbare manier.

De gegevens zijn alleen voor de onderzoeker beschikbaar.

7. De onderzoeker zal alle verdere vragen over dit onderzoek beantwoorden, nu of gedurende het verdere verloop van het onderzoek.

Datum: Handtekening onderzoeker:

Datum: Handtekening ouder/verzorger: